

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 2'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 161

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ "ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ.."

ΤΕΛΜΑ

Τίποτα, πλέον τίποτα δὲ θάρθει στὴ ζωὴ μου !
Μαῦρα νερὰ κι' ἀπὸ καιρὸ πολὺ σταματημένα
οἱ μέρες μου' κι' ἀπάνω τους, καλάμια φασματώδη,
σ' ἀκίνησια θανατερή, πάντα, καθρεφτισμένα.

Τίποτα, πλέον τίποτα ! Χειμῶνες, καλοκαίρια
ἀπάνου ἀπ' τὸν ἀπέραντον ὁρίζοντα διαβαίνουν
σ' ἐναλλαγὴ μονότονη. — Ἄχ ! ὅλοι αὐτοὶ οἱ χειμῶνες
κι' ὅλες αὐτὲς οἱ ἀνοιξες ποῦ τάχα γὰ πηγαίνουν ;

Τίποτα, πλέον τίποτα ! . . Μέσ' στοὺς γυμνοὺς τοὺς κάμπους
καμμιά φωνή, καμμιά ζωὴ, ὅλα ἔχουνε πεθάνει :
μόνο νερὰ, μόνο νερὰ ὡς ποὺ τὸ μάτι φτάνει !

Καί μέσα στοῦ κατακλισμοῦ τὸ ἐφιαλτικὸ τοπίο
κάποτε πάνου ἀπ' τὰ νερὰ σκιὲς φτερωτῶν περνᾶνε :
— Ἄλλ' ὅμως, Κύριε, ποτές, ποτές δὲ σταματᾶνε ! . .

ΑΝ ΝΟΣΤΑΛΓΩ . . .

"Ἄν νοσταλγῶ — δὲν εἶναι ἐσᾶς, ἀγάπες περασμένες,
καὶ τίς στιγμὲς τίς εὐτυχεῖς μαζί σας ποὺ ἔχω ζήσει :
— τὰ ρόδα σας τὰ μάρανα στὰ χέρια μου καὶ τώρα
μέσα στῆς Μνήμης τὸ παλιὸ βιβλίο τάχω κλείσει.

Μὰ εἶναι κάποιες ἀγνωστες, περαστικὲς γυναῖκες
ποὺ μιὰ στιγμὴ σταυρώσανε τὸ βλέμμα τους μαζί μου :
— κάποιες ποὺ μέλιναν ὁ γλυκὸς κι' ἀνέριμτος μου πόθος
ἐνῶ — ποιὸς ξέρει ! — θ' ἄλλαζαν γιὰ πάντα τὴ ζωὴ μου . . .

ΤΟΠΕΙΟΝ

DERAIN

"Αν νοσταλγῶ — δὲν εἶναι ἐσᾶς, πόλεις ὅπου ἔχω ζήσει,
 πόλεις πὸν σᾶς ἐγνώρισα καὶ πὸν σᾶς ἔχω ἀφήσει,
 μὰ κεῖνες, ταξειδεύοντας, πὸν ἀντίκρισα ἕνα βράδυ
 κ' εἶδα — μακρὰ! — τὰ φῶτα τους τ' ἄπειρα νὰ χορεύουν
 (πὸν ἦταν σὰ νὰ μὲ φώναζαν, πὸν ἦταν σὰ νὰ μοῦ γνεύουν!)
 καὶ πὸν τὸ πλοῖο προσπέρασε, πλέοντας, στὸ σκοτάδι . . .

ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

I

Στὸ σπίτι μας σὰ γύριζα, παλαιά, τὸ πατρικό,
 οἱ ὀρεινὰς τῆς αὐλῆς ἦταν παραταγμένες
 ὡσὰν μικρὲς μαθήτριες γιὰ μιὰν ὑποδοχὴ
 μὲ ρόδινα καὶ γαλανὰ φορέματα ντυμένες.

Καὶ τὰ λουλούδια θριαμβικὰ πὸν ἀνθίζαν στὰ πεζούλια
 καθὼς ἡ αὔρα τᾶπειρα κεφάλια τους κινούσε
 ἦταν σὰν ἕνας χαρωπός, γιορταστικός λαὸς
 ὁποῦ συνωστιζότανε καὶ νὰ μὲ ἰδεῖ ζητοῦσε.

Κ' ἦταν τὸ σπίτι δλάνουχο σὰ μιὰ πλατειὰ ἀγκαλιά,
 συγυρισμένο καὶ λευκὸ γιὰ τὴν ἀναμονή μου,
 καὶ στὸ σκαλί ἡ μητέρα μου πὸν φώναζε: — Παιδί μου!

Κι' ἔμοιαζα, ἀλήθεια, μ' ὁμορφὸ καὶ νέο Βασιλιᾶ
 ὁποῦ ἦτανε σὲ πόλεμο — καὶ θριαμβευτῆς πιά τώρα
 μέσ' στὴν παραμυθένια του γύριζε πάλι χώρα . . .

II

Τώρα πὸν γύρισα, κλειστὴ βοῆκα τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
 καὶ τὰ λουλούδια, ἀπότιστα, τὰ βοῆκα μαραμμένα:
 ὁ Θάνατος πὸν πέρασε πῆρε μαζί του τὰ κλειδιά
 κ' ἦτανε τὰ παράθυρα βαριομανταλωμένα.

Εἶχαν φρυγῶσει ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἄγρια χορτάρια στὴν αὐλὴ
 καὶ μοῦχλα πράσινη οἱ βροχὲς ἀπλώνανε στοὺς τοίχους,
 τῆς νέκρας ἡ ἐπίσημη παντοῦ βασίλευε σιγὴ
 καὶ ξύπναγαν φρικιαστικούς τὰ βήματά μου ἤχους.

Κ' ἦταν ὡς τίποτα νὰ μὴ μὲ γνώριζεν ἑμένα:
 τὰ ἔπιπλα ἦταν παγερὰ κι' αὐτὰ σὰν πεθαμένα,
 — καὶ πονθενὰ μιὰ γνώριμη φωνὴ κι' ἀγαπητή!

Κι' ἔμοιαζα, ἀλήθεια, Βασιλιᾶ γέρο καὶ νικημένο
 πὸν ὄλοι τὸν εἶχαν οἱ αὐλικὸι ξάφνου ἐγκαταλειμένο
 κ' εἶχανε πᾶσι μὲ τὸ Σκληρὸ καὶ Μαῦρο Νικητή . . .

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ

Μέσ' στὴν ψυχὴ μου, ἀθόρυβα κι' ἀργὰ πέφτουνε φύλλα . . .
 Θωρῶ νὰ ξενιτεύονται, ρεμβός, τὰ χελιδόνια,
 τὰ δέντρα πιά δὲν φέρνουνε χρυσοὺς καρποὺς στὰ κλώνια
 καὶ στὸν ἀγέρα μιὰ ἄξαφνη περνάει ἀνατριχίλα.

— Μέσ' στὴν ψυχὴ μου, ἀθόρυβα κι' ἀργὰ, πέφτουνε φύλλα.

Μιὰ γλύκα κι' ἕνα λάγγεμα χύθηκαν μέσ' στὴ φύση . . .

Σὲ μιὰν ἐλιὰν ἀγωνιᾶ τὸ ὑστερινὸ τζιτζῆλι,
 κρυώνει ὁ κάμπος ἄξαφνα σὰν πέφτει ἡ ἀμφιλύκη
 κ' εἶναι ὡς νὰ κλαίει τὸ νερὸ πὸν ρεεῖ ἀπὸ τὴ βρύση.

— Μιὰ γλύκα κι' ἕνα λάγγεμα χύθηκαν μέσ' στὴ φύση.

Ἐρήμωσε ἡ ἀκρογυαλιὰ κ' εἶναι στρωμένη φύκια . . .

Μούντωσε ἡ θάλασσα· θολὰ τὰ κύματα κυλᾶνε,
 οἱ γλάροι μὲ στριγγῆς κραξὲς κι' ἀνήσυχες πετᾶνε,
 κι' ἀνεβοκατεβαίνουνε στὸ μῶλο τὰ καΐκια.

— Ἐρήμωσε ἡ ἀκρογυαλιὰ κ' εἶναι στρωμένη φύκια.

Σύγνεφα μαῦρα χαμηλὰ στὸν οὐρανὸ περνᾶνε . . .

Σκορπίζουν τὰ τριαντάφυλλα θανατερὴ εὐωδιά,
 ἀπ' τὰ φυλλώματα ἔρχεται μιὰ λασπερὴ ὑγρασία
 κ' οἱ στάλες τώρα τῆς βροχῆς τὰ τζάμια μου χτυπᾶνε.

— Σύγνεφα μαῦρα χαμηλὰ στὸν οὐρανὸ περνᾶνε.

(Ἦταν ἔχτες — κ' εἶναι, θαρρεῖς, σὰ νὰ περᾶσαν χρόνια . . .

Λευκὰ πανιά στὴ γαληνὴ τὴ θάλασσα γλυστροῦσαν,
 οἱ βίλλες γύρω ἀπὸ φωνῆς καὶ γέλοια ἀντιλιλοῦσαν
 καὶ μέσ' στὸ σεληνόφωτο κελιάδαγαν τ' ἀηδόνια.

— Ἦταν ἔχτες — κ' εἶναι, θαρρεῖς, σὰ νὰ περᾶσαν χρόνια.)

Σὰν πεταλούδα νάρκωσεν ἀπάνου στὰ λουλούδια
 ἡ θερινὴ μας ἡ χαρὰ, φτωχὴ ψυχὴ, καὶ τώρα
 μαζί μ' ἀνθοὺς καὶ μέλισσες τὴν ἐσαρώνει ἡ μπόρα.

Στὰ χέρια μας ἀπόμεναν χρυσὰ μονίχα χνούδια . . .

— Σὰν πεταλούδα νάρκωσεν ἀπάνου στὰ λουλούδια!

Καιρὸς νὰ φύγουμε, Ἀδερφή, προτοῦ μᾶς βρεῖ χειμῶνας . . .

Ἄκοῦς, ἀκοῦς ὑπόκοιφα, μακρὰ, πῶς μπουμπουνίζει,
 δὲ βλέπεις πῶς τριγύρω μας ἡ φύση ὅλη μαυρίζει
 καὶ πῶς χτυπιέται σὰν τρελλός καὶ σιέεται ὁ καιλαμῶνας;

— Καιρὸς νὰ φύγουμε, Ἀδερφή, προτοῦ μᾶς βρεῖ χειμῶνας!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

Ο κ. Παπανδρέου, ως υπουργός της Συγκοινωνίας, είχε σταματήσει τα εξωραϊστικά έργα της πολυθρασυμένης πλατείας της Ομονοίας, με την επιφύλαξη να συγκροτήσει μια μεγάλη μόνιμη επιτροπή από ειδικούς και καλαισθητούς ανθρώπους, εξουσιοδοτημένη να ρυθμίζει, με απόλυτη δικαιοδοσία, όλα τα ζητήματα της αισθητικής των πόλεων. Στην κρίση της επιτροπής έπρεπε φυσικά να υποβληθούν, προληπτικώς, και τα εξωραϊστικά σχέδια της Ομονοίας, πριν συντελεσθεί και έδω το ανεπανόρθωτο, όπως έγινε, δυστυχώς, με το περίφημο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη και τα «λιμενικά του έργα», όπως έχαρακτήρισε, τόσο θυμόσοφα, τη διαρρύθμιση της πλατείας των παλαιών Ανακτόρων, ο πρόταγμα των Ελλήνων αρχιτεκτόνων κ. Αναστ. Μεταξάς.

Το απαγορευτικό αυτό μέτρο του κ. Υπουργού δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έπρόλαβε μίαν ακαλαισθησία ακόμη εις βάρος των Αθηνών. Χωρίς να εξετασθεί το συνολικό σχέδιο του εξωραϊσμού της πλατείας, μόνο τα περίφημα αγαλματοφόρα περίπτερα, που προβλέπει το σχέδιο αυτό, θα ήσαν αρκετά για να κάνουν, από την πολύπαθη πλατεία, ένα μουσείο κακού γούστου. Ο συνδυασμός «του τερπνού μετά του ωφελίμου» δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ χυδαιότερο μοργανατικό γάμο, όπως αυτόν που πρόκειται να δημιουργηθεί με τα περίφημα αυτά μνημεία, που θυμίζουν καταπληκτικά κάποια τερατουργήματα της πρόστυχης βελουργίας, που είναι μαζί μπουτλίες για διάφορα ηδύποτα και αγαλματάκια για τα κομά των λαϊκών νοικοκυράδων. Διότι δεν βλέπω να υπάρχει

μεγάλη διαφορά στα καταπληκτικά αυτά κατασκευάσματα, που από κάτω θα είναι πρατήρια σιγαρέτων, κουλουριών και καραμελών και από πάνω αγάλματα συμβολικών θεοτήτων. Απορώ, μάλιστα, πώς βρέθηκαν γλύπτες που δέχτηκαν να στήσουν απάνω σε τέτοια πρωτοφανή βάθρα τα έργα της πλαστικής τους φαντασίας. Ευτυχώς, ένα προληπτικό υπουργικό μέτρο, που κάθε τιμή ανήκει για αυτό στον κ. Παπανδρέου, έσωσε τη δημόσια καλαισθησία των Αθηνών — δεν ξέρω αν οριστικά, αλλά το εύχομαι — από μια καινούργια, κοντά σε τόσες άλλες, εξύβριση.

Αλλά δεν πρόκειται τώρα ειδικώς, για τα εξωραϊστικά έργα της Ομονοίας. Πρόκειται για τα γενικότερα και ριζικότερα μέτρα που επρόβλεπε ή υπουργική ενέργεια, με τη συγκρότηση της μεγάλης επιτροπής για την αισθητική των Αθηνών, που δεν πρόφτασε να πραγματοποιηθεί. Δεν ξέρω τί σκέπτονται οι διάδοχοι του κ. Παπανδρέου για το ζήτημα αυτό. Είναι όμως, νομίζω, για αυτούς υποχρέωση τιμής απέναντι του μέλλοντος των Αθηνών, να υιοθετήσουν το σωτήριο μέτρο του προκατόχου των. Αρκετά ώργιασαν, ως τώρα, εις βάρος της αισθητικής, όχι μόνο των Αθηνών, αλλά και όλων των πόλεων της Ελλάδος, Κράτος, Δήμοι, Κοινότητες και Ιδιώτες. Δεν μπορεί ο καθένας να κάνει ό,τι θέλει και όπως το θέλει, σ' έναν τόπο με τόσο μεγάλη καλλιτεχνική παράδοση και τόσο ευγενική καλλιτεχνική κληρονομία, σαν αυτόν που κατοικούμε.

Ένα δημόσιο μνημείο, για την Ελλάδα,

πρέπει να είναι ζήτημα τιμής του τόπου. Γιατί ένα κακό βιβλίο μπορεί να σχισθεί ή να πεταχθεί, μια άσχημη εικόνα μπορεί να κατστραφεί, μια πρόστυχη μουσική μπορεί να ξεχασθεί και να λείψει, ένα κακότεχνο όμως χτίριο ή ένα βάνουσο αγαλμα, στημένο σε δημόσιο τόπο, ένα μνημείο, με μια λέξη, που προσβάλλει το δημόσιο καλλιτεχνικό αίσθημα με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, μένει, για να διαλαλή, σ' εκείνους που θα ρθούν ύστερ' από μας, τη ντροπή μιας εποχής, και να διαφθερή στους συγχρόνους του το αίσθημα της ομορφιάς. Και τους κινδύνους αυτούς έχει την υποχρέωση να τους προλάβει και να τους σταματήσει, όταν φανερωθούν, το Κράτος. Και επειδή το Κράτος πολύ συχνά είναι ανάγκη να προστατεύει τη δημόσια αισθητική και από τον ίδιο τον έαυτό του, δεν υπάρχει άλλος τρόπος σωτηρίας, απ' αυτόν που μελετούσε να βάλει σε πράξη ένας φωτισμένος υπουργός του. Να εμπιστευθεί δηλαδή τη λεπτή και δύσκολη αυτή φροντίδα στους αξίους να την αναλάβουν. Και οι αξίοι δεν έλειψαν, ούτε θα λείψουν ποτέ, αρκεί να ξέρει το Κράτος που να τους ζητήσει και που να τους βρει.

Ένας από τους πιο καλαισθητούς ανθρώπους της περασμένης γενεάς, που το πλού-

σιο τάλαντό του στην τέχνη της καρικατούρας επήγαζε, κυρίως, από μια βαθειά αίσθηση του γελοίου σε όλα του τα φανερώματα, δες φορές αντίκρυζε μια νεοελληνική ακαλαισθησία που του πλήγωνε την δρασσή του, συνήθιζε να λέει στερεότυπα μια φράση που συχνά λαβαίνω αφορμή να τη θυμηθώ:

— Δέ ρωτούν, φίλε μου, δέ ρωτούν. . .

Και με την καλοκάγαθη αυτή φράση του έννοουσε ότι, αν οι καλοπροαίρετοι, κατά τα άλλα, άνθρωποι, που δημιουργούσαν τις διάφορες ακαλαισθησίες στον τόπο αυτό, ρωτούσαν κάποιον, που να ήξερε κάτι περισσότερο απ' αυτούς, δέ θα τις δημιουργούσαν. Και γι' αυτό άκριβώς αγαναχτούσε με τους συγχρόνους του: Γιατί δέ ρωτούσαν κ' έκαναν το κεφαλιό τους.

— Δέ ρωτούν, φίλε μου, δέ ρωτούν. . .

Πρέπει, λοιπόν, «να ρωτούν» οι Έλληνες σε ώρισμένα ζητήματα. Αλλά ποιούς «να ρωτούν»; Το πρόβλημα αυτό θέλησε να λύση, με τη μεγάλη επιτροπή για την αισθητική των πόλεων, ο κ. Παπανδρέου. Οι διάδοχοί του έχουν την υποχρέωση να μην αφήσουν με χαθρή ή μοναδική αυτή λύση του μεγάλου προβλήματος, πριν μεταβληθεί δόκλιση ή «Ελλάδα σ' ένα απέραντο μουσείο ακαλαισθησίας.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ÆTERNITAS

Τ' άσπρο τό κρίνο — ο Γαλαξίας
στη μυστική τρέμει φραγή:
νύχτα άσημώνει έρωτική
στά στέρνα αιώνιας παλιρροίας.

Σά ρόδο φλέγεται ή καρδιά των
κι άχ! Θέ μου! ποιός να στοχασθεί
τί θ' απομείνει απ' τό βαθύ
κι άκαταμέτρητο έρωτά των!

— — —
Τό χάος τους έχει αντιμετρήσει:
μνήμη δέ μένει ούδδ ή φωνή —
— μόνο ένα άσάλευτο άγριυπνεϊ,
συλλογισμένο κυπαρίσι.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΓΕΛΩΣ

ΠΗΓΑΙ, ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡ

Ἐν τῶν γνωρισμάτων δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται ἔκπαλαι τῶν ζῶων εἶναι καὶ τὸ γελᾶν. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὄλων τῶν ζῶων, ὡς λέγει ὁ Schopenhauer, ἔχει τὸ προνόμιον τοῦ γελᾶν. Βεβαίως δὲν λείπουν καὶ οἱ διαμυσηθεύοντες τὴν ἱρανομοιοῦσαν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου ιδιότητα, καὶ τοιοῦτοι εἶναι φυσικὰ ὄχι οἱ ποιηταὶ οἱ ἰδίᾳ ἀδελφοὶ περιγράφοντες ζῶα γελῶντα καὶ «ἀγριαλὸν γελῶντα γάλα ὄλον» ὡς ὁ ἡμέτερος ποιητής, ἀλλ' ἐπιστήμονες καὶ φυσιοδίφαι φρονούντες ὅτι ὑπάρχουσι κύνες γελῶντες, καὶ τὸν γέλωτα ἐκφράζοντες διὰ τῆς κινήσεως τῆς οὐρᾶς αὐτῶν, καὶ ποντικὸι καὶ κίτσοι καὶ εἶδη πιθήκων, οἵτινες ἐκφράζουσι τὴν χαρὰν αὐτῶν ὡς ὁ ἄνθρωπος εὐήχως μειδιῶντες καὶ γελῶντες, ὡς λέγει ὁ Δαρβίνος. Πλὴν αἱ γνώμαι αὗται εἶναι μεμονωμέναι, γενικῆ δὲ πρὸς τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς φυσιοδίφους ἐπικρατεῖ γνώμη ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον γελαστικόν. Ἰὸν ὄρισμόν τοῦτον δὲν ἀνατρέπει ὁ Γάλλος φιλόσοφος Bergson πρὸς τὴν νὰ ὀνομάζηται ὁ ἄνθρωπος ὄχι ζῶον γελαστικόν ἀλλὰ γελωτοποιόν. Ὁ γέλως, λέγει, κυκλοῦται ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ζῶα δὲ καὶ ἀψυχα δυνατόν νὰ εἶναι τερπνῆ, χαρίεντα, ὄχι ὅμως καθ' ἑαυτὰ γελοῖα. Ἄν γελώμεν ἐπὶ τινὶ ζῳῳ ἢ ἀψύχῳ, τοῦτο, λέγει, προέρχεται ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐκ τοῦ τύπου, δι' οὗ περιβάλλει αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, καὶ καθόλου ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρήσεως αὐτοῦ.

Ἄν, λέγει, γελώμεν ἐπὶ τῷ σχήματι πύλου τινός, τοῦτο προέρχεται ὄχι διότι τὸ ὄψασμα ἢ ἡ ψάθα αὐτοῦ εἶναι καθ' ἑαυτὰ γελοῖα, ἀλλ' ἐκ τοῦ σχήματος, ὅπερ παρέχει εἰς αὐτὸν ἢ ἰδιοτροπία τοῦ ἀνθρώπου. Πλὴν ἡ τροποποίησις αὕτη τοῦ Bergson ἀναφερομένη εἰς

τὴν πηγὴν τοῦ γέλωτος, οὐδαμῶς θίγει τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ζῳῳ γελαστικοῦ. Ἰὸν χαρακτήρα τοῦτον τοῦ ἀνθρώπου, ἐκλέξαντες ὡς θέμα τοῦ παρόντος μαθήματος, ἀπαριθμοῦμεν ἐν πρώτοις ἐμπειρικῶς τὰς διαφορὰς τοῦ γέλωτος ψυχολογικὰς πηγὰς, εἶτα δὲ ἐπάγομεν διαφορὰς παρατηρήσεις ἀφρώσας εἰς τὴν ψυχολογικὴν φύσιν τοῦ γέλωτος, εἰς τὰς ἐν αὐτῷ διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὸν γενικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα. Ἐξετάζομεν δηλαδὴ ἂν ὑπάρχει κοινὸν τι στοιχεῖον ἐν πᾶσι τοῖς εἶδεσι τοῦ γέλωτος ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, εἶτα δὲ καὶ πόθεν προέρχονται αἱ ἐν τῷ γελᾶν διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τίς ὁ τοῦ γέλωτος χαρακτηρισμός. Φέρε λοιπὸν ἴδωμεν ἐν πρώτοις, τίνας αἱ τοῦ γέλωτος πηγαί.

Ὁ γέλως ἐκδηλοῦται φυσιολογικῶς δι' ἰσχυροῦ κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον ἤχου, διὰ συνημμένων τῆς ἀναπνοῆς ὠθήσεων, δι' ἐπέκτασιν τοῦ ἀνοίγματος τοῦ στόματος, δι' ἐντάσιν τῶν μυῶν τῶν παρειῶν, διὰ πλατυσμόν τῶν ρυθίων καὶ δι' ἀνοικτῶν καὶ προσηλωμένων ὀφθαλμῶν. Ἡ δὲ πρώτη πηγὴ αὐτοῦ εἶναι ὁ γαργαλισμός, ὁ γνωστὸς εἰς πάντας ἡμᾶς. Ἐρεθίζοντες τὸ πέλμα τῶν ποδῶν ἢ τὴν μασχάλην, προκαλοῦμεν, ὡς γνωστὸν, γέλωτα. Πλὴν ὁ γέλως οὗτος εἶναι μηχανικὸς καὶ ἀνευ ψυχικοῦ περιεχομένου, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν δύναται νὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς, ἐνδιαφερομένους διὰ τὰς ψυχολογικὰς τοῦ γέλωτος πηγὰς. Παρατηροῦμεν μόνον ὅτι δὲν γελώμεν συνήθως, ὅταν ἀναμένωμεν τὸν γαργαλισμόν, καὶ ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ γαργαλίσωμεν ἑαυτούς. Ἰνα προκαλέσῃ γέλωτα ὁ γαργαλισμός, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ ἀφινιδίως.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ψυχολογικὸν γέλωτα, τούτου ἢ πρώτη πηγὴ, παρατηρουμένη παρὰ

τοὺς βρέφει τῶν πρώτων ἑβδομάδων, εἶναι ἡ γενικὴ τοῦ ὀργανισμοῦ εὐεξία ἢ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ καλῶς λειτουργούντος ζωϊκοῦ συναίσθηματος. Εἶναι γνωστὸν τὸ ζωϊκὸν τοῦτο συναίσθημα τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κανονικῆς ἢ μὴ λειτουργίας τῶν ὀργάνων τοῦ ἡμετέρου σώματος, τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, τῆς ἀναπνοῆς, τοῦ κορεσμοῦ τῆς πείνης, τῆς δίψης, ὧν τὰ αἰσθήματα συγχωγεύονται εἰς μίαν γενικὴν ἐντύπωσιν εὐδιαθεσίας ἢ ἀδιαθεσίας. Ἐὰν ὁ ὀργανισμὸς ἡμῶν λειτουργῇ καλῶς (ζωηρὰ κυκλοφορία, ἐντασις μυῶν, ταχεῖα ἀναπνοή, κανονικὴ πέψις,) αἰσθανόμεθα ἑαυτοὺς εὐκινήτους ἄμα καὶ πλήρεις δυνάμεως, τοῦναντίον δὲ ἡ διατάραξις τῆς κανονικῆς λειτουργίας γεννᾷ ἀδιαθεσίαν, πρόδρομον πολλάκις ἀσθενείας, καὶ συναίσθημα ἀδυναμίας, χαλαρώσεως καὶ ἀνησυχίας. Ἰὸ ζωϊκὸν λοιπὸν τοῦτο αἶσθημα, καλῶς λειτουργοῦν, παράγει καὶ εἰς τὰ βρέφει ἤδη μίαν ἐσωτερικὴν εὐχαριστήσιν, ἐπὶ τῇ θέᾳ ἰδίως τῆς μητρὸς, ἣτις τὴν τετάρτην ἑβδομάδα ἐκδηλοῦται εἰς μειδιάματα καὶ εἰς γέλωτας, καθ' ἣν ταῦτα βληχῶνται καὶ ἔχουσι λάμποντας τοὺς ὀφθαλμούς. Ἰὸ εἰδικὸν τοῦτο συναίσθημα, τὸ δημιουργοῦν τὴν χαρὰν καὶ τὸν γέλωτα, παραμένει καὶ ἐφεξῆς ἰσχυρότατον, ἐκδηλούμενον κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, παῖδες δὲ καὶ νέοι ὑγιεῖς, τὴν δύναμιν ταύτην τῆς ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς συναισθανόμενοι, εἶναι εὐθετοὶ εἰς τὸ γελᾶν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἐκσπῶντες πολλάκις εἰς ἡχίρους γέλωτας. Τοιοῦτον γέλωτα περιγράφει ὁ Romain Rolland ἐν τῷ μυθιστορηματι αὐτοῦ «Ἰωάννης ὁ Χρισταφόρος», ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀντουαννέτας, ἣτις γελᾷ ὡς τρελλή καὶ δὴ καὶ καθ' ἡ-

πνοῦς ἐτι, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ διατί: «Elle riait toujours. La nuit dans son sommeil, elle riait encore». Περιγραφὴν ἀριστοτεχνικὴν τοῦ τοιοῦτου γέλωτος εὕρισκε τις καὶ παρὰ τῷ Ἰολστόη ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἡρωίδος τοῦ μυθιστορήματος Ἄννας Καρεννίνας, ἣτις παρὰ τὴν βούλησιν αὐτῆς, ἐξεδήλου, νῦν μὲν διὰ τῆς λάμψεως τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, νῦν δὲ διὰ τῶν συνεχῶν μειδιαμάτων, τὴν πλήρη ζωῆς καὶ δυνάμεως φύσιν αὐτῆς. Ἰὸ γενικὸν τοῦτο συναίσθημα, τὸ ἀποτελοῦν τὴν πηγὴν τῆς γελωτοποιοῦ χαρᾶς παρὰ τοῖς παισὶ καὶ τοῖς νέοις παραμένει καὶ ἐφεξῆς συνοδεῖον τὸν ἄνθρωπον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, καίτοι δὲ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν φαιδρῶν καὶ τῶν λυπηρῶν τοῦ βίου συμβάντων, οὐδὲν ἦττον εἶναι ἡ βῆσις τῆς διακρίσεως τῶν ἀνθρώπων εἰς εὐθύμους καὶ εἰς μελαγχολικούς. Οἱ πρώτοι διατηροῦσι τὴν εὐθυμίαν αὐτὴν καὶ κατὰ τὰ βαρύτερα πλήγματα τῆς τύχης, ἐν ᾧ τοὺς δευτέρους

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

N. ΘΩΡΝΑΙΟΣ

ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΗΝ ΟΙΤΗ

καὶ τὸ ἐλάχιστον στενοχωρεῖ καὶ καταβάλλει. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν μικρῶν, ὧν ὁ γέλως εἶναι ἑκφρασις ἀμεσος τῆς γενικῆς τοῦ ὀργανισμοῦ εὐεξίας, ἀνήκουσι καὶ οἱ ποικίλοι ἡλίθιοι καὶ βλάκες, καὶ δὴ καὶ οἱ παράφρονες, γελῶντες διαρκῶς ὡς τὰ μικρά, ἄφ' ὧν διακρίνονται μόνον κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἐκσπῶντες εἰς γέλωτας, ὅταν πρόκειται νὰ φάγωσιν, ὅταν θωπεύῃ τις αὐτούς, καὶ ὅταν ἀκούσῃ τραγοῦδια ἢ τραγουδῶσι καὶ αὐτοί.

Ἐτέρα πλὴν τῆς ζωϊκῆς εὐεξίας πηγὴ μειδιαμάτων καὶ γελώτων εἶναι τὰ τρυφερὰ συναίσθηματα τῆς ἀγάπης τὰ πληροῦντα τὴν καρδίαν τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, τῶν ἀγαπωμένων συζύγων, τῶν φίλων,

τῶν ἐρωμένων. Ἰδίως νεόγαμα ζεύγη γελῶσι διαρκῶς, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὴν αἰτίαν, εἰς τοὺς μὴ ἐννοοῦντας τὴν κατάστασιν αὐτῶν φαινόμενα ὡς μωρά. Ὁ Ἐκτωρ ἐν τῇ Ἰλιάδι γελᾷ βλέπων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὁ συναντῶν καθ' ὁδὸν ἀρχαῖον φίλον μειδιᾷ, ὡς λέγει ὁ Δαρθέριος, καὶ ὁ Ἰωλστόη περιγράφει ἐν τοῖς Κοζάκοις τοὺς φιλικώτατα συνδεδεμένους Ὀλενὶν καὶ Δουκάσκαν, οἵτινες, δασάκις ἐβλεπόν ἀλλήλους, συνηθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ γελᾶσιν ἰσχυρῶς.

Πλὴν τῶν κατωτέρων τούτων τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ γέλωτος πηγῶν, ἔχομεν καὶ ἀνώτερα, καὶ ἠθικώτερα μειδιάματα καὶ γέλωτας, προέχοντα ἐκ τῆς συναίσθησεως τῆς δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς, ἣν συναισθάνεται τις ἐν ἑαυτῷ. Ἡ συνείδησις ὅτι σωματικῶς, πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς εἴμεθα ἀνώτεροι τῶν πέριξ ἡμῶν, ἡ συνείδησις ὅτι εἰς λόγον πλούτου καὶ δυνάμεως ὑπερβάλλομεν αὐτούς, πληροὶ ἡμᾶς χαρᾶς ἦτις ἰδιαίτητα ἐξαιρεται ὅταν βλέπωμεν ἢ φανταζώμεθα τοὺς ἄλλους ὑπολειπομένους ἐν τινὶ ἡμῶν. Οὕτω γελῶμεν ὅταν βλέπωμεν τινὰ μετὰ κόπου τελούντα ἐργασίαν, ἦτις εἰς ἡμᾶς, συναισθανομέναις τὴν ἐν τούτῳ ἰσχυρὴν ἡμῶν, φαίνεται εὐκολος· γελῶμεν διὰ τὴν μωρίαν καὶ ἀγνοίαν τῶν ἄλλων τὴν ἐκδηλουμένην ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν. Ὅμοίως δὲ γελῶμεν καὶ διὰ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, γελῶμεν διὰ τὰ ὅσα ἡμῶν τιθασσεύμενα ζῶντα μετὰ δυσχερείας καὶ δυσφορίας τελούντα, ὅτι ἡμεῖς διδάσκωμεν αὐτὰ νὰ ἐκτελῶσι. Γελῶμεν καὶ δι' ἡμᾶς αὐτούς, ὅταν, ἡσυχάσαντες, βλέπωμεν ὅτι ἠρεθίσθημεν δι' ἀσήμαντὸν ἀφορμὴν. Οὕτως, ὁ Ὀμηρος παριστᾷ τὸν Δία μειδιῶντα ὅταν βλέπῃ ὅτι αἱ ἀπειλαὶ αὐτοῦ ἐφρόβισαν τὴν Ἥραν καὶ τὴν Ἀθηναίαν. Ἄλλ' ἰδίως ἐξαιρεται ἡ χαρὰ ἡμῶν καὶ ἐκχέεται εἰς μειδιάματα καὶ εἰς γέλωτας, ὅταν βλέπωμεν τὴν ὑπεροχὴν ἡμῶν ἀναγνωρίζομένην καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ὅταν οἱ ἄλλοι θαυμάζωσι καὶ ἐπαινῶσιν ἡμᾶς. Οἱ εὐχαριστούμενοι εἰς τὰς κολακείας, καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ πλείστοι, ἐπαινοῦμενοι δι' ἰδιότητος, ὡς ἢ δὲν ἔχουσι καθόλου, ἢ ἔχουσι ἐν ἐλαχίστῳ βαθμῇ, δοκιμάζουσι ἰσχυρῶς τὰ γελωτοποιᾶ ταῦτα συναισθήματα.

Ὅτι τοῦ συναισθήματος τῆς ὑπεροχῆς ἀπότοκος εἶναι ὁ γέλωτας οὗτος, δεικνύει καὶ ὁ προφητὰναξ Δαυὶδ λέγων ὅτι «ὁ κατοικῶν

ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται καὶ ἐκμηκτυριοὶ τοὺς συναχθέντας κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ βασιλεῖς». Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ Ρασκαί, ὅστις, εἰς τοὺς Ἰησοῦίτας τοὺς διαμαρτυρομένους κατ' αὐτοῦ ὅτι θεολόγος ὦν μεταχειρίζεται κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ὡς ὄπλον τὸν γέλωτα, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: Ἡ ἀθεΐα, λέγει, ἔχει δύο στοιχεῖα, τὴν ἀσέθειαν τὴν καθιστώσαν τοὺς θιασώτας αὐτῆς βδελυρούς, καὶ τὴν ἀναίδειαν τὴν καθιστώσαν αὐτοὺς γελοίους. Ἐκ τούτων, τὴν μὲν ἀθεΐαν ἐλέγχει τις διὰ τοῦ λόγου, τὴν δὲ ἀναίδειαν διὰ τοῦ γέλωτος, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἁγίας Γραφῆς. Τοῦ αὐτοῦ τῆς ὑπεροχῆς συναισθήματος γέννημα εἶναι καὶ ὁ γέλωτας, ὃν δοκιμάζουσιν οἱ νικηταὶ ὅταν καταβάλωσι τὸν ἀντίπαλον αὐτῶν, κρατοῦντες τὸν ἠττηθέντα πρὸ αὐτῶν συντετριμμένον, καὶ μετ' ἀγαλλιάσεως ἀφ' αὐτοῦ ἐνδιατρίβοντες ἐν τῇ θέᾳ ταύτῃ τῇ ὅλως ἀντιθέτῃ πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀπειλητικὴν ἐμφάνισιν, καὶ αἰχμάλωτον δὲ καὶ νεκρὸν ἐτι χλευάζοντες καὶ ἐπεγελῶντες αὐτόν, ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς τὸ πτώμα τοῦ Ἑκτορος, κατὰ τρόπον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βάρβαρον. Ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὅτι τις θίγεται ὅταν περιγελῶμεν αὐτόν, ἐξηγεῖται διὰ τῆς θεωρίας ταύτης, καθ' ἣν ὁ γέλωτας παρίσταται ὡς ὁ ἰσχυρότερος, ὁ δὲ χλευαζόμενος ὡς ὁ ἀσθενέστερος, ὅπερ δὲν ἀνέχεται ὁ ἐγωϊσμός αὐτοῦ. Ὁ γέλωτας οὗτος τῆς χλεύης πληγώνει καιρῶς τὸν ἀνθρώπον, οὐδεμίαν δὲ διαφωνίαν γνώμης, ὅσονδ' ἕποτε καὶ ἂν εἶναι σοβαρὰ, δύναται νὰ ἰσοφαρίσῃ πρὸς τὴν προσβολήν, ἣν παράγει ἢ διὰ τοῦ γέλωτος χλεύη.

Ἐτέραν πηγὴν γελῶτων ἀποτελοῦσι τὰ παθήματα τῶν ἄλλων, ἂν καὶ οἱ ἐν τοῖς παθήμασι τούτοις γέλωτες ἔχουσι ποικίλην τὴν προέλευσιν. Δυνατὸν ἐν πρώτοις οὗτοι νὰ ὦσι γέλωτες χλεύης, προερχόμενοι ἐκ κακοβουλίας, ὅταν οἱ πάσχοντες εἶναι ἐχθροὶ μισητοὶ ἢ ἀντίπαλοι φθονοῦμενοι ὅσα ἡμῶν. Μαρτύρια τοιούτων γελῶτων εἶναι περιττὸν νὰ παραθέσωμεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ἀφ' οὗ δαψιλῆ τοιαῦτα παρέχει ἢ καθ' ἡμέραν πείρα. Ἐν μόνον ἀναφέρομεν, τὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Ἰσπανίας, ὅστις σκυθρωπὸς ὦν καὶ μηδέποτε γελᾶσας, ἐγέλασεν μόνον ὅταν ἔμαθεν τὴν εἰδησιν τῆς νυκτὸς τοῦ Βαρθολομαίου. Ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὄχι μόνον τὰ παθήματα τῶν ἐχθρῶν ἢ ἀντιζήλων ἡμῶν

προκαλοῦσι τὸν γέλωτα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἀδικῶν καὶ ἀγνώστων ἡμῶν ἀνθρώπων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ τῶν φίλων. Ἀγνώστου ἡμῶν ἀνθρώπου πίπτει ὁ πῖλος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἢ καὶ αὐτὸς ὀλισθήσας· ἐπὶ τούτῳ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ μειδιάσῃ οἱ διαβάται θεαταί. Καὶ τῶν φίλων δὲ αὐτῶν ἢ πτώσις ἢ ἄλλη παρεμφερῆς πάθησις προκαλεῖ τὰ μειδιάματα καὶ τὸν γέλωτα ἡμῶν, οὐ μόνον ἢ ἐλαφρὰ, ἀλλὰ καὶ ἢ σοβαρὰ καὶ ριψοκίνδυνος, ἀρκεῖ αὕτη νὰ παρήλθῃ ἀνευ δυσαρέστων ἀποτελεσμάτων. Οὕτως, ὅταν ὁ Ἡφαιστος διηγῆται εἰς τὴν Ἥραν, τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὅτι ὁ Ζεὺς, συλλαθὼν ποτε αὐτόν ἀπὸ τοῦ ποδός, τὸν ἐξεσφενδόνισε ἐκ τῶν οὐρανίων δωμάτων εἰς τὸ κενόν, ὅτι ὄλην τὴν ἡμέραν καταφερόμενος ἐναγωνίως κατέπεσεν τὴν ἑσπέραν ἡμιθνήσας εἰς τὴν Ἀθήνην, ἐγέλασεν ἢ Ἥρα, γελᾶσα δὲ ἐδέχθη τὸ ποτήριον παρὰ τοῦ Ἡφαίστου τελούντος χρέην οἴνοχόου, ἐγέλασαν δὲ καὶ οἱ θεοὶ βλέποντες τὸν Ἡφαιστον νὰ οἴνοχοῦ ἡ χωλαίνων· «μειδῆσεν δὲ θεὰ λευκώλενος Ἥρα, μειδῆσασα δὲ παιδὸς ἐδέξατο χεῖρὶ κύπελλον· αὐτὰρ ὁ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐνδέξια πᾶσιν οἴνοχοεῖ, γλυκὺ νέκταρ, ἀπὸ κρητῆρος ἀφύσσων, ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνώητο γέλωτας μακάρεσσι θεοῖσι, ὡς ἴδον Ἡφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα.»

Ἐν μόνον τὸ ὅποσον ἐν τοῖς παθήμασι τούτοις ἀπαιτεῖται, εἶναι ταῦτα νὰ μὴ ὦσι ἐπικίνδυνα, διότι τότε ἐξεγείρεται ἢ συμπάθεια ἡμῶν καὶ ἐξασθενεῖ ἢ ἐξαφνίζεται ἐντελῶς ἢ ἐνδόμυχος χαρὰ, ἐξ ἧς ἀπορρέει ὁ γέλωτας. Πόθεν προέρχεται ἢ χαρὰ ἐν τοῖς παθήμασι τῶν φίλων, ἐν τούτῳ διαφωνοῦσι οἱ ψυχολόγοι· οἱ μὲν φρονοῦσι ὅτι ἢ χαρὰ αὕτη ἢ τὸν γέλωτα παράγουσα εἶναι γνώρισμα ἐγωϊστικόν, προερχόμενον ἐκ τῆς συνειδήσεως, ὅτι ἢ κακοτυχία ἢ ἐνσκήψασα ἐπὶ τοῦ φίλου ἡμῶν ἐφάνη εἰς ἡμᾶς φειδωλή. Ἀπόδειξις κατ' αὐτοὺς εἶναι ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλοχοῦ συναισθάνεται τις ἰσχυρότερον τὴν ὑγείαν αὐτοῦ ἢ ὅταν ἐπισκέπτεται τινα ἀσθενόοντα, οὐδαμοῦ δὲ ἀλλοχοῦ ἢ ἐν τοῖς τάφοις ἐξεγείρεται ἰσχυρότερον τὸ ζῶϊκὸν ἡμῶν συναίσθημα.

Ἐπίσης προβάλλουσι διάφορα ἐκ τῆς πείρας παραδείγματα. Ὅταν τις λ. χ. εὐτυχῆ, εὐχαρίστως, λέγουσιν, ἀκούει τοὺς ἄλλους διηγουμένους τὰ μικρὰ ἀτυχήματα αὐτῶν, ἐν ᾧ τὸν ἀντίον, πάσχων, δὲν εὐχαριστεῖται

ἐπὶ ταῖς ξένοις συμφοραῖς, φερόμενος ἐν γένει ἐπιεικῶς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ βαρβάρως ἀσθενοῦσα Renée Maupérin παρατηρεῖ εὐφυῶς ὅτι ὅταν πάσχωμεν, πᾶσαι αἱ ἀθλιότητες καὶ αἱ μικρότητες αἱ κατέχουσιν ἡμᾶς ὑγιαίνοντας, τὸ εἰρωνικὸν μειδιάμα, ἢ εὐχαρίστησις ἐπὶ ταῖς θλίψεσι τῶν ἄλλων, ἀπομακρύνονται ἀφ' ἡμῶν, εἴμεθα δὲ ἐπιεικεῖς πρὸς πάντας. Ἄλλοι ψυχολόγοι τὸν ἀντίον φρονοῦσι ὅτι ὁ φθόνος καὶ ἡ ζηλοτυπία κατέχει ἡμᾶς καὶ ἐν ταῖς τῶν φίλων ἀναστροφαῖς, ὡς δὲ λέγει ὁ La Rochefoucauld καὶ ἐν τοῖς ἀτυχήμασι τῶν φίλων ἡμῶν εὐρίσκομεν τι ὅπερ δὲν ἀπαρέσκει ἡμῖν. Συνεπινεύει δὲ εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ ὁ Lichtenberg, προσθέτων ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ La Rochefoucauld προσπίπτει ἡμῖν παράδοξον, ἀλλ' ὁ ἀρνούμενος τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἢ δὲν ἐννοεῖ ἢ δὲν γινώσκει καλῶς ἑαυτόν. Ἐἶπε δὲ καὶ τὸ πάλαι ὁ Αἰσχύλος ἐν τῷ «Ἀγαμέμνονι» ὅτι ὄλιγοι ἀνθρώποι δύναται φύσει νὰ πανηγυρίσωσιν ἀνευ φθόνου τὴν εὐτυχίαν τῶν φίλων αὐτῶν. Οὐδεμίαν ἀμφισβητοῦμεν ὅτι αἱ γινώμαι αὗται δὲν ἀντιφάσκουσι, ἀλλ' ὅτι ἰσχύουσι ἀμφότεραι, αἱ μὲν ἐν ταύταις, αἱ δὲ ἐν ἐκείναις ταῖς περιπτώσεσιν. Ἄλλοι γέλωτες καταλαμβάνουσιν ἡμᾶς, ὅταν κατορθώσωμεν νὰ ἀπαλλαγώμεν θλίψεως, μεριμνῶν καὶ ἀγωνίας. Ἀπαλλασσόμενοι δηλαδὴ τῶν μεριμνῶν καὶ τῆς ἀγωνίας, δὲν εὐρίσκομεν ἀμέσως τὴν ψυχικὴν ἰσορροπίαν καὶ ἠρεμίαν, ἀλλ' αἰσθανόμεθα συναίσθημα ἠδονῆς παραδλασάνον ἐκ τοῦ λυπηροῦ συναισθήματος. Ὅπως ὁ ρίπτων ἀφ' ἑαυτοῦ βάρος τι ἀνακουφίζεται, οὕτω καὶ ὁ ἀπαλλαγὴς μεριμνῆς τινὸς καὶ ἀνησυχίας, ὁ εὐρὼν λ. χ. μετὰ ἐπίπονον ἔρευναν τὸ ἀπολεσθὲν ἢ κλαπέν, ὁ ὑποστάς ἐξετάσεις, εἰς ἃς μετ' ἀγωνίας ἀπέβλεπεν, ὁ ἀναβάς εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους μετὰ κοπιώδη καὶ ριψοκίνδυνον πορείαν, οἱ στρατιῶται οἱ μετὰ λυσσώδη μάχην κατορθώσαντες νὰ κυριεύσωσι φρούριόν τι. Ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ἰωλστόη «Σιδεαστούπολις ἐν τῇ Δεκεμβρίῳ τοῦ 1854», εὐρίσκομεν παράδειγμα τοιούτων στρατιωτικῶν γελῶτων. Ἐξ ἴσου, ἢ τάσις, ἣν ἔχουσι οἱ μαθηταὶ νὰ περιγελοῦσι τοὺς διδασκάλους, καὶ οἱ ὑποτελεῖς τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν, εἶναι ἑκφρασις τῆς ποθυμένης ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἐπιβολῆς αὐτῶν. Ὡς ἐκ περισσοῦ δέ, ἀναφέρομεν τὸ σύνθημα παράδειγμα, καθ' ὃ

αίσθανόμενοι κατ' ἀρχάς τρόμον, όταν τις κλείση ἐκ τῶν ὑπισθεν διὰ τῶν χειρῶν τοὺς ὀφθαλμούς ἡμῶν, γελῶμεν εἴτα ἔταν, αἰρομένων τῶν χειρῶν, ἴδωμεν ὅτι πρόσωπον ἀγαπητὸν ἦτο τὸ κλείσαν αὐτούς. Τὴν μετάπτωσιν ταύτην τοῦ φόβου εἰς τὴν χαρὰν βλέπει τις ἐν πλείστοις φαινομένοις τῆς ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, καθ' ἃ δὲ φόβος, ὃν συναισθανόμεθα ἐπὶ τινι φαινομένῳ, μετατρέπεται εἰς εὐχάριστον συναίσθημα καὶ ἐκδηλοῦται εἰς γέλωτας, όταν τὸ φαινόμενον τοῦτο τὸ τοῦ φόβου ποιητικὸν μεταβάλλεται εἰς ἀθῶν τι καὶ ἀκακόν, ὡς συμβαίνει ἐν πᾶσι τοῖς κωμικοῖς φαινομένοις. Ἐν κωμικῶν τοῦτο στοιχεῖον, τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν αἰφνιδίων τούτων μεταπτώσεων καὶ μεταβολῶν, ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῶν ποικίλων μορφῶν τῆς εἰρωνείας, τοῦ σαρκασμοῦ, τῆς ἀστεϊότητος (Humor), ἅτινα διακρίνουσι οἱ φιλοσοφοῦντες, παρατηροῦντες ὅτι ἡ μὲν εἰρωνεία καὶ ἡ δευτέρα ἐκφορὰ αὐτῆς, ὁ σαρκασμός, ὡς πράξοντα ὑπεροχῆς, πειράζουσι καὶ δυσαρεστοῦσι σφόδρα τοὺς εὐαίσθητους, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀστεϊότητι διήκει ἡ εὐνοια ἢ δυναμένη νὰ ἐξαρθῇ εἰς τρυφερότητα καὶ εἰς ἀγάπην. Παραδείγματα τῶν εἰδῶν τούτων εὕρισκει τις διαφιλή παρὰ τοῖς διαφόροις κωμικοῖς καὶ ἀστειολόγοις, ἐξ ὧν ἀρκοῦμεθα ἀναφέροντες τὸν Κερδάντες, οὗτινος ὁ «Δὸν Κιχώτης» εἶναι κυρίως κωμικὸν ἔργον, τὸν Μακκώλεϋ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Ἀγγλίας», ἐν ᾗ εὕρισκει τις ἐξαιρέτου εἰρωνείας παραδείγματα, καὶ τὸν Μεφιστοφελῆ τοῦ Γκαίτε, τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο τῆς ψυχρᾶς καὶ τῆς κεντρεχοῦς εἰρωνείας.

Ἀπομένει καὶ εἰς ἄλλος γέλως, ὁ γέλως ὃν ἐγέλων ἐν Ρώμῃ οἱ αἰωνοσκόποι πρὸ παντὸς χαιρετισμοῦ, ὁσάκις συνηντῶντο καθ' ὁδόν, ὃν δὲν εἶδομεν νὰ σχολιάζωσι οἱ τοῦ γέλωτος τεχνοκρίται. Εἶναι ὁ γέλως, ὃν γελῶσι πάντων τῶν αἰώνων οἱ ἀγύρται καὶ οἱ κάπηλοι τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἰδανικῶν καθ' ἑαυτοὺς καὶ όταν συναντῶνται, ἐκφράζοντες δι' αὐτοῦ ἀνάρθως καὶ σιωπηλῶς πρὸς ἀλλήλους «πόσον μωρὸς καὶ ἡλίθιος εἶναι ὁ κόσμος μὴ ἐννοῶν τὰ ἀγυρτεύματα ἡμῶν, ἀλλ' ἐξακολουθῶν νὰ τρέφῃ καὶ τιμᾷ ἡμᾶς, νομίζων ὅτι οὕτω ἐξελίξεται καὶ εὐχαριστεῖ τὸ θεῖον, ἐξυπηρετεῖ τὴν πατρίδα καὶ δουλεύει εἰς ἰδανικοὺς σκοπούς».

Τόσαῦτα περὶ τῶν πηγῶν τοῦ γέλωτος. Καὶ ἤδη ἐρωτῶμεν: εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεύρωμεν τὸ κοινὸν στοιχεῖον ἐν πᾶσι τοῖς εἰδεσι τούτοις τοῦ γέλωτος καὶ νὰ καταρτίσωμεν θεωρίαν ἐξηγοῦσαν τὸ γελοῖον ἐν πάσαις ταῖς ἐκδηλώσεσι αὐτοῦ; Ἐν τῷ ζήτημα τοῦτο ἀπησχόλησε ἐκπαλαί τοὺς φιλοσόφους καὶ ψυχολόγους, καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ποικίλα φιλοσοφήματα, ἅτινα, ἀνακρινόμενα, εἶναι κυρίως παραλλαγὰι δύο τινῶν θεωριῶν, τῆς θεωρίας τῆς ἐκπτώσεως (degradation) καὶ τῆς θεωρίας τῆς ἀντιφάσεως καὶ τοῦ ἀσυμβιβάστου.

Κατὰ τὴν πρώτην, γελοῖον καθίσταται πᾶν, ὃν κατ' ἀρχάς παρουσιαζόμενον ὡς τι σημαντικόν, φερέγγυον καὶ αὐτονόητον, αἰφνης ἀλλάσσει χαρακτῆρα, ἀποδεικνυόμενον μηδαμινὸν καὶ ἀσήμαντον. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις αὐτοῦ παράγει εἰς τὸν ἀκροατὴν ἢ παρατηρητὴν κατ' ἀρχάς μὲν τὸ συναίσθημα τοῦ θαυμασμοῦ, τῆς ἐκπλήξεως, τῆς ἐντάσεως, τῆς προσοχῆς, εἴτα δὲ, διὰ τῆς αἰφνιδίας μεταστροφῆς αὐτοῦ, τὸ συναίσθημα τῆς ἐξαπαιτήσεως, τῆς ἀνακουφίσεως ἢ τῆς χαλάρωσεως τῆς ἐντάσεως. Ἡ τοιαύτη μετάπτωσις, ἥτις εἶναι ἐνέργεια τῆς ἀντιθέσεως κατὰ κατιούσαν φοράν βαινούσης, ἐγγενῶσα θυμικὴν κύμανσιν, παράγει εὐχαρίστησιν μετὰ τῶν ἐκφράσεων αὐτῆς τοῦ μειδιάματος καὶ τοῦ γέλωτος. Τὴν θεωρίαν ταύτην εἰσηγήσατο ὁ Hobbes, ἀνέπτυξαν δὲ ἐφεξῆς πολλοὶ ψυχολόγοι. Κατὰ δὲ τὴν ἄλλην θεωρίαν τῆς ἀντιφάσεως, ἥς εἰσηγητὴς ὁ Kierkegaard, γελοῖον εἶναι τὸ καθ' ἑαυτὸ μὴ συνᾶδον, τὸ φύσει ἀντιφατικόν, τὸ ἀπροσάρμοστον. Ὅταν ὁ Σάντσος, ἐν τῇ «Δὸν Κιχώτη», προσκολληθεῖς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ὑπολαμβάνῃ αὐτὸ ἐν τῇ σκότει ὡς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἔχομεν τι ἀντιφατικὸν καὶ ἀτοπον. Ὁ Ribot καὶ ὁ Souilly φρονοῦσιν ὅτι ἀμφότεραι αἱ θεωρίαι ἔχουσι τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐν διαφόροις περιπτώσεσιν, ἐν ᾧ ὁ Hoffding ὑπολαμβάνει τὴν δευτέραν θεωρίαν ὡς εἰδικὴν μορφήν τῆς θεωρίας τῆς ἐκπτώσεως, ὑπὲρ ἧς συντάσσεται καὶ αὐτός. Ὅταν τι, λέγει, ἀποκαλύπτεται ἐσωτερικῶς ἀσύμφωνον καὶ ἀντιφάσκον, τοῦτο εἶναι ἤδη ἐκπτώσις.

Ἀμφότεραι αἱ θεωρίαι αὗται δὲν δύναται νὰ περιλάβωσι πάντα τὰ εἶδη τοῦ γέλωτος, οὔσαι καὶ ἄλλως λογικῶς ἥκιστα ἰκανοποιητικά. Ὅτι δὲν περιλαμβάνουσι πάσας τὰς

περιπτώσεις τοῦ γέλωτος εἶναι αὐτονόητον, ὅτι δὲ καὶ ὄρθαι ἂν ὑποτεθῶσι αὗται, δὲν παρέχουσι τὸν ἀποχρῶντα λόγον τοῦ γέλωτος, εἶναι καὶ τοῦτο φανερόν. Ἐν κερδίζομεν λογικῶς ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι δύο ἀντίθετοι ἐντυπώσεις παράγωσι τὸ γελοῖον; Ἐν τῷ ζήτημα εἶναι διατὶ αἱ δύο αὗται ἀντίθετοι ἐντυπώσεις παράγουσι γέλωτα, καὶ περὶ τούτου οὐδὲν λέγει ἡ θεωρία ἑκατέρα. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἀντιθέσεως εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος εἰς γένεσιν τοῦ γέλωτος, ἀλλ' ἡ ἐνδοτέρα αἰτία τῆς τοιαύτης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τῶν ἀντιθέσεων μένει ἄγνωστος. Τοῦτο συνομολογεῖ καὶ ὁ μνημονευθεὶς Δανὸς φιλόσοφος Hoffding, παρατηρῶν ὅτι, ὅπως τὰ συμπληρωματικὰ χρώματα, τὸ πράσινον παρὰ τὸ πορφυροῦν, τὸ κίτρινον παρὰ τὸ βαθῆ κυανοῦν, κτλ., περατιθέμενα, ἐξαίρονται ἐν πάσῃ τῇ φωτεινότητι αὐτῶν, οὕτω καὶ τὰ ἀντίθετα συναίσθηματα προκαλοῦσι τὸν γέλωτα ἀνευ λογικῆς αἰτιολογίας τῆς ἐξ αὐτῶν προερχομένης ἐνεργείας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ ἐξηγησις τοῦ γέλωτος ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιθέσεως δὲν ἐρμηνεύει τὸν γέλωτα, καθορίζουσα μόνον, ὡς εἶπαμεν, τοὺς ἐξωτερικοὺς αὐτοῦ ὁρους, δὲν ἔχει σημασίαν ἢ περαιτέρω αὐτῆς ἀνάκρισις.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἐν τῇ γέλῳτι διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου καθόλου εἶναι προϊόντα οὐ μόνον τῆς ἐπὶ τὴν βούλησιν ἐπιβολῆς τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ χαρακτῆρος καθόλου τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ὁ γέλως δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καθόλου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μὴν οἱ ἄνθρωποι εἶναι φύσει ἢ εὐθυμοὶ ἢ δύσθυμοι; Ζητεῖται λοιπὸν τίνες οἱ ὅροι τῆς εὐθυμίας ἢ δυσθυμίας, καὶ ἐπομένως καὶ τῆς ἐν τῇ γέλῳτι διαφορᾶς. Ἐν τῇ ζητήματι τούτῳ, οὐδεμία ἀμφισβητοῦσα ὅτι τὸ ζωϊκὸν συναίσθημα, ὡς εἶδομεν, τὸ ἐκ τῆς κανονικῆς ἢ μὴ λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ ἐξαρτῶμενον, εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τῆς γελωτοποιοῦ εὐθυμίας ἢ τὸναντίον τῆς δυσθυμίας. Ἄνθρωποι φύσει ὑγιεῖς, ἀναπνέοντες καλῶς, ἔχοντες κανονικὴν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, καὶ ἰδίως χωνεύοντες καλῶς, ἐκδηλοῦσι τὴν τοιαύτην εὐεξίαν εἰς μειδιάματα καὶ εἰς γέλωτας. Τὸναντίον δὲ οἱ πάσχοντες περὶ τὴν πέψιν, τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κυκλοφορίαν, εἶναι δύσκα-

λοι, δύσθυμοι καὶ ἀπροσομίλητοι. Ὁ Τολστόη παρατηρεῖ περὶ τοῦ ἡγεμόνος Oblonsky, ὅτι μετὰ ἐν καλὸν πρόγευμα ἐξέτεινε τὸ στήθος αὐτοῦ μετὰ φαιδρῶν μειδιαιμάτων, ἀπορροδῶντων, ὡς λέγει, ἐκ τῆς καλῆς πέψεως.

Πλήν τοῦ ὀργανικοῦ τούτου παράγοντος, σπουδαῖος μειδιάματος καὶ γέλωτος δημιουργοῦ εἶναι ἡ γοργὴ καὶ εὐκίνητος φαντασία. Οἱ εὐφάνταστοι ἄνθρωποι εἶναι εὐθετοὶ διαρκῶς εἰς τὸ γελᾶν, καὶ κατὰ τὰς σοβαροτάτας δὲ τελετὰς καὶ πανηγύρεις, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς πενθίμους ἔτι δὲν δύναται νὰ ἀποκρύψῃ τὴν εὐθυμοναυτῶν φύσιν. Ὁ Alfred de Musse διηγεῖται περὶ τῆς Emmeline ὅτι ἡ γοργοτάτη αὐτῆς φαντασία ἠνάγκαζεν αὐτὴν νὰ διακόπῃ τὰς σοβαροτάτας μελέτας δι' ἀστεϊσμῶν καὶ νὰ ἐνδιατρίβῃ περὶ τὴν κωμικὴν τῶν πραγμάτων ὄψιν. Ἦκουέ τις τὰς ἐκρήξεις τοῦ γέλωτος αὐτῆς, εἰς ἃς μόνη καθ' ἑαυτὴν ἐξέσπα. Τὸναντίον, οἱ ἔχοντες δυσκίνητον φαντασίαν δὲν αἰσθάνονται τὸ κωμικὸν καὶ τὸ γελοῖον, ἢ μηδαμῶς ἢ ἐλάχιστα γελῶντες ἐπ' αὐτῷ. Ἐν ᾧ οἱ πρῶτοι, ἔχοντες τὸ αἰσθητήριον τοῦ γελοίου ἀνεπτυγμένον, παρακολουθοῦσι καὶ ἀντιλαμβάνονται τὴν κωμικὴν χάριν ἐν ταῖς εἰρωνείαις, ἐν ταῖς κωμωδίαις καὶ ἐν τοῖς διαφόροις ἀστεϊσμοῖς, οἱ δευτέροι εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἀντιληφθῶσι τὴν λεπτὴν κωμικότητα, ὁσάκις δὲ δημιουργεῖται τοιαύτη γέλωτος αἰτία, γελῶσι τελευταῖοι, μὴ ἐννοοῦντες, ἀπομιμούμενοι δὲ μόνον τοὺς γελῶντας. Ἐνθυμοσμοὶ τοιοῦτον τινὰ μακαρίτην ἤδη, ὅστις, παριστάμενος εἰς τινα κωμωδίαν καὶ μηδεμίαν αἰσθησιν τοῦ κωμικοῦ ἔχων, ἠτένιζε διαρκῶς εἰς τὸ πλησίον θεωρεῖον, ἔτοιμος νὰ γελᾷ, ὁσάκις ἐβλεπε μειδιῶντας τοὺς ἐν αὐτῷ. Ὅμοιος δυσκίνητος τὴν φαντασίαν εἶναι ἕτεροι δύο τάξεις ἀνθρώπων, οἱ ἡλίθιοι καὶ οἱ σχολαστικοί. Οἱ μὲν ἡλίθιοι, κατεχόμενοι ὑπὸ συνειρμῶς παραστάσεων κενῶν καὶ πεζοτάτου, γελῶσιν ἀδιακρίτως εἰς πάντα, οἱ δὲ σχολαστικοὶ δι' οὐδὲν γελῶσι, διότι πᾶσα σύνδεσις τῶν παραστάσεων μὴ μορφουμένη κατὰ τὸν τύπον τῆς νοστροπίας αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ εἰς τὸν στενὸν αὐτῶν νοητικὸν ὀρίζοντα. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης ἀληθεύει ἡ παρατήρησις τοῦ Γκαίτε ὅτι τὴν νοητικὴν δύναμιν αὐτοῦ δεικνύει ἕκαστος ὅταν γελᾷ, τὸ δὲ νοόμετρον εἶναι τὰ πράγματα, δι' ἃ γελᾷ. Εἶναι ὅμως φανερόν ὅτι πολλοὶ, καί-

περὶ μὴ εὐκολοὶ εἰς τὸ γελάειν, δὲν εἶναι καὶ φανερώτατος ἐστερημένοι, οὐδὲ στεροῦνται τοῦ αἰσθητηρίου τοῦ γελοίου. Παρὰ τὴν ζωηρὰν αὐτῶν φανερώτατον, ἐπιθέτῃ συνκισθήματα, ἐκ τῆς χολερικῆς ἢ τῆς δυσθύμου αὐτῶν φύσεως ἐκπηγάζονται, εἴτε καὶ ἐκ παροδικῶν μεριμνῶν, θλίψεων ἢ κωμωδισθημάτων, πικρὰ κωλύουσι τὸν γέλωτα ἢ καὶ πνίγουσι αὐτὸν δλωσχερώς. Ὁ ὑπέροχος λ. χ. ποιητῆς Δάντης λέγεται ὅτι οὐδέποτε ἐγέλασε, ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Β' τῆς Ἰσπανίας ἀπαξ μόνον ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ, ὡς εἶδομεν, ἐγέλασεν, ὅταν ἐμαθε τὰ συμβάντα τῆς νυκτὸς τοῦ Βαρθολομαίου. Ὁμοίως δὲ φανερὸν ὅτι ἡ νοητικὴ εἰς τὰ πράγματα ἐμβάθυνσις ἀποδιώκει τὸν γέλωτα. Ὅπως, ἠθικῶς, ὅταν τις ζητήσῃ νὰ κατανοήσῃ τὸ κακὸν κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς ὀψεις, τὸ συγχωρεῖ, κατὰ τὸ λόγιον tout comprendre c'est tout pardonner, οὕτω καὶ ἐν τῇ γέλωτι, ὅταν τις ἐμβάθυνῃ εἰς τὰ πράγματα, οὐδὲν σχεδὸν εὐρίσκει γελοῖον. Τοῦτο βλέπει τις παρὰ τοῖς ἰατροῖς, τοῖς φυσιοδίφαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιστήμοσι, οἵτινες, ὅταν ἐξετάζωσι τι ἀξιογέλαστον πρὸς σκοπὸν ἐπιστημονικόν, δὲν δύνανται νὰ γελάσωσι, ὅσον δὴποτε ζωηρὸν καὶ ἐκὼν ἔχωσι τὸ αἰσθητηρίου τοῦ γέλωτος. Καὶ βέβαια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ ἄλλως, διότι τὸ γελοῖον ἀπευθύνεται ὄχι εἰς τὴν νόησιν, ἀλλὰ εἰς τὸ συναίσθημα, ἐξ οὗ καὶ διὰ τῆς συνηθείας καὶ ἐπαναλήψεως ἀπαμβλύνεται ὡς πᾶν συναίσθημα, ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἡ νοητικὴ ἐνέργεια, καὶ δὴ καὶ ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὰ πράγματα διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ἀσχεῖται καὶ δξύνεται. Ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ παῖδες καὶ οἱ νέοι ἐν γένει, ἔχοντες τὸ πνεῦμα μὴ διεσπασμένον ὑπὸ ἀντιθέτων παραστάσεων, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀπειρίας αὐτῶν βλέποντες τὰ πάντα ὡς νέα, ὡς πρωτοφανῆ, ὡς ἀσυνήθη, γελοῖσι πλείοτερον τῶν ἄλλων, ἰδοὺ δὲ καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν καὶ αἱ γυναῖκες, ἔχουσι τὸ βλέμμα διορατικώτερον καὶ τὸ συναίσθημα ἰσχυρότερον τῶν ἀνδρῶν γελοῖσι ἐν γένει πλείοτερον ἢ οἱ ἄνδρες. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης δὲν ἔχει δίκαιον τεχνικρῆς τις τοῦ γέλωτος δι' ὀχυρίζομενος ὅτι οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι, ὄντες μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι καὶ πλουσιώτεροι τὰς γνώσεις, γελοῖσι καὶ περισσότερον τῶν πρωτογόνων καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων λαῶν. Ὁ γέλωτας δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν νόησιν, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποκειμενικώτε-

ρον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὸ συναίσθημα, ὅσῳ δὲ πλουτίζεται ἡ γνώσις καὶ ἐνισχύεται ἢ εἰς τὰ πράγματα ἐμβάθυνσις, τόσῳ μᾶλλον φυγαδεύεται ἡ χαρὰ καὶ στεριεῖται ἢ τοῦ γέλωτος πηγῆ. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐπλήθυναν μόνον οἱ τεχνικαὶ δημιουργοὶ τοῦ κωμικοῦ, τῆς λεπτοῦς εἰρωνείας καὶ τῆς ἐπιχαρίτου ἀστειότητος, οἱ ζητοῦντες διὰ παικίλων κωμικῶν καρυκευμάτων νὰ διεγείρωσι τὸν γέλωτα, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπληθύνθη καὶ ἡ γνώσις ἢ προκαλοῦσα τὴν ἀφαίρεσιν καὶ διώκουσα τὴν εὐθυμίαν, ὡς καὶ αἱ μεριμναὶ καὶ αἱ ἀνίαι τῆς ζωῆς αἱ ἐξαφανίζουσαι τὸν πόθον τοῦ γέλωτος. Καὶ οὕτως ἔρχεται ἤδη τὸ ζήτημα, περὶ ὃ διαφωνοῦσι φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι, ἂν ὑπάρχωσι ἄνθρωποι ἀγέλαστοι καὶ πῶς ποτὲ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν οἱ τοιοῦτοι. Ἐπάρχουσι οἱ φρονοῦντες ὅτι τὸ γελάειν εἶναι γνώρισμα μικρονόων ἀνθρώπων, ὅτι ἔχει τι τὸ σατανικόν, ὅτι οἱ σοφοὶ δὲν γελοῖσι ποτέ, οὐδὲ παραμορφῶσι τὴν φυσικὴν τοῦ προσώπου χάριν διὰ τῶν ἐλεεινῶν γελώτων, ὅτι ἀποστρέφονται τὸν γέλωτα ὡς τι ἀνήθικον καὶ ἀπρεπές, τρέμουσι δὲ δασκίως γελοῖσι, κατὰ τι λόγιον δικασήμου ἱεροκλήρου. Ὁ γέλωτας, λέγουσι, δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ πικραδείῳ, ἀναφάνεται δὲ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν ἐδοκίμασε μὲν τὴν ὀργὴν καὶ τὰ δάκρυα, οὐδέποτε ὁμοίως φάνεται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὅτι ἐγέλασε. Ἀντιθέτως, ἄλλοι φρονοῦσι ὅτι ὁ μὴ γελάσας ποτὲ εἶναι οὐ μόνον ἱκανὸς νὰ πράξῃ καὶ προδοσίαν καὶ ἀπάτας καὶ ληστείας, ἀλλὰ καὶ σύνολος αὐτοῦ ὁ βίος εἶναι ἤδη προδοσία καὶ ἀπάτη, ἂν δὲ ἀπαξ καταρθῶσιν νὰ γελάσῃ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ, τοῦτο δεικνύει ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι κακὸς εἰς ἀδιόρθωτον βαθμόν. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰκαίτε ἐν τινι ἐπιγράμματι, ὅτι ὁ μὴ δεχόμενος ἀστεϊσμοὺς δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων. Οὐδεμίαν ἀμφισβολίαν ὅτι οἱ θεωροῦντες τὸν γέλωτα ὡς σατανικόν, ὡς ἀμάρτημα, δὲν ἔχουσι δίκαιον. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη εἶναι συναίσθημα, ὡς δὲ τοιαῦτα εἶναι ἀχώριστα ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπαρξεως, οὐδὲ δύναται νὰ νοηθῇ ἄνθρωπος μὴ χαίρων, μὴ δὲ λυπούμενος, ἤτοι μὴ ἔχων συναίσθημα. Ἄλλως ὁ λόγος, ἂν πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται μὲν τὸ γελάειν, ἀλλ' ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἢ ἐξ ἀνατροφῆς συγκρατοῦνται καὶ δὲν ἐκδηλοῦσι τὸ συναίσθημα τοῦτο εἰς

ἡχηραὺς γέλωτας ἢ καγχασμοὺς, ὑπομειδιῶντες μόνον ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἡρεμίαν τῶν ἄλλων, καὶ ἵνα μὴ φανῶσι ὀχληροὶ εἰς αὐτοὺς, διότι ὡς γνωστὸν οἱ ἡχηροὶ γέλωτες προσπίπτουσι ἴαν ὀχληροὶ καὶ ἀηδεῖς εἰς τοὺς πέριξ ἀνθρώπους. Οἱ τοιοῦτοι, εἰ καὶ δὲν ἐκδηλοῦσι τὸν γέλωτα, ἐφόσον αἰσθάνονται τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γέλωτος, ἀνήκουσι προφανῶς εἰς τοὺς γελώντας. Οἱ χαρακτηριστικοὶ πάντα γέλωτα ὡς σατανικόν ἢ ἠθικῶς ἀπρεπῆ δὲν λαμβάνουσι ὑπ' ὄψιν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ γέλωτες γινόμενοι ὄχι ἐκ κακοβουλίας καὶ πρὸς ἐμπαιγμόν, ἀλλὰ γέλωτες ἄγνοί, ἀθῶοι, αἰθέριοι, τοῦτ' αὐτὸ ἀγγελικαί, οἱ ἦσαν οἱ γέλωτες τοῦ Lamme-nais κατὰ τὴν Γεωργίαν Sand, οἱ εἶναι οἱ γέλωτες τῶν μικρῶν, ἅτινα μὴ ἐμποδιζόμενα εἰσέτι ὑπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἀντιθέτων παραστάσεων, ἐκχέουσι θαυμάσιον τὸ ρεῖθρον τῶν πλημμυρούμενων τὴν καρδίαν αὐτῶν συναίσθημάτων, οἱ εἶναι οἱ γέλωτες, οὗς γελοῖμεν διὰ τὸν ἀβάσιμον φόβον ἢ τὴν ἀφέλειαν τῶν μικρῶν, καὶ οἱ γέλωτες, οὗς γελοῖμεν, διότι ἡμεῖς αὐτοὶ ἀλόγως ἐν τινι ὠρισμένῃ περιόδῳ εἴπομεν τι ἢ ἐπράξαμεν. Τοιοῦτοι εἶναι καὶ οἱ γέλωτες οἱ προκαλούμενοι ὄχι ὑπὸ τῶν ἀτυχημάτων καὶ τῶν ἐλ-

λείψεων τῶν ἄλλων, οὐδὲ ἐκ φθόνου καὶ χαιρεκακίας, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν μύθων, ὑπὸ τῶν ἀθῶων ἀστεϊσμῶν, ὑπὸ τῶν μυθιστορημάτων, ὑπὸ τῶν κωμωδιῶν (caricatures) καὶ τῶν ἄλλων δημιουργημάτων τῆς ἀπροσώπου κωμικῆς τέχνης. Ἐπὶ πᾶσι, μὴ λησμονώμεν καὶ τοὺς γέλωτας, δι' ὧν φαιδρύνει τις τὴν συναναστροφὴν, καὶ τὰ μειδιάματα, δι' ὧν διεγείρει τὴν συμπάθειαν ἢ καὶ ἐνίοτε κατακτᾷ τὴν καρδίαν τῶν ἄλλων. Ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ δὲν δύναται νὰ χαρῆ καὶ νὰ γελάσῃ τοὺς τοιοῦτους γέλωτας, οὗτος εἶναι ὁ ἔχων σατανικὴν φύσιν, ὄχι δὲ οἱ εὐεπίφοροι πρὸς τὸ γελάειν, ὡς παρεξέλαθον οἱ τῆς ἀντιθέτου γνώμης κριτικοί. Ὁ Βολταίρος λέγει ὅτι οἱ θεοὶ ἀντίρροπον εἰς τὰ βιάσανα τοῦ κόσμου ἔδωσαν δύο τινά, τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν ὕπνον. Θὰ ἦτο πληρεστέρα ἡ γνώμη του ἂν κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Καντίου προσέθετε καὶ τὸν γέλωτα. Ἐὸ μόνον λυπηρὸν εἶναι ὅτι δὲν δύναται τις εὐκόλως νὰ τὸν προκαλέσῃ εἰς τοὺς νοήμονας, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἰκαίτε, ἐν ᾧ ὁ ἀπλοῦς ἄνθρωπος γελάει καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχη τι γελοῖον, ὁ δὲ σκεπτόμενος εὐρίσκει τὰ πάντα σχεδὸν γελοῖα, ὁ βελῶς παρατηρητῆς οὐδὲν σχεδὸν εὐρίσκει ἀξίον γέλωτος.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

ΣΑΑΔΗ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ...

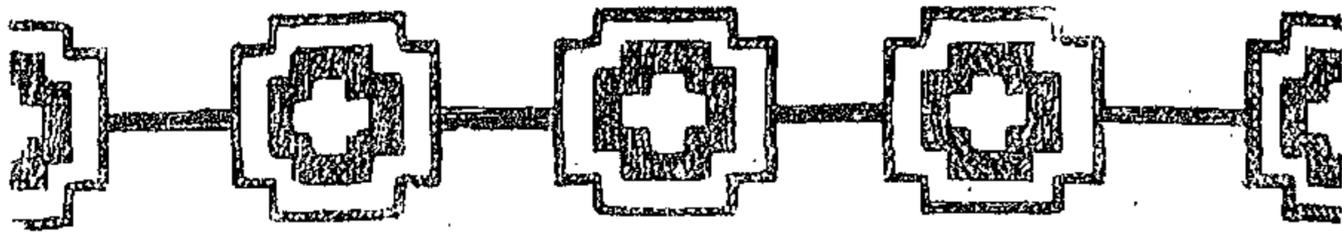
Ὡρες πολλές ἡ ἀγάπη σου σοῦ λέει καὶ ξιναλέει
πῶς δὲν ἐγνώρισε ἄλλοτε κανένα ἀπὸ τὰ σέ.
Κι' ἀνιστορεῖ σου τὰ παιδιά' κ' εἶτε γελά, εἶτε κλαίει.
Κι' ὅλη εἶν' ἡ χώρα μάρτυρας τῶν ὄρκων της, μαθέ!

Καὶ σὺ, ποῦ ξέρεις ὁ παλιὸς ποιὸς ἦταν μακαρίτης,
στοχαστικὰ χαμογελάς!.. Ἡ ἀλήθεια τί ὄφραεῖ;
Μὴ δὲ λιγῆ στὰ χέρια σου τὸ λάγνο τὸ κορμί της,
καὶ μὴ ὀλιγώτερο ζεστό σοῦ δίνει τὸ φιλί;

Ἀπὸ τὸ «Γκυολιστάν»

MIX. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΓΕΩΡΓΙΟΝ Α΄

Ὁ ἐκλεκτός λογοτέχνης καὶ διευθυντής τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους κ. Γιάννης Βλαχογιάννης μᾶς ἔστειλε, μαζὺ μὲ τὰ κατωτέρω ἀνεκδοτὰ γράμματα ἐπιφανῶν λογίων πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον Α΄, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν ἀντὶ ἄλλου προλόγου:

Φίλε κύριε Διευθυντή τῆς «Νέας Ἑστίας»

Ὡς στέλνω μερικὰ γράμματα λογίων, σταλμένα πρὸς τὸ βασιλέα Γεώργιον κατὰ διαφόρους καιροὺς, γράμματα ἀντιγραμμένα ἀπὸ τὰ πρωτότυπα. Ἀπ' αὐτὰ τὰ γράμματα βγαίνει πρῶτα ἡ φιλικὴ διάθεση καὶ προστασία τοῦ βασιλέα πρὸς τοὺς τότε λογίους, καὶ δεύτερα τὸ «θάρος» ποὺ ἐπαιρναν οἱ τότε λόγοι πρὸς τὸ βασιλέα, πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ζητώντας τὴ βοήθειά του σὲ στιγμὲς ἀνάγκης οἰκονομικῆς. Καὶ τὴ βοήθειά αὐτὴ πρόθυμα τοὺς τὴν ἔδινε ὁ βασιλέας. Τὰ λίγα αὐτὰ λόγια γράφω ὡς φόρος τιμῆς στὴ μνήμη Γεωργίου τοῦ Α΄.

12.3.1933

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΣΧΙΝΑ

Βασιλεῦ,

Δικαιοσύνη πρώτη ἀρετὴ βασιλέων. Φιλανθρωπία δεύτερα. Ἀμφότεραι δὲ ἀπαρτιζοῦσαι τὸν ἀγαθὸν βασιλέα, καθιστῶσιν αὐτὸν θεοειδῆ.

Ἐπάρχει ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου Ἕλληνα, ἀρχαῖος ὑπηρέτης τῆς Ἑλλάδος, ἐν σπουδαιοτάταις ὑπηρεσίαις γενόμενος, εὐφημον κεκτημένος ὄνομα, ἀργῶν σήμερον καὶ πενόμενος, προβεβηκῶς μὲν τὴν ἡλικίαν, σῶζων ὅμως δυνάμεις ἱκανὰς ὥστε νὰ ὑπηρετήσῃ ἔτι καὶ ζήσῃ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του. Ἐπάρχει δὲ καὶ δημοσία θέσις, κενή, διότι δὲν ἔχει ὡς ἀνέκαθεν τὸν κατὰ νόμον αὐτοτελεῖ προϊστάμενον, ἀλλ' ἐδόθη ὡς παράρτημα εἰς ἓνα τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀνδρὰ ἀξιότιμον μὲν, ἀλλὰ φορτισμένον τὰς ἰδίας τῆς καθηγεσίας του ἐργασίας, καὶ προσωπικῶς δὲ μὴ χαίροντα ἐπὶ τῇ προσθέτῳ λειτουργίᾳ, ὡς αὐτὸς οὗτος ἠκούσθη λέγων. Ἡ θέσις, περὶ ἧς πρόκειται, εἶναι ἡ τοῦ Ἐφόρου τῆς Δημοσ. Βιβλιοθήκης. Ζητεῖ δὲ αὐτὴν ὡς κυρίαν καὶ

αὐτοτελεῖ ὑπηρεσίαν ὁ ὑποφαινόμενος, ἔχων ὅλα τὰ πρὸς ταύτην ἀναγκαῖα φιλολογικὰ προσόντα, τὰ ἐγγυώμενα τὸ πρόσφορον καὶ κοινωφελὲς τοῦ διορισμοῦ του.

Ἡ αἰτησίς μου, ΒΑΣΙΛΕΥ, εὐνοεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου (ὅστις ἀπαιτεῖ τὸν Ἐφορον ἰδιόζοντα καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ), ὑπὸ τοῦ δικαίου, ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Ἦντες καὶ ποιοὶ ἀξιοχρεώτεροι λόγοι δύνανται ἵνα ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς; Δέομαι τῆς Ἐμετέρας Μεγαλειότητος ἕως διατάξῃ περὶ τοῦ αἰτουμένου διορισμοῦ μου ὡς Βασιλεὺς δίκαιος καὶ φιλάνθρωπος καὶ τὴν καρδίαν ἔχων ἐν χειρὶ Θεοῦ, κατὰ τὸν Σοφόν (1).

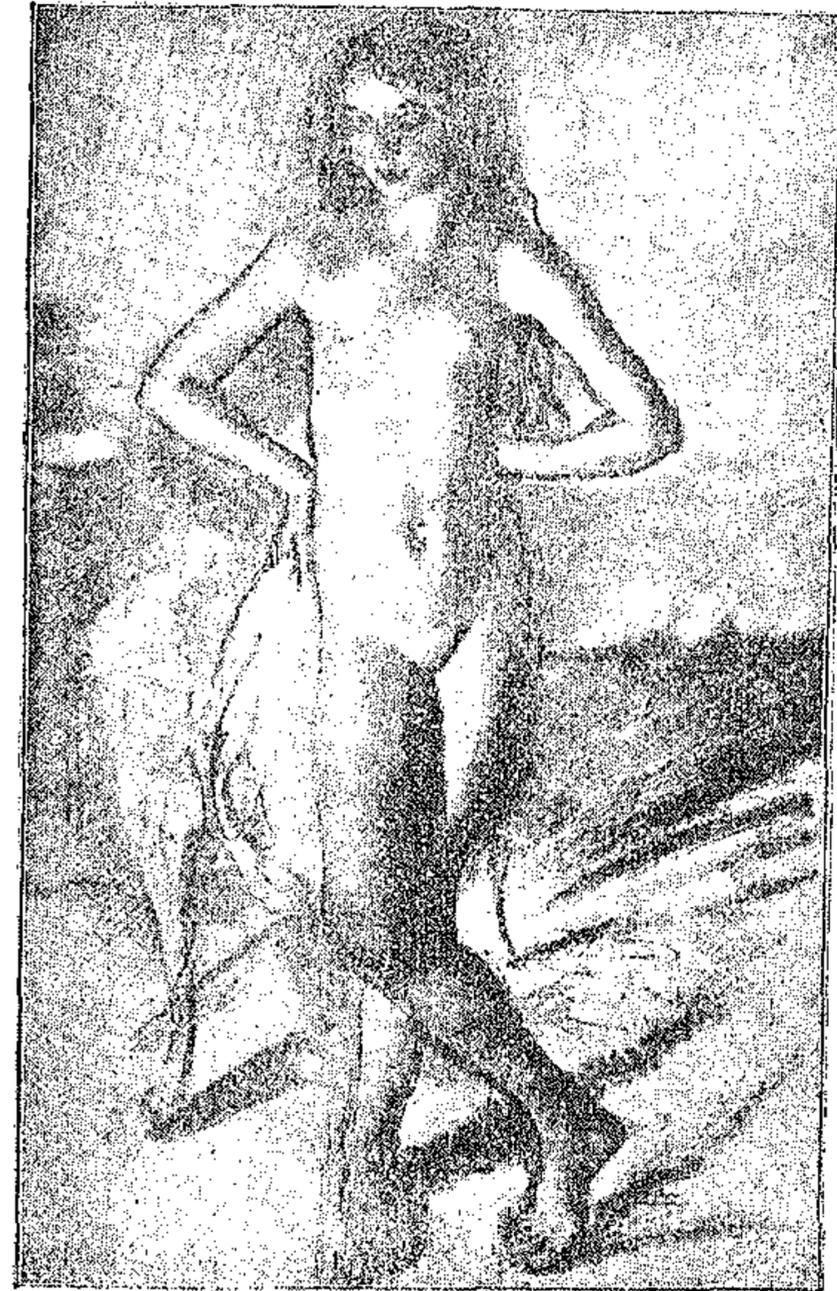
Ἀθῆναι

Τῆ 12/24 Δεκεμβρίου 1867

Τῆς Ἐμετέρας Μεγαλειότητος
Πιστότατος ὑπῆκοος

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΣΧΙΝΑΣ

(1) Ὁ Μ. Γ. Σχινᾶς διορίσθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1868 Ἐφορος τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης, ὅπως εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸ βασιλέα. Πέθανε τὸ Γενάρη τοῦ 1870.

SINAÏDA SEREBRIAKOWA

Ἡ ΚΟΡΗ ΜΟΥ ΟΧΤΩ ΧΡΟΝΩΝ

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ Μεγαλειότατε,

Παρῆλλον ἀπέραντοι μῆνες, μία ἀτελεύτητος αἰωνιότης ἀφ' ὅτου, Βασιλεῦ, δὲν εἶδον τὸ πρόσωπόν Σου. Καὶ ὅμως πέποιθα δι' ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἀγῶνων οὕς ἀγωνίζεσαι, δὲν ἐλησμόνησες τὸν παλαιὸν καὶ πιστὸν φίλον Σου.

Ἡ πεποίθησις αὐτὴ μὲ καθιστᾷ τόσοσιν τολμηρὸν ὥστε δὲν διστάζω, Βασιλεῦ, νὰ Σοῦ ζητήσω μίαν χάριν... ἀληθῶς ἡγεμονικὴν, χάριν ἀξίαν τοῦ Γεωργίου, ἀλλὰ συνάμα οὐχὶ ἀναξίαν κ' ἐμοῦ τοῦ προσφιλοῦς ποιητοῦ Σου.

Ἐλεήθητι τὸν δυστυχῆ Πλέσσαν... Βαρὺς ὁ πέλεκυς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης ἔπεσεν ἐπὶ τῆς πολιᾶς κεφαλῆς του (1). Ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις τῆς ζωῆς του ἀπροσδόκητος καταιγὶς ἔρριψεν αὐτὸν χαμαί!

Σὺ, ὁ εὐσπλαχνικώτερος τῶν ἡγεμόνων, ὁ ἀεὶποτε λησμονήσας ἀδίκους ἐπιθέσεις, ὁ παρηγορήσας ὄρφανὰ καὶ χήρας, Σὺ, Βασιλεῦ, ἰλάσθητι καὶ τοῦ ταλαιπώρου τούτου στρατιώτου.

Δὲν ἐξαιτεῖται τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς κατα-

(1) Ὁ Πλέσσαν, συνταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς, καταδικάστηκε ἀεὶ ἀπόταξή ἐπὶ ἐξουδίασιν τοῦ βασιλέως.

στραφείσης κοινωνικῆς του θέσεως. Ζητεῖ μόνον νὰ γονατίσῃ ἐνώπιόν Σου, Βασιλεῦ, καὶ ν' ἀσπασθῇ δακρύων τὴν δεξιάν Σου.

Σὲ ἐξορκίζω μὴ τὸν ἀποκρούσῃς.

Ἐπίτρεψον εἰς αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν Σου καὶ δὲς εἰς ἐμὲ τὴν ἄδειαν νὰ γίνω ἀγγελιαφόρος τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς γενναιοφροσύνης Σου.

Τῆς Μεγαλειότητός Σου
Παλαιὸς φίλος καὶ πιστὸς ὑπῆκοος

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ἐν Λευκάδι

Τῆ 10 Ἀγούστου 1893

ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Μεγαλειότατε!

Ἐγὼ εἶμαι ἓνας τίμιος οἰκογενειάρχης. Ἐξῆσα πάντοτε στὸν κόλπον τῆς οἰκογενείας μου, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσω ποτὲ κανέναν· ἀλλὰ, τὸ ὁμολογῶ, ἐκατηγόρησα πάντοτε διὰ τοῦ τύπου τὰ ἐλαττώματα τῆς μικρῆς κοινωνίας μας, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὴν ἰδῶ καμωμένην καλύτερη.

Ἐγδίδω μίαν μικρὴν οἰκογενειακὴν ἐφημερίδα «Ὁ Λύχνος» μὲ τὴν ὄριον, τὰς 18 τοῦ ἀπερασμένου Ἰουνίου, ἐκατηγόρησα τὸ ὑπέρογκον ἔξοδο τῶν 350.000 δραχμῶν διὰ μίαν κολυμπήθρα, ἐπειδὴ τὸ ἐθειώρησα ὡς δυσανάλογον μὲ τὰς περιστάσεις τοῦ ἔθνους⁽¹⁾.

Ἀκολουθῶς ἀκουσα ὅτι καὶ ὁ δῆμαρχος Ἀθηναίων σχεδιάζει μίαν κούνια, διὰ τὸ γεννηθησόμενον βρέφος τῆς Μεγαλειότητός Σου. Ἦδυσον εἰς τὸ πρῶτον, ὡς καὶ εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο, μοῦ ἐφάνη, Μεγαλειότατε, νὰ εἶδα τὴν ἀσυνείδηστην κολακείαν πειρωμένην νὰ δηλητηριάσῃ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμα Σου· καὶ τότε πλέον, μὲ ὄλην μου τὴν ἡμπόρεσιν, ἐχτύπησα τὴν κολακείαν ἐκείνην, σατυρίζοντάς τιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δημάρχου.

Τοῦτο ἔκαμα, Μεγαλειότατε, προτιθέμε-

(1) Στὸ φύλλο τοῦ «Λύχνου», ἀριθ. 48, 18 Ἰουν. 1868, δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸ Λασκαράτο αὐτὴ ἢ σύντομη ἀναφορά: «Μεγαλειότατε. Τραχόσιες χιλιάδες γιὰ τὴν κολυμπήθρα τοῦ Διαδόχου, εἶναι τραχόσιες χιλιάδες μαρτυρίαι ὅτι τὸ ἔθνος μας ἐζουράθη. Δέξου, Μεγαλειότατε, τὴν προσφοράν ποῦ σοῦ κάνουν· μὰ χίσις μὲ τὰ χρήματα ἐκείνα φρενοκομεῖται· καὶ δεύσονται νὰ δικήσουν». (Παρακαλέσου νὰ φθάσουν).

νος νὰ φυλάξω τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ βασιλέως μου ἀπὸ τὴν ἀσχημίαν τῆς κολακείας· καὶ, κατὰ τοῦτο, ἐβουράσα τὸν ἑαυτὸν μου μᾶλλον ὡς βασιλικὸν πρόμαχον, ὅταν αἰφνης ἀκουσα ὅτι ὁ Κύριος Ἐξαγγελεὺς κατασχέτει τὸν «Λύχνον μου»! Τίμωρος, Μεγαλειότατε, τέτοια ἐστάθηκε ἡ ἐχπληξή μου στὸ ἀπροσδόκητο τοῦτο, ποῦ, στὴν στιγμὴν, ὑπέθεσα μήπως μίᾳ ἐπανάστασι ἐξερράγη, καὶ οἱ πολέμιοι τῶν καθεστῶτων κατασχέτουν τὸ φύλλο μου.

Καὶ ὅμως ἰδοὺ ποῦ, ὄχι πολέμιοι, ἀλλὰ ὑπάλληλοι τοῦ Θρόνου μὲ διώκουν ὡς ἀτακτῆσαντα πρὸς τὴν σεβασμιότητα τοῦ Θρόνου!

Τὸ ἐσφαλμένον τοῦτο βῆμα τῶν ὑπαλλήλων ἔχει δύο λυπηρὰ ἀποτελέσματα, ἐπειδὴ, ἐνῶ ἀποτελεῖται τὴν καταστροφὴν μίᾳς ἀθώας ἐντιμῆς οἰκογενείας ὡς τὴν ἐδικήν μου, ρίπτει μομφὴν εἰς τὴν σεβασμιότητα τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως μου, κάμνοντάς νὰ ἀκούεται ὅτι τοῦ γίνονται σάτυρες, ἐνῶ τέτοιαι σάτυρες δὲν ὑπάρχουν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τούτην, Μεγαλειότατε, προστρέχω εἰς Ἐσέ, ὡς τὸν Ἰπέρτατον φυσικὸν μου προστάτην. Διάταξε, Μεγαλειότατε, νὰ πάψῃ ἡ μαρὴ καταδίωξις ποῦ μοῦ γίνεται· καὶ δίδαξε τοὺς διώχτας μου ὅτι δὲν συσταίνονται εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου διὰ τυφλοῦ ἐπιζημίου ζήλου, ἀλλὰ δι' ἀνεξαρτήτου καὶ εἰλικρινοῦς ἐχτελέσεως τῶν χρεῶν τους.

Τοῦτο, Μεγαλειότατε, ζητῶ στὴν δικαιοσύνην Σου, ὄχι ἀπὸ φόβον μὴν τάχα τιμωρηθῶ, διότι ἐγὼ δὲν ψηφῶ τὰς ἀδικεῖς τιμωρίαις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε μὲ ζημιώσῃ πολὺ στὴν ὑπόληψή μου νὰ περάσω διὰ σατυριστῆς τοῦ Βασιλέως μου· καὶ ἡ πίκρα μου ἦθελ' εἶναι καταθλιπτικὴ διὰ τὸ πνεῦμα μου.

Εἶμαι τῆς Μεγαλειότητός Σου

Ἰαπεινὸς ὑπῆκοος
ΑΝΔ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΔΟΥ

Μεγαλειότατε

Τὸ θλιβερὸν συμβάν, τὸ ὁποῖον ὄλοι ἐθηγήσαμε μὲ ἐνέπνευσεν ὀλίγους στίχους, καὶ τούτους λαμβάνω τὴν ἐλευθερίαν νὰ προσφέρω εἰς τὴν Ἰμετέραν Μεγαλειότητα καὶ εἰς τὴν χαριτόδωρον Βασιλισσαν ὡς μικρὸν δείγμα τῆς πρὸς τὴν Βασιλικὴν Οἰκογένειαν ἀφροσιώσεώς μου καὶ ἀγάπης μου. Ἐάν δὲ

ἢ Ἰμετέρα Μεγαλειότης τὸ ἐπιτρέψῃ, τὸ ποιημάτιον τοῦτο θέλει δημοσιευθῆ διὰ τοῦ τύπου.

Δεινὰ ἴσως ἡμέραι δοκιμασίας μᾶς περιμένουσι· ἀλλὰ ἐάν ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπαιτήσῃ, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ὑπὸ τὴν ἑδηγίαν τῆς Ἰμετέρας Μεγαλειότητος, θέλει δώσει, ὡς καὶ ἄλλοτε, δείγματα ἀταπαρνήσεως, ἐνθουσιασμοῦ καὶ καρτερίας ἀνάλογα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σκοποῦ. Ὁ δάκτυλος τοῦ Ἰψίστου ἀνεφάνη σχεδὸν εἰς κάθε σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Θέλει ἀναφανῆ καὶ πάλιν.

Εὐχόμενος ἐκ βάθους καρδίας εἰς τὴν Ἰμετέραν Μεγαλειότητα καὶ εἰς ὄλην τὴν Βασιλικὴν Οἰκογένειαν εὐτυχῆς τὸ νέον ἔτος, εὐσεβάστως ὑποσημειοῦμαι⁽¹⁾

Τῆς Ἰμετέρας Μεγαλειότητος

Εὐπειθέστατος δοῦλος
ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

Ἐν Φλωρεντίᾳ, 30 Δεκεμβρίου 1880

Εἰς ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΔΟΣ ΟΛΓΑΣ⁽²⁾

Κοιμώτου εἰς τὴν κλίνῃ τῆς·
Ἡ νόκτα σιωποῦσε·
Κ' ἐν' ἀγγελουδί μὲ ἀνοικτὰ
Τὰ οὐρανόπλαστα φτερά
Ἰψηλάθε τὴν καμάρωνε καὶ τῆς ἐτραγουδοῦσε

Ἐλα μ' ἐμέ, ἀδελφοῦλα μου,
Στὸν κόσμον πλέον μὴ μελνῆς,
Ὅπου 'ναί πρόσκαιρη ἡ χαρά,
Συχνὰ τὰ δάκρυα τὰ πικρά,
Ἄχ! ἔλα τῆς Παράδεισος κρῖνος καὶ σὺ νὰ γίνῃς.

Γλυκὰ γλυκὰ ἡ ψυχοῦλα σου
Τ' ἀγνὸ στήθος θ' ἀφήσῃ,
Σὲν ἡ εὐωδία τοῦ λουλουδιοῦ
Ποῦ μὲ ταῖς αὔραις τοῦ Μαγιοῦ
Ἀπαρατάει τ' ἀνθόφυλλο ποῦ χε μωσχοδο-
[λήσει.

(1) Τὸ ποιῆμα πιστεύω εἶναι ἀνέκδοτο. Τὰ Λυρικὰ τοῦ Τυπαλδοῦ ἐκδοθῆκαν παλαιότερα· τὸ χειρόγραφο, μὲ τὸ χερί τοῦ ποιητῆ, εἶναι γεμάτο ἀνορθογραφίας.

(2) Ἀπέθανε τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1880.

Ἡ κόρη μέσ' τὸν ὕπνο τῆς
Ἄκουσε τὸ τραγοῦδι,
Καὶ τὴν ἀθάνατη φωνή.
Ἀποκοιμήθηκε στὴν γῆ
Κ' ἐξύπνησε στὸν οὐρανὸ νεογέννητο ἀγγε-
[λοῦδι.

Ὅταν αὐτὴν ποῦ ἐπέταξε
Ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά Σου,
Μάννα περίλυπη, ζητᾶς,
Κάτου στὸ χῶμα μὴν κυτᾶς,
Ἀλλὰ μὲ θάρρος ἀσκῶσε ψηλὰ τὰ βλέμματά
[Σου.

Ἐκεῖ 'ναί, καὶ μὲ ἀνέκφραστην
Ἀγάπῃ Σὲ κυτᾶει·
Στρέψε τὸ βλέμμα ἐκεῖ ψηλὰ
Καὶ θέλει ἀκούσῃς στὴν καρδίᾳ
Μίαν αὔρα τῆς Παράδεισος νὰ Σὲ παρηγορή.

Κι' ὅταν προβάλλῃ ἀφεύγατη
Ἡ ὥρα τῶν κινδύνων,
Καὶ τῶν ἀρμάτων ἡ κλαγγή
Σ' ὄρη καὶ πέλαγα ἀλουσθῆ,
Ὁ Ἄγγελός Σου, ἀγγελὸς θέλ' εἶναι τῶν
[Ἑλλήνων.

Εἰς τὴν οὐράνια Δέσποινα
Δέησαι θερμῆς θὰ ὑψώνῃ
Γιὰ τὸ ἔθνος τοῦτο τ' ὄρφανὸ
Ὅπου στὸ μέτωπο τὸ ἀγνὸ
Τῆς δόξας καὶ τῆς συμφορᾶς διπλὸ στεφάνι
[ζώννει.

Βασίλισσα, τὰ κλάυματα
Πάψε παρηγορή Σου·
Δὲν εἶναι ἡ κόρη Σου νεκρή·
Ἐγίνε ἀθάνατη, καὶ ζῆ
Στοὺς οὐρανοὺς, στὸ πλάγι Σου, καὶ μέσα
[στὴν ψυχὴ Σου.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ
Ἐν Φλωρεντίᾳ
20 Νοεμβρίου 1880

ΤΟΥ Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ
(Μετὰφρασις)

Βερολίνο, 4/16 Φεβρ. 1882

Μεγαλειότατε,

Εἶναι πολλὰ χρόνια—νομίζω, εἶχα γυρίσει τότε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ—ποῦ τόλμησα νὰ Σὲς προτείνω τῇ γνώμῃ, πῶς θὰ ἦταν, ἴσως, καλὸ νὰ ζητηθῶν τὰ κόκκαλα τοῦ

Βασιλέα Ὁθωνα καὶ νὰ ἐνταφιασθοῦν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Μεγαλειότης Σας μοῦ εἶπατε τότε πὼς δὲν ἦτανε καιρὸς ἀκόμα. Σήμερα διαβάζω στὶς ἐφημερίδες πὼς κάποιοι ἀνόητοι παραναοῦν καὶ κοροϊδεύουν αὐτὴ τὴν πρόταση. Νομίζω, ὅτι εἶναι κατάλληλος ὁ καιρὸς νὰ ἀναλάβῃ ἡ Μεγαλειότης σας αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπὸ τὰ χέρια ἄλλων ἀκαταλλήλων, καὶ μὲ τὸ μέσο τῆς Κυβερνήσεως νὰ δοθῇ ἀπὸ τῆ Βουλῆς ἡ ἀδεια νὰ ζητηθοῦν τὰ λείψανα τοῦ βασιλέα Ὁθωνα καὶ τῆς βασίλισσας Ἀμαλλίας γιὰ νὰ ἐνταφιασθοῦν στὴν Ἑλλάδα. Ἴσως ἡ Βαυαρικὴ κυβέρνησις ἀρνηθῇ, ἀλλὰ, ὅπως κι' ἂν εἶναι, αὐτὸ τὸ πολιτικὸ ὄπλο (1) στὰ χέρια τῶν κακοθελητῶν θὰ χάσῃ πιά τὴ δύναμή του.

Πρὶν υποβληθῇ μιὰ τέτοια πρόταση στὴ Βαυαρία, θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ διορισθῇ — καθὼς ἀπὸ πολὺν καιρὸ ὑπάρχει αὐτὸ τὸ σχέδιο—γενικὸς πρόξενος στὸ Μόναχο γιὰ νὰ καλλιεργῆσθαι τὶς σχέσεις τῆς συμφιλίωσης, ποῦ ἔδειξε ὅτι θέλει καὶ ἡ Βαυαρία, ἀπὸ τότε ποῦ πληρώθηκε τὸ χρέος στὴ Βαυαρικὴ δυναστεία (2).

Μένω κλπ.
Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ

ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΡΥΔΗ

Σύστασις

Ἵπὲρ ἀτυχοῦς οἰκογενειάρχου, ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων, τοῦ ὁποῦ οὐκ ὀκνηρὸς δανειστής κατέσχεν ἐσχάτως τὴν μικρὰν περιουσίαν διὰ χρέος 4 χιλ. δραχμῶν καὶ πρόκειται νὰ τὴν ἐκπλειστηριάσῃ προσεχῶς, ρίπτων ἀσπλάγχχνως εἰς τοὺς δρόμους ἀνήλικα ὄρφανα καὶ ὠθῶν οὕτω τὸν δυστυχῆ αὐτῶν πατέρα εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπόγνωσιν.

Ὁ ἀντιπροσωπεύων αὐτὸν ὡς συγγενῆς του
ΣΟΦ. Κ. ΚΑΡΥΔΗΣ (3)

Βοήθημα

Τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α'
Δραχ. . . .

(1) Κατὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Οἱ «Ὁθωνισταὶ» θέλανε νὰ παραστήσουνε στὸν τύπο πὼς ὁ Γεώργιος ἐμπόδιζε τὴν μεταφορὰ τῶν λειψάνων.

(2) Γιὰ τὴν ἀξία τοῦ Παλατιοῦ κλπ., ποῦ εἶχε ἐοδῆσει ὁ Ὁθωνας νὰ τὸ χτίσῃ.

(3) Ἄφοῦ ὁ Καρύδης πολέμησε τὴν πρώτη βασιλεία τοῦ Ὁθωνα, κ' ἔφαγε ξύλο ἀλύπητο ὡς ἐκδότης τοῦ «Φωτῆς», τὰ πικρὰ παθήματα τοῦ γένανε μαθήματα. Τὸ περιεργὸ αὐτὸ γράμμα τοῦ

ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Βασιλεῦ μου!

Ἵμᾶς καὶ τὸν Θεὸν μόνον ἔχω.

Ἄνευ θέσεως τόσον καιρὸν, διατρέφω ὀδύκληρον οἰκογένειαν καὶ μὴ ἔχων τίποτε, τίποτε, κοντεύω νὰ τρελλαθῶ. . .

Συνδράμετέ με καὶ πάλιν, Μεγαλειότατε. Δὲν εἶναι κρίμα νὰ μὴ ἔχη ἄρτον εἰς ἀνθρώπος ὡς ἐμέ;

Εἰς αὐτὰς τὰς ἀγίας ἡμέρας τὰ πτωχὰ μου παιδιὰ δὲν ἔχουν οὔτε ἓν ἐορτάσιμον ἔνδυμα. Ἐνδύσατέ τα, Ἵμεῖς, Βασιλεῦ, ὅστις εἶσθε ὁ μέγας Πατήρ τῆς Πατρίδος!

Εὐπειθέστατος κ' εὐγνώμων ὑπήκοος
14 Δεκεμβρίου 1891 Α. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Φίλτατε Γιάνκο (4)

Συγχώρησόν με, ὅτι σοῦ γίνομαι καὶ πάλιν ὀχληρὸς· ἀλλὰ δὲν ἔχω εἰς ποῖον ἄλλον νὰ καταφύγω πλὴν σοῦ· γνωρίζεις δέ, ὅτι, μὴ συνδεόμενος πλέον πρὸς κανένα τῶν πολιτευομένων, εἰς μόνον τὸν Βασιλέα ἔχω τὰς ἐλπίδας μου καὶ αὐτὸν μόνον θεωρῶ ὡς πρόνοιάν μου, διότι δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω, πλὴν τῶν ἄλλων δειγμάτων τῆς ὑψηλῆς του εὐμενείας, ὅτι εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ὀφείλω καὶ τὴν σύνταξίν μου, ἡ ὁποία ὁμῶς, μετὰ εἰκοσαετῆ δημόσιον ὑπηρεσίαν καὶ τεσσαρακονταετῆ φιλολογικὴν ἐργασίαν, δὲν ἐπαρκεῖ σήμερον νὰ μοῦ δώσῃ τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας μου.

Δὲν σοῦ ἀναφέρω τὰς λεπτομερείας τῆς οἰκονομικῆς μου καταστάσεως, διότι ἡ ἀφήγησις αὐτῶν θὰ ἦτο ἄχαρις δι' ἐμέ καὶ ὀχληρὰ διὰ πάντα φίλον μου· γνωρίζεις ὁμῶς ὅτι ἐπὶ ὀκταετίαν ἤδη μένω ἐκτὸς ὑπηρεσίας, καὶ συμπεραίνεις ποῦ κατήντησα, μὴ ἔχων περιουσίαν, δὲν ἀμφισβάζεις δὲ βέβαια, ὅτι καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχω

Καρύδη εἶναι γραμμένο σὲ χαρτί ποῦ ἔχει ἐπικεφαλίδαν λιθογραφημένα ἀνθη καὶ λευκὸ περιστέρι, εἶναι δηλ. ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἐπιστολικοῦ χάρτη, ποῦ μεταχειρίζονταν οἱ ρωμαντικοὶ δραστῆς τῆς ἐποχῆς. Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐρωτῆ τοῦ ποιητῆ ἦταν τὸ βασιλικὸ ταμεῖο. . .

(4) Ὁ Βλάχος, ποῦ ἐγνώριζε τὴν εὐθιμοτυπία, ἀπευθύνει τὸ γράμμα ἀξιοπρέπειαν γράμμα του, ὅχι στὸν ἴδιον τὸ Βασιλέα, ἀλλὰ στὸν ὑπασπιστὴν του Ι. Παπαδιαμαντόπουλο.

νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα καὶ τὸν βασιλέα μου, καὶ συναισθάνεται κἀλλιστα ἡ φιλικὴ σου καρδιά ποῖον ἔχω καθήκον, νὰ πράξω ὅ,τι δυνατόν ἵνα ἐπαρκεῖσω εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ οἴκου μου.

Μίαν μόνην φωνὴν δάλλει τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ ψυχὴ μου, καὶ τὴν στέλλω εἰς σέ, διότι γνωρίζω πόσον συμπαθῶς θὰ τὴν ἀκούσης:—Ἐφθασα εἰς τὰ ἔσχατα, καὶ ἡ ἀπόγνωσις δὲν εἶναι μακρὰν! Μετάδοσε, σὲ παρακαλῶ θερμῶς, τὴν φωνὴν αὐτὴν εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ἐπικαλέσου ὑπὲρ ἐμοῦ τὴν ὑψηλὴν καὶ εὐμενῆ του πρόνοιαν, ἐξή-

γησε εἰς τὴν ἀγαθὴν Του καρδίαν, ὅτι δὲν εἰμαι ἀξίος τῆς σκληρᾶς ἐγκαταλείψεως, εἰς τὴν ὁποίαν διατελῶ. Δὲν ἀμφισβάζω δέ, ὅτι ὁ Βασιλεῦς, εἰς ὃν δὲν εἶναι βεβαίως ἀδιάφορος ἡ τύχη τῶν πιστῶς Αὐτὸν ἀγαπῶντων καὶ ἐπιθυμούντων νὰ τὸν ὑπηρετήσωσι μέχρις ἐσχάτης τῶν πνοῆς, δὲν θὰ μὲ παραβλέψῃ πάσχοντα, κινδυνεύοντα νὰ καταβληθῇ ἐκ τοῦ βιωτικοῦ ἀγῶνος.

Συγχώρησόν με καὶ πάλιν, φίλτατε, καὶ μὴ μὲ λησμόνει.

9/4/98

Ἀπὸ καρδίας σὸς
ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ

Ἐδῶ ψηλὰ στὸ ἀπόμερο τοῦ πόνου τὸ λιμάνι
πλανιέμαι μοναχός.
Τὰ χρόνια τ' ἀνιστόρητα τὰ βλέπω ποῦ πλαγιάζουν
στὴ λήθη, καὶ σκυφτός

μετρῶ τὶς νύχτες, ἄρρωστος, τὰ σύγνεφα τοῦ πόνου,
τὸν ἥλιο, τὰ βουνά,
τὸ φίλημα τῆς ἀνοιξιῆς, τὸ θάνατο τοῦ χρόνου,
τὰ ρίγη τὰ στερνά.

Καὶ κείτομαι πεντάρφανος μὲ φίλους δίχως χάρι
τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ.
Κι' ἀρχίζω τὴν κουβέντα μου, τὸ βράδυ, στὸ φεγγάρι,
στ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ.

Τὰ βράδρια ποῦ μὲ βρῖσκουνε πιστὸ τοῦ ἡλίου λάτρη
ποῦ χάθηκε μακριά,
μοῦ φέρουν μεσ' στὴ σκέψη μου τὸ βῆμα τοῦ διαβάτη,
καὶ μεσ' στὴ σκοτεινιά

νὰ γέρονται βλέπω γύρω μου, σὰ γίγαντες θλιμμένοι,
τὰ δέντρα μὲ καῦμό.
Κι' ἀργὰ μεσ' στὸ μεσόνυχτο, κρυφὴ φωνὴ μοῦ στέλνει,
σὰν ἀναστεναγμῶ,

τὸν ἦχο τῆς στὴν ἄμοιρη ἀπὸ ἔρωτα καρδιά μου
ποῦ ἀπόμεινε βουβή.
Ντυμένη μεσ' στὸ σάβανο ταξίδεψε ἡ χαρὰ μου
στῆς νύχτας τὴν πνοή.

Τοῦ νοῦ μου, μόνον ξάνοιγμα, τοῦ ἀπόμεινε ἡ ἐλπίδα,
καὶ κείνες τὶς στιγμῆς,
γελῶ γλυκὰ στ' ἀντίκρουσμα τοῦ σύννεφου ποῦ γέρνει
σὰ στέμμα στὶς κορφές.

ΚΙ' ΕΤΣΙ ΞΕΠΟΥΛΗΘΗΚΕ Τ' ΑΛΟΓΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο πατέρας χώρισε τον καινούργιο τὸ στάβλο σὲ τρία μέρη μὲ μακρὰ ξύλα καὶ τὸν εἶχε πορτώσει μὲ σανίδια ἀπὸ κᾶσες καὶ λαμαρίνες. Μία ψιθαρῖα, πλεγμένη ἀπὸ λεπτὸ καλάμι στὴ μεγάλη πόρτα, ἐμπόδιζε τὸ κρῦο καὶ τὶς χιονιές. Ὅσο γιὰ τὰ παχυνὰ τῶν ἀλόγων, ἦτανε χτισμένα χώρια μὲ γύψο καὶ στρογγυλὰ χοντρά ξύλα στὰ περβάκια τους, γιὰ νὰ μὴν πέφτουνε τὰ χώμματα στὸ κοσκινισμένο τὸ ἄχυρο ἢ τὸ φρεσκοκοιμένο σανὸ. Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ πατέρας ἔκανε τὶς δουλειές του περίφημα, καὶ πάντα πιδ μαστορεμένες καὶ σίγουρες ἀπὸ ἕναν ἐργάτη πού μπορούσε κιόλας νὰ τὶς τελειώσει πιδ γρήγορα.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἔτσι πού εἶχαμε τὸ στάβλο συγυρισμένο, καστρικό, μὲ τὰ καινούργια τὰ κοσκινὰ ἀραδειασμένα στὸν τοῖχο, τὰ λουριὰ, τὰ κολάνια, τὰ σιδηρικὰ γυαλισμένα, τὸ λυχνάρι χωρὶς καπνιά, δὲν εἶχε δέφτερό του — τουλάχιστον ὁ πατέρας κι' ἐμεῖς ὅλοι τοῦ σπιτιοῦ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι δὲν εἶχαμε ἰδεῖ καλλίτερο.

Τ' ἀλογὰ μας περνοῦσαν ἔτσι θαυμάσια. Ὁ Πατατὸς βρισκότανε στὸ δεξιὸ μέρος, κοντὰ στὸ παράθυρο, ἀναμεικτὸς ὁ Χότζας, καὶ στ' ἀριστερὰ ὁ Σαραϊτάρης. Τὰ ὄνοματά τῶν ἀλόγων τὰ παίρναμε ἀπὸ κείνους πού μᾶς τὰ πούλησαν.

Ὁ Πατατὸς εἶχε χρόνια στὸ σπῆτι μας, οὔτε γὼ θυμᾶμαι πόσα. Ἐτσι ἦτανε πάντα: Ἕνα ἄλογο χαμηλό, χοντρό, μὲ βαθεῖα κόκκινη καὶ περιποιημένη τριχιά. Ἦτανε κάποτε ἕνα ἐπικίνδυνον ἀρσενικὸ ἄλογο, πού ὅσοι τὸ ἤξαιραν, βεβαίωσαν ὅτι ἐφτιαξε πρῶτης τάξεως μουλάρια. Τοῦ εἶχαμε πάντα κομμένη τὴ χαίτη καὶ τὴν οὐρά γιὰ νὰ εἶναι ἔτσι πιδ ξάλαφρο. Δὲ ἦτανε περήφανο, κι' εἶχε μιά καλοσύνη πού μᾶς ἔκανε ὅλους νὰ τὸ

ἀγαπᾶμε καὶ νὰ τὸ καμαρώνουμε. Κι' ἦ γιὰγιά μου ἀκόμα, πού ποτέ της δὲ γνοιάστηκε ἄλογο, εἶχε νὰ κάνει μὲ τὴν ἀντοχή του καὶ τὴν ὀρεξή του στὴ δουλειά.

— Ἄς εἶναι καλὰ ὁ Πατατὸς, ἔλεγε, ἀντὶ νὰ πεῖ: «Ἄς εἶναι καλὰ ὁ πατέρας σας!»

Ἦτανε ἀλήθεια τόσο ἡμερο καὶ καλοσυνάτο ἄλογο, πού μᾶς ἄφηνε νὰ περναίμε κάτω ἀπὸ τὰ σκέλια του, νὰ τοῦ ἀνοίγουμε τὸ στόμα καὶ νὰ τοῦ πειράζουμε τὰ δόντια μ' ἕνα σύρμα ἢ μὲ τὸ ξύλο. Τραβοῦσαμε τὴν οὐρά του καὶ τὸ καθαλοῦσαμε χωρὶς νὰ φοβόμαστε. Καταλάβαινε τὴν περπατησιὰ τοῦ μπαμπᾶ καὶ χλιμίντριζε τὸ πρῶτὸ μὲ τὸν ἄκουγε.

Ἐτρωγε καλλίτερα ἀπὸ τ' ἄλλα ἄλογα τὸ ἄχυρο, ἀφίνοντας μονάχα στὸ παχνὶ του τὰ χοντρά καλάμια. Καὶ σὰ δὲν εἶχαμε λεφτὰ ν' ἀγοράσουμε κριθάρι, χλιμίντριζε παραπονεμένα, ἔκλαιε αὐτὸ τὸ ἄλογο, τόσο ἡσυχᾶ, λὲς καὶ καταλάβαινε τὴν αἰτία. Ἐβγαζε τὸ κεφάλι του δὲξ ἀπὸ τὸ παράθυρο κι' ἀκουμποῦσε στὸ περβάκι ὡρες χωρὶς νὰ κουνιέται, περιμένοντας ν' ἀκούσῃ τὸ κοσκίνισμα.

Ὁ Πατατὸς ἦτανε τὸ ἄλογο τοῦ ἀδερφοῦ μου, καὶ γι' αὐτὸ τσακωνόμαστε. Ὅταν βρισκόταν ὁ ἀδερφός μου στὸ στάβλο, δὲ μπορούσα νὰ χαϊδέψω τὸν Πατατό, νὰ τοῦ τραβήξω τὴν οὐρά ἢ νὰ τοῦ μιλήσω στ' αὐτὸ. Μ' ἔδιωχνε, γιατί τάχατες τὸ ἄλογο δὲ μὲ καταλάβαινε, καὶ μπορούσε — λέει — νὰ μὲ δαγκώσει, μιά πού δὲ μὲ ἤξαιρε.

Λυπόμουνα τόσο πού δὲν εἶχα δικό μου ἄλογο, καὶ περίμενα πὼς κάποτε θ' ἀγόραζε ὁ πατέρας ἕνα καλλίτερο. Εἶχα ὀρκιστεῖ τότες νὰ μὴν ἀφήσω πλάσμα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ ἀγγίξῃ.

Σὲ λίγον καιρὸ εἶχαμε ἀγοράσει τὸν Σαραϊτάρη. Ἕνα ἄλογο μεγαλὸσωμο, μὲ ξανθοκόκινη τριχιά, ἄσπρη γραμμὴ στὸ λαίμδ ἀπὸ κάτω καὶ στὴν κοιλιά. Εἶχε δυὸ γκριζες βούλες στ' αὐτιά καὶ μιά δλόμαυρη γραμμὴ στὸ καῦτελο. Ἡ χαίτη του, μεγάλη καὶ καλοχτενισμένη, κι' ἡ οὐρά του, μὲ τὶς μακρὺς τρίχες της, χτυποῦσε κάτω ὡς τὰ πόδια του. Ἦτανε ἕνα περήφανο ἄλογο, πού χλιμίντριζε ὀλοένα καὶ βαροῦσε τὸ πόδι του, τραβώντας τὸ σκοινὶ πού ἦταν δεμένο στὸ παχνὶ του, προσπαθώντας κιόλας νὰ τὸ κόψῃ δαγκώνοντάς το. Ὡστόσο, δὲν κλωτσοῦσε ποτές κι' ἡμέρωνε σὰν κατοικᾶκι ὅταν τοῦ χᾶιδεσα τὰ μπροστινὰ πόδια καὶ τοῦ γαργαλοῦσα τὴν κοιλιά. Ἐτριβε τότες τὸ κεφάλι του, μὲ κυττοῦσε ἡρεμᾶ κι' ἐξᾶκολουθοῦσε τὸ φαῖ του.

Τοῦ εἶχα περάσει στὸ λαίμδ χάντρες μὲ σειρήτι πράσινο, καὶ ματόπετρα στὴ μυταριά πού τοῦ πήγαινε ὁμορφα, ἔτσι πού ἦταν καλοπλεγμένη μὲ κόκκινο σπάγγο ἀπάνω στ' αὐτιά καὶ γυαλιστερὴ ἀλυσίδα στὴ μούρη του. Τὸ βᾶδισμά του ἦτανε πιδ ἀνοιχτό, καὶ σὰν τοῦ τραβοῦσαμε τὰ γκέμια, καμάρωνε, τρέχοντας μὲ γαλόπο. Στὴν ἀνηφοριὰ ἔσχυθε πιδ πολὺ καὶ τραβοῦσε τ' ἀμάξι σχεδὸν ὀλομύναχος. Τὰ καπούλια του χτυποῦσαν δῶθε-κεῖθε, σὰ βῶδι πού σέρνει τ' ἄλετρι σὲ κᾶμπο χέρσο, γεμάτο ρεῖκια καὶ χοντρές ρίζες. Ἦτανε ἀλήθεια ἕνα περίφημον ἄλογο.

Ἡμουνα τώρα περήφανος καὶ μπορούσα νὰ πεισμώσω τὸν ἀδερφό μου πὼς εἶχα καλλίτερο ἄλογο ἀπ' τὸ δικό του.

— Καλλίτερο; μὲ ρωτοῦσε, ἔτοιμος νὰ τσακωθεῖ.

— Ναι, καλλίτερο.

— Καὶ γιατί δὲν τὸ βάζει ὁ μπαμπᾶς στὰ δεξιὰ τοῦ ἀμαξιοῦ;

Σ' αὐτὸ ἀπάνω δὲν ἤξαιρα τί νὰ πῶ. Βέβαια, ὁ πατέρας θὰ καταλάβαινε πιδ πολὺ τὴν ἀξία τοῦ κάθε ἀλόγου, καὶ γιὰ νάχει τὸν Σαραϊτάρη στ' ἀριστερὰ, πᾶει νὰ πεῖ πὼς...

— Ὡστόσο εἶναι τὸ πιδ ὁμορφο, τοῦ ἔλεγα πεισμώνοντας.

— Κολοκύθια! Τὸ ἄλογο εἶναι καλὸ σὰν τραβᾶει τ' ἀμάξι.

Ὁ καθένας μᾶς προσπαθοῦσε νὰ περιποιηθεῖ ὅσο καλλίτερα μπορούσε τὸ δικό του τὸ

ἄλογο. Μόλις σκολνοῦσα, ἔτρεχα στὸ στάβλο, κι' ἀφοῦ τοῦ ἔκοβα τὸ σανὸ καὶ τοῦ ἔριχνα κουκιὰ πού ἔκλεβα ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τοῦ σπιτιοῦ, ἀρχίζα τὸ ἔστρισμα. Τὸ καθάριζα καλὰ-καλὰ μὲ τὴ χοντρή βούρτσᾶ καὶ τοῦ χτένιζα τὴν τριχιά κι' ὕστερα, μὲ μουσκεμένο πανί, τοῦ ἔπλενα τὸ πόδι, τὴν οὐρά, τὸ λαίμδ καὶ τὸ κεφάλι του. Μὲ τὸ σφογγάρι ἔστρωνα τὴ βρεμένη τριχιά του καὶ χτένιζα ὡρες τὴ χαίτη του.

Ἦτανε ἔτσι ὁ Σαραϊτάρης τὸ παιχνίδι μου κι' ἡ χαρὰ μου. Δὲ γνοιαζόμουνα τὸ μάθημα καὶ τὶς ἀβάδες. Εἶχα τὸ μυαλό μου στὸ «ἄλογό μου» καὶ μοῦ ἐρχότανε νὰ κλάψω, ἀν τύχαινε νὰ τὸ ἴδω, γυρίζοντας ἀπὸ τὴ δουλειά, ἰδρωμένο καὶ πληγωμένο στὸ λαίμδ ἀπὸ τὰ πετοιὰ τοῦ ἀμαξιοῦ. Τὸ γύριζα στοὺς δρόμους σιγὰ-σιγὰ ὡς ὅτου ξεποστᾶσαι, κι' ὕστερα τὸ ἔδενα ὅσο μπορούσα πιδ μακρὰ ἀπὸ τὸ παχνὶ του γιὰ νὰ κουνιέται ἐλεύθερα, κι' ἀφοῦ ἔστρωνα παχειὰν ἄχνη στὸ πλακῶστρωτο, ἔφευγα χαρούμενος.

Τὸ μόνο ἄλογο πού δὲν τὸ ἀγαποῦσε κανεὶς, κι' ὡστόσο ὅλοι μᾶς τὸ συμπονοῦσαμε, ἦτανε ὁ Χότζας, πού τὸν εἶχαμε ἀγοράσει φτηνὰ, — ὀχτὼ λίρες, ἀπὸ τὴν Πάφο.

Ἦτανε ἕνα κοκαλιάρικο εὐνοχησμένο ἄλογο, πού εἶχε ὀλημερὶς τὸ κεφάλι του πεσμένο. Ἕνα βᾶρος ἔδερνε αὐτὸ τὸ ἄλογο, λὲς κι' ἦταν γερασμένο καὶ δὲ μπορούσε ν' ἀνασηκώσει τὸ κεφάλι του καὶ νὰ τεντώσει λιγάκι τὰ κορμὶ του.

Ὅταν τὸ ἀγόρασε ὁ πατέρας, ὠμολόγησε πὼς εἶχε κάνει τὴ χειρότερη ἐκλογή τῆς ζωῆς του. Ὡστόσο, τὰ λεφτὰ ἦτανε λιγοστὰ κι' ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ ἄλογο φτηνὸ. Τὴ δέφτερη βδομάδα τοῦ κόψαμε τὴ χαίτη, γιατί κανένας δὲν εἶχε τὴν ὀρεξὴ νὰ τοῦ τὴ χτενίσει. Ὅμως, δὲν ξαναβᾶλαμε στὸ στάβλο μᾶς πιδ ἡσυχὸ ἄλογο, πού δὲ χλιμίντριζε καὶ δὲν τραβοῦσε ποτές τὸ σκοινὶ του. Ἄν τύχαινε κιόλας νὰ τὸ ξεχάσουμε λυμένο, δὲν τάραζε ἀπὸ τὸ μέρος του.

Σὰν τὸ βγάξαμε ἀπὸ τὸ στάβλο, ἔπρεπε νὰ τὸ σπρώχνουμε, κι' ὅσο γιὰ τὴ δουλειὰ του στ' ἀμάξι, ὁ πατέρας μᾶς βεβαίωνε πὼς χρειαζότανε κάθε βδομάδα καινούργιο λουρί στὸ καμταίκι. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι σὰν γύριζε ἀπὸ τὴ δουλειά, ἰδρωμένο ὅπως ἦταν, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ μετρήσει εὐκολὰ στὸ πεταί του τὶς καμταϊκιές.

Δέν είχαμε τίποτ' άλλο στο σπίτι από τὰ τρία αὐτὰ ἄλογα καὶ τὸ ἀμάξι. Καὶ σὰ δὲ βρισκότανε μακρυνὸ ταξίδι, τὰ πράματα πῆγαιναν λιγάκι δύσκολα. Ἐμεῖς περνούσαμε ἔπως-ἔπως μὲ λίγο ψωμί καὶ τηγανητὲς πατάτες πού μᾶς ἔδινε κρυφὰ ἡ γιαγιά, μурμουρίζοντας γιατί τάχατες δέν είχαμε χαΐρι. Ὡστόσο ἔπρεπε κάθε μέρα νὰ φέρνουμε ἕνα

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ

Π. ΒΑΣΑΜΑΚΗΣ

ΒΑΖΟ

κοιλὸ—18 δάδες—κρ.θάρι στ' ἄλογα, πού ἀξίζε πάνω ἀπὸ τρία σελλίνια. Καὶ σὰν τύχαινε νὰ μὴ τὰ βροῦμε—πού γινότανε πολὺ συχνά—δέν ἀντεχε νὰ πάει κανεὶς στὸ στάβλο. Ὁ Πατατὸς χλιμίντριζε γιὰ μιὰ στιγμή ἐπίμονα, ὕστερα ἀκούμπαγε τὸ κεφάλι του στὸ περδάζι καὶ ἔμενε ἔτσι ὥρες μὲ κλειστά

τὰ μάτια. Ὁ Χότζας ἔσκυβε—ἔπως πάντα—στὸ παχνὶ κι' ἔψαχνε νὰ βρεῖ κάνα σπειρὶ ἀνέμεσ' ἀπὸ τὸ χοντρὸ ἄχυρο. Ὁ Σαραϊτάρης σκάλιζε ἢ κλωτσοῦσε.

Αὐτὴ τὴ στιγμή, τὰ πλησίαζε ὁ πατέρας, τὰ χάιδευε λιγάκι καὶ τοὺς ἔλεγε μὲ φωνὴ κομμένη:

—Κάνετε ὑπομονή, παιδιὰ μου.

Ὁ πατέρας δὲ μιλοῦσε κι' ἔκανε ἕνα σωρὸ ὑπολογισμοὺς νὰ βρεῖ δανεικὰ καὶ νὰ φέρει κριθάρι στ' ἄλογα. Ἡ μαμὰ ἔκλαιγε κρυφὰ γιὰ τὴν ἀναδουλειά, κι' ἔμεῖς ἔλοι στὸ σπίτι σταματοῦσαμε τοὺς καυγάδες. Μποροῦσα τότες νὰ μιλήσω ἀφορὰ στ' αὐτὶ τοῦ Πατατοῦ καὶ νὰ πλύνω τὸ κεφάλι του, χωρὶς νὰ μὲ διώξει ὁ ἀδερφός μου, πού ἔφτιαχνε μὲ τὴ σειρά του τίς χάντρες τοῦ Σαραϊτάρη. Καθαρίζαμε ὕστερα κι' οἱ δύο τὸ Χότζα καὶ τοῦ κάναμε ἕνα σωρὸ περιποιήσεις. Ὁ ἀδερφός μου, σὰν πιδὲ μεγάλος, τοῦ ἔβγαζε τὰ τσιμπούρια πού εἶχε στὰ σκέλια καὶ τοῦ ἔπλενε τὰ πσιναὶ πόδια. Ἐγὼ κουβαλοῦσα νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι καὶ τὸν πότιζα ἢ τοῦ καθάριζα τὸ κεφάλι μὲ τὸ σφογγάρι. Καὶ λαμποκοποῦσε ὁ στάβλος ἀπὸ τὴν πάστρα.

—Ἔτσι εἶναι, μᾶς ἔλεγε ὁ πατέρας. Γενῆτε σεῖς καλλίτεροι ἀπὸ μένα, βρῆτε δουλειὰ μὲ μιστὸ γιὰ νὰ χορτάσετε τὸ ψωμί. . .

Κι' ἕνας κόμπος ἀνέβαινε στὸ λαιμὸ του, κι' ἔφευγε γιὰ νὰ μὴ κλάψει μπροστὰ μας.

Κόντευε ὡστόσο ὁ Φλεβάρης, κι' ἔπως κι' ἂν είχαν τὰ πράματα, δὲ μπορούσαμε νὰ μὴ βάλουμε τ' ἄλογα στὸ σὰνὸ, εἴκοσι τὸ λιγώτερο μέρες. Γιατὶ τὸ καλὸ τάϊσμα ἦτανε ἢ μοναδικὴ σοδειὰ τοῦ σπιτιοῦ μας.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τίς μέρες αὐτὲς δυσκολοπερνούσαμε στὸ σπίτι. Ἡ μαμὰ ζύμωνε ψωμί καὶ φτιάχναμε κουλούρες μὲ ἐλιές πού ἦτανε περίφημο φαί γιὰ ἔλους μας, καὶ, σπάνια, ὁ πατέρας ἀγόραζε λαρδὶ γουρουνίσιο, πού τὸ βράζαμε γιὰ πιλάφι. Ὡστόσο, περιμέναμε τὸ Μάρτη πού ἀρχίζαν δουλειὰ τ' ἄλογα, καὶ τότε ἔμπαινε ἡ καλοπέραση στὸ σπίτι καὶ χαιρότανε ὁ πατέρας, ἔλο γέλια καὶ καλοσύνη. Μᾶς σήκωνε στοὺς ὄμους καὶ μᾶς ἔκανε ἕνα σωρὸ ἀστεῖα, μᾶς γαργαλοῦσε καὶ μᾶς ἔφερνε καραμέλλες στὸ σπίτι κι' ἕνα σωρὸ γλυκίσματα. Ἡ μαμὰ σταματοῦσε τὸ κλάμα, κι' ἢ γιαγιά δόξαζε

τὸ Θεὸ πού τὰ φέρνει πάντα ἴσια τὰ πράματα στὸ φτωχόσπιτο. Καὶ ζούσαμε εὐχарιστημένοι, ἔπως εἰ γεωργοὶ πού σόδειασαν στ' ἀμπάρια τοὺς πλοῦσια τὰ γεννήματα τῶν κάμπων.

Γιατὶ σὲ εἴκοσι μέρες μέσα, καλοθρεμμένα ἀπὸ σὰνὸ καὶ σιφρουνάρι, ξεπλυμένα ἀπὸ τίς βροχές, καὶ μὲ τὴν τριχιά τους ἀλλαγμένη, τ' ἄλογά μας χοροπηδοῦσαν στ' ἀμάξι καὶ μπορούσαν νὰ κάνουν ἕνα ταξίδι σὲ μιὰ ὥρα, ἐκεῖ πού ἄλλοτε πῆγαιναν μιάμιση.

Καὶ τραγουδοῦσε τὸ καμτσάκι, πού τὸ σφύριζε ἔτσι, γιὰ τὸ τέμπο τοῦ γαλόπου, ὁ μπαμπᾶς. Τότες ὁ Πατατὸς θύμωνε, κι' ἔτρεχε πιδὲ γρήγορα τινάζοντας τὸ κεφάλι του, ὁ Σαραϊτάρης ἀνασῆκωνε τὸ κορμί του καμαρώνοντας ἔτσι ὅπως πῆγαινε μ' ἀνεμισμένη τὴ χάλτη του, κι' ὁ Χότζας, τὸ φτωχὸ κουρασμένο ἄλογο, ἔβαζε τὰ δυνατὰ του νὰ δείξει παλληκαριά καὶ γρηγοράδα. Σ' αὐτὲς ἀπάνω τίς στιγμὲς σκουντουφλοῦσε στὰ χάλικια καὶ κατέβαζε ὕστερα τὸ κεφάλι του, μουσουλίζοντας, ἴδιο ξεγδαρμένο σκυλί, ἔταν τύχει νὰ βρεθεῖ μπρὸς σὲ μαντρόσκυλο. Ὡστόσο ὁ πατέρας ἦτανε ὅσο παίρνει χαρούμενος κι' ἔλεγε πῶς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ταῖσαμε ξόπρωτα τ' ἄλογα κι' ἔτσι θὰ βγάζανε τὸ καλοκαίρι πρῆμα. Φτάνει νὰ εἶχε δουλειές, καὶ τότες θὰ εἶχε γούστο νὰ ἔβλεπε κανεὶς πῶς θ' ἀνέβαινε τὸ ἀμάξι τίς κοφτὲς ἀνηφοριές τῶν βουνῶν—σὰν λάδι, ναί, μὰ τὸ Θεό, ἴδια σαῖτα πού δὲ λοξοδρομίζει στὸ πέταγμα.

Ὡστόσο, φέτος, τὰ πράματα ἦρθαν χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη χρονιά. Ἐκεῖ πού λογαριάζαμε νὰ βγάλουμε τ' ἄλογα ἀπὸ τὸ σὰνὸ καὶ ν' ἀρχίσουν τὰ μακρυνὰ ταξίδια, ὁ Σαραϊτάρης εἶχε λυθεῖ ἕνα βράδυ κι' ἔσπασε τὸ μπροστινὸ πόδι τοῦ Πατατοῦ. Φέραμε ἕνα συγγενῆ μας πού καταλάβαινε ἀπὸ τὸ σπάσιμο τῶν ποδιῶν καὶ τὰ ἐντερικά τῶν ἀλόγων. Τοῦ ἔβαλε γύρω στὸ πόδι καλάμια κ' ἀφοῦ τὰ ἔδεσε μὲ χοντρὸ σπάγγο, ἔριξε ἀνάμεσα σ' αὐτὰ γύψο, γιὰ νὰ στερεωθεῖ ἔτσι καλλίτερα τὸ δέσιμο.

—Χρειάζεται δεκαπέντε μέρες ἀνάπαυση γιὰ νὰ ζεχτεῖ στὸ ἀμάξι, μᾶς εἶπε.

—Τόσο πολὺ;

—Ναί. Βλέπετε, τοῦ ἔχει ταράξει τὴν κλείδωση, μᾶς ξήγησε. . .

Τὸ εἶχαμε πάρει σὰν ἕνα δυστύχημα πού πέφτει ἀπὸ τὸ Θεό, σὰν τὸ χαλάζι πού καταστρέφει τὸ στάρι τὴν ἐποχὴ τῆς σοδειᾶς.

—Αὐτὸ εἶναι, μурμουρίζε ἢ γιαγιά. Τὸ κακὸ ριζοβολαίει στὰ φτωχόσπιτα καὶ τὰ ξεριζώνει.

Ὁ πατέρας δέν πῆρε τὸ πρᾶμα τόσο βαρειά κι' ἀπκντοῦσε:

—Ποῦδς ξέρει! Κάποτες τὸ κακὸ θὰ σταματήσει, καὶ μιὰ ποῦρχεται μαζωμένο, τόσο τὸ καλλίτερο. . .

Τ' ἄλογο βογγοῦσε σὰ δοκίμαζε νὰ πατήσει τὸ πόδι του, καὶ τὸ κρατοῦσε ὀλημερὶς σηκωμένο. Ἐσκυβε τὸ κεφάλι του, καὶ τὰ μάτια του, τὰ μακρουλά καὶ κόκκινα, θάμπωναν, τὰ ρουθούνια του ἔτρεχαν ποτάμι, ἀκουμποῦσε στὸ παχνὶ κουρασμένο, κι' ἔπεφτε ὕστερα στὸ πλακόστρωτο. Ὡστόσο πονοῦσε πολὺ. Ἐστρεφε τὸ κεφάλι του, κύταζε τὴν κοιλιὰ του καὶ κουνούσε σιγὰ-σιγὰ τὴν οὐρά. Λὲς γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ὅτι ζοῦσε.

Πηγαίναμε μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ μου στὸ στάβλο καὶ τὸν χαιδεύαμε, τοῦ χτενίζαμε κίβλας τὴ χάλτη πού μεγάλωσε τὴν ἐποχὴ τοῦ σανοῦ, καὶ λογαριάζαμε ἔτι σὲ δυὸ μῆνες, σὰν

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ

Π. ΒΑΣΑΜΑΚΗΣ

ΒΑΖΟ

ἄρχιζε τὸ καλοκαίρι μὲ τὰ μακρυνὰ ταξίδια στὰ βουνά, θὰ εἶχε πιδόμορφη καὶ λουσάτη χαίτη ἀπὸ τὸ Σαραϊτάρη. Μιά τοῦρα τρίχες ἔβλεπτε στὸ κούτελό του, ὅπου θὰ τοῦ βάζαμε τρεῖς ματόπετρες.

Τοῦ ἔπλενα δυὸ φορές τὴν ἡμέρα τὸ κεφάλι καὶ τοῦ ἔβαζα σ' ἓνα καλάθι τὸ ἄχυρο, τὸ κριθάρι καὶ λίγα κουκιά· τοῦ κουβαλούσαμε τὸ νερὸ στὸ παχνί καὶ τὸ βοηθούσαμε τὸ πρῶτ' νὰ σηκωθεί. Κι' ἔτσι περάσανε δέκα μέρες καὶ μπορούσε νὰ πατήσῃ τὸ πόδι του, τὸ βγάζαμε ἔξω ἀπὸ τὸ στάβλο γιὰ νὰ ξεμουδιάσει.

Χλιμντρίζε τώρα ἦσυχά — ἂν μπορούσε αὐτὸ τὸ ἄλογο, θὰ ἔκλαιγε σὰν τὸ γαργαλοῦσε ὁ μπαμπᾶς στὴν κοιλιὰ καὶ τοῦ ἔλεγε:

— Κουράγιο! . . . Σὲ λίγο θὰ πάμε τὸ πρῶτο ταξίδι στὸ βουνό . . .

Ὅσο ὁ Πατατὸς δυνάμωσε ὅσο ποτέ. Ὁ λαϊμὸς του χόντραινε, καὶ τὰ καπούλια του χωρίζανε μὲ μιὰ βαθεῖα ἀδλακιά πού ἔφτανε ἴσαμε τὰ μισὰ τῆς ράχης.

* *

Τὰ δυὸ ἄλογα εἶχαν τώρα ἀγριέψει καὶ κανέναν ἀπὸ μᾶς δὲ μπορούσε νὰ τὰ πλησιάσει. Κλωτσούσαν καὶ χλιμντρίζαν ἀγριεμένα. Κάποτε ὁ Πατατὸς δοκίμασε νὰ δαγκάσει τὸν ἀδελφὸ μου, πού πῆγε νὰ περάσει ἀπὸ τὰ σκέλια του καὶ νὰ τοῦ ἀνασηκώσει τὸ πσιονὸ πόδι — ὅπως συνείθιζε. Πρόφτασε ὅσο ἢ μαμᾶ καὶ τὸν χτύπησε μὲ τὴ σκούπα, κ' ἔτσι τὴ γλύτωσε. Ἀπὸ τότε μᾶς ἀπαγόρευαν νὰ μπαίνουμε στὸ στάβλο, καὶ ἡ μόνη δουλειὰ πού κάναμε ἦταν νὰ κοσκινίζουμε τὸ ἄχυρο ἢ τὸ κριθάρι στὸν ἀχυρῶνα καὶ ν' ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸ πηγᾶδι νερὸ.

Ὁ Σαραϊτάρης ἦτανε πιδόμορφο. Τραβοῦσε ὁλόγυρα τὸ σκουινὶ νὰ τὸ κόψει, καὶ χοροπηδοῦσε στὸ στάβλο ἢ κλωτσούσε κιάλας τὸ Χότζα, πού δεχότανε ἀδιαμαρτύρητα τὰ ξεσπάσματα τοῦ θυμοῦ του. Ἡ χαίτη του, ἀχτένιατη κι' ἀπεριποίητη, γέμιζε ἄχνες, καὶ τὰ τσιμπούρια βοσκοῦσαν στὰ σκέλια του.

Στεκόμαστε ὥρες στὴν πόρτα τοῦ στάβλου καὶ κῦττούσαμε τ' ἄλογα — χωρὶς νὰ ξέρουμε τὴν αἰτία τῆς ἀγριότητός τους. Ὁ ἀδερφός μου ἔλεγε πὼς αἰτία ἦτανε ὁ σάνος, κι' ἐγὼ τὸ παραδεχόμουν μιά πού δὲν ἤμουν σὲ θέση νὰ καταλάβω γιατί ἄλλαξαν τόσο πολὺ τὰ ἡμέρα αὐτὰ ἄλογα, πού ἓνα

μῆνα πρὶν στεκόντουσαν νὰ μᾶς ἀκούσουν τί θὰ τοὺς λέγαμε στ' αὐτὴ. Ἀρχίσαμε τότες κι' οἱ δυὸ νὰ φροντίζουμε τὸ Χότζα. Τοῦ πετούσαμε κουκιά πού κλέδαμε ἀπὸ τ' ἀλώνια ἢ τὰ κερδίζαμε στὰ παιχνίδια μας, τὸν πηγαίναμε στὸν πεταλωτὴ, τὸν ξυστρίζαμε, τοῦ πλέναμε τὰ πόδια καὶ τὸ κεφάλι. Ὅσο εἶμαστε βέβαιοι πὼς δὲ θὰ τὸν βλέπαμε ποτές καρμωτό. Κι' αὐτὸ μᾶς ἔβλαπτε, ὅσο ἀκούγαμε τὸ Σαραϊτάρη νὰ χλιμντρίζε καὶ νὰ πεταλλίξει τὴν οὐρά του.

Ὁ πατέρας ὑπόφευγε πιδόμορφο. Χώρια πού εἶχε νὰ κάνει ὅλη τὴ δουλειὰ στὸ στάβλο, ἔπρεπε τώρα νὰ κουμαντάρει τ' ἄλογα μὲ προσοχή. Ἀγριεῦαν, σήκωναν, ἔτσι ὅπως ἦταν ζεγμένα, τὰ μπροστινά τους πόδια, τραβοῦσαν τὰ γκέμια, ἔτρεχαν στὰ στενοσόκακα ὅσο μπορούσαν, καὶ ξαφνιαζόντουσαν ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα. Ἄν τύχαινε νὰ σταματήσῃ κάπου τ' ἀμάξι, ἔπρεπε νὰ κρατᾶει χωρὶς τ' ἄλογα ἓνα παιδί. Ἄλλοιως ὁ Πατατὸς προσπαθοῦσε νὰ δαγκάσει τὸ Σαραϊτάρη, ἀναπηδοῦσαν, καὶ σπάσανε κι' ὅλας δυὸ φορές τὸ ζυγὸ. Καὶ βέβαια δὲ μπορούσε νὰ τραβήξῃ αὐτὴ, ἡ ἱστορία σὲ μᾶκρος, ἔτσι, χωρὶς νὰ γίνῃ κακό.

Ὁ πατέρας ἀπόφευγε τὰ μακρυνὰ ταξίδια, γιατί οἱ γκρεμοὶ εἶναι ἐπικίνδυνα γιὰ τὰ ξεπασμένα τ' ἄλογα, καὶ τὰ γκέμια δὲ φτάνουν νὰ τὰ κρατήσουν. Καὶ γυρεύαμε νὰ τὰ πουλήσουμε.

Μιά μέρα ἦρθαν στὸ σπίτι δυὸ ξένοι νὰ ἰδοῦνε τ' ἄλογα. Ἐλυσαν πρῶτα τὸ σκουινὶ τοῦ Πατατοῦ καὶ τὸν ἀφήσαν νὰ κάνει μιὰ βόλτα στὴν αὐλή. Τὸν πλησίασε ὁ ἓνας μαζί μὲ τὸ μπαμπᾶ, τοῦ ἀνοιξαν τὸ στόμα κι' ὅστερα τὸν τράβηξε ἀπὸ τὴν οὐρά.

— Καλὸ ἄλογο, εἶπε κάνοντας νόημα μὲ τρόπο στὸ σῦντροφό του. Ὅσο δὲν ἀξίζει πολὺ.

— Δὲν ἀξίζει; τοὺς εἶπε ὁ πατέρας καὶ ἡ φωνὴ του ἔτρεμε. Θὰ ἤθελα νὰ μοῦ πῆτε ἂν ἔχει σ' ὅλη τὴν ἐπαρχία δέφτερο ἄλογο γιὰ τ' ἀμάξι!

— Σὰ νὰ τὰ παραλὲς τὰ πράματα, κουμπᾶρε, περιορίστηκε ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς ξένους.

Ἦστερα βόλταραν τὸ Χότζα, τὸν χτύπησαν λιγάκι, μὰ τὸ ἄλογο δὲν κουνήθηκε. Δοκίμασε νὰ δαγκάσει τὸ σάνο πού εἶχαμε στὴν αὐλή.

— Ἐμπέλικο ἄλογο, εἶπε ὁ ξένος. Δὲ μᾶς κάνει.

Ὁ Σαραϊτάρης τοὺς ἄρεσε. Περπάτησε στὴν αὐλὴ περήφανα, ἀνασηκώνοντας τὸ κεφάλι του. Καὶ σὰ δοκίμασαν ν' ἀνοιξοῦν τὸ στόμα του, χλιμντρίσε χτυπώντας τὸ πόδι του. Ἡ τριχιά του λαμποκοποῦσε στὸν ἥλιο σὰ μπροῦτζος πού βγαίνει ἀπὸ τὸ γύφτικο.

— Περήφανο ἄλογο, εἶπαν. Ἀξίζει μονάχα γιὰ καθάλλα! . . .

Ζήτησαν νὰ τοὺς πουλήσουμε τὸν Πατατό, προτείνοντας δώδεκα λίρες.

— Δὲν ἀξίζει καὶ παραπάνω, ἐξηγήσε ὁ ἓνας ἀπ' αὐτούς. Εἶναι χοντρὸ ἄλογο καὶ δὲν κάνει φιγοῦρα στ' ἀμάξι τῆς πόλης. Ἄλλωστε εἶναι δέκα χρονῶν, καὶ σὲ λίγο δικόστημα θὰ ναι ἄχρηστο, καὶ θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ τὸ πουλήσουμε ὅσο-ὅσο στοὺς τοιγγάνους.

Ἀκούγαμε ὅλοι χωρὶς νὰ μιλάμε. Ἡ μαμᾶ σκούπιζε τὰ μάτια της, καὶ ὁ ἀδερφός μου χύθηκε σὲ μιὰ γωνιά, κίτρινος σὰ φύλλο. Ὁ πατέρας ἐξηγοῦσε πὼς δὲν μπορούσε νὰ πουλήσῃ μοναχὰ τὸν Πατατό. Ἦτανε τὸ καλύτερο ἄλογο πού βρῆκε στὴ ζωὴ του, καὶ βέβαια δὲ θὰ τὸ ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ τὸ ξεκάμει ἔτσι γιὰ δώδεκα λίρες. Ἄν ἐπρόκειτο γιὰ τὰ τρία ἄλογα, θὰ ἦτανε ἄλλη ἱστορία. Βαρέθηκε, λέει, τ' ἀμάξι, καὶ σκεφτότανε νὰ κάμει ἄλλη δουλειὰ. Αὐτὸς ἦτανε ὁ λόγος πού ἀποφάσισε νὰ νὰ ξεπουλήσῃ καὶ τὰ τρία. Ὅσο δὲν πουλοῦσε μονάχα τὸν Πατατό, πρόσφεραν ἄλλωστε τόσο μικρὴ τιμὴ, πού δὲν ἦτανε γιὰ νὰ γίνῃ σοβαρὴ κουβέντα.

— Καλὰ, μπορούμε νὰ δώσουμε κάτι παραπάνω! . . .

— Ὅχι, ἀπάντησε ἡ μαμᾶ. Δὲν πουλάμε τ' ἄλογο.

Ἐτρεμε, καὶ τὸ πηγούνη της χτυποῦσε νευρικὰ ἀπὸ μιὰν ἀρρώστεια πού τὴν ἔπιανε σὲ στιγμὲς μεγάλης στενοχώριας καὶ ταραχῆς. Οἱ ξένοι χαμογέλασαν καὶ κῦτταξαν τὸ μπαμπᾶ ἐρωτηματικά, προσθέτοντας:

— Δίνουμε δεκατέσσερις λίρες! . . .

— Καλὰ, εἶπε καὶ μᾶς κῦτταξε ὅλους. Ἡ ἀδερφή μου, ἀκουμπισμένη στὸν τοίχο, τᾶχε χάσει, κι' ὁ ἀδερφός μου κάθησε στὸ κασόνι πού βάζαμε τὰ γκέμια καὶ τ' ἄλλα λουριά.

— Ἰδὲ δίνετε;

— Ὅχι, τοὺς ἀπάντησε ἡσυχά. Εἶπα ὅτι δὲ θὰ ξεπουλήσω τ' ἄλογο. Μετάνιωσα! . . .

Ἡ μαμᾶ ἔφυγε σκουπίζοντας τὰ μάτια της

κι' ὁ ἀδερφός μου πλησίασε τὸν Πατατό ὅστερα ἀπὸ τόσο καιρὸ, τὸν ἀγκάλιασε στὸ λαϊμὸ καὶ τοῦ καθάρισε τὸ παχνί ἀπὸ τὰ χοντρά ἄχυρα.

Τὸ βράδυ, στὸ τραπέζι, ὁ πατέρας μᾶς ἔλεγε:

— Δὲν εἶχα σκεφτεῖ, ἀλήθεια, τὸ πρᾶμα τόσο καλά. Δὲν εἶναι εὐκολο γιὰ μᾶς νὰ ξεκάνουμε τ' ἄλογα. Μᾶς ἔχουν θρέψει χρόνια τώρα . . . Ὁ Πατατὸς εἶναι παιδί μας . . . Κι' ὁ Σαραϊτάρης . . . κι' ὁ Χότζας . . .

Ὅταν ξύπνησα τὸ ἄλλο πρῶτ', ἔτρεξα στὸ στάβλο νὰ βεβαιωθῶ ἂν θὰ τᾶβρισκα δεμέννα στὸ παχνί τους. Ἐτρωγαν ἦσυχά καὶ τραγάνιζαν τὸ κριθάρι μὲ ὄρεξη. Τὸ μεσημέρι τοὺς ἀγοράσαμε τρία δεμάτια ὄψιμο σιφφου νάρι καὶ τοὺς γέμισαμε τὰ παχνιά. Ἡ μουρουνιὰ τοῦ χόρτου ξεχείλιζε τὸ μικρὸ τὸ στάβλο, ξεχυνότανε στὴν αὐλὴ κι' ἔμπαινε μέσα μας, γέμιζε ὅλους μας στὸ σπῆτι . . .

* *

Εἶμαστε ἀρκετὰ φτωχοὶ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συντηροῦμε καὶ τὰ δυὸ ἄλογα, μιὰ πού δὲν ἦτανε εὐκολο νὰ πᾶνε σὲ μακρυνὸ ταξίδι πού ἀφήνει λίγα κέρδη. Γιατὶ εἶναι δύσκολη ἡ ἀνηφορία, κι' ἓνα δυστύχημα θὰ μᾶς κόστιζε πολὺ ἀκριβὰ.

— Τὰ ἄλογα εἶναι ὅπως κι' οἱ ἄνθρωποι, μᾶς ἐξηγοῦσε ὁ πατέρας, λυπημένος, ὅταν καθόμαστε καὶ τὸν κῦττούσαμε σὰν ἔφτιαχνε τὰ παχνιά τους κι' ἔστρωνε τὸ πλακόστρωτο μὲ τὴν ἄχνη. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ βγάλει ψέφτη. Ὅσο, μιὰ μέρα θὰ μᾶς γίνῃ τὸ κακό. Δὲ μπορεῖ νὰ πᾶει αὐτὴ ἡ δουλειὰ μέρες, ἔτσι χωρὶς νὰ πουλήσουμε τὸ ἓνα.

Κι' ὅστερα σὰ νὰ μονολογοῦσε:

— Κι' εἶναι τόσο ταιριαστὰ στ' ἀμάξι αὐτὰ τὰ δυὸ ἄλογα. Χρόνια τώρα νὰ πετύχω τέτοια ἀκριβὰ ἄλογα πού νὰ μὴν ξέρουν τί πᾶει νὰ πῆ τὸ ψέμα στὴ δουλειὰ. . . Ὅλοι εἶχαν νὰ κάνουν μ' αὐτά, ἔτσι ὅπως χυμοῦσαν στὶς κακοτοπιὲς καὶ κυλοῦσε τ' ἀμάξι σὰ λάδι. Κάτι ξέρω ἐγὼ πού ξενόχισα μαζί τους στὸ ταξίδι. Ὅσο, εἶναι καὶ τὰ δυὸ ἀρσενικά καὶ τὰ δυὸ περήφανα, κι' ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πρᾶμα, εἶναι δύσκολο νὰ βρῶσονται καὶ τὰ δυὸ στὸ ἴδιο ἀμάξι . . .

Πλησίασε τὸ Σαραϊτάρη, χτένισε τὴ χαίτη του, σκούπισε τὴ ράχη καὶ τοῦ ἔσιαξε τίς χέντρες πού εἶχε στὸ λαϊμὸ.

— Καυμένο αλλογο! τοῦ εἶπε, καὶ σταμάτησε ἀπὸ φόβο μήπως κλάψει μπροστὰ μας.

Σὰν ἔφυγε, μείναμε μονάχοι μὲ τὸν ἀδερφό μου καὶ κόβαμε σὲ ψιλὰ κομμάτια τὸ σαγόν.

— Θὰ χάσουμε λοιπὸν τὸ Σαραϊτάρη; μοῦ λέει ἄξαφνα ὁ ἀδερφός μου, σὰ νὰ μὴν πιστεῦε ὅσα ἀκούσε.

— Ναί, θὰ τὸν χάσουμε!

— "Ομορφο ὡστόσο αλλογο!..

Δὲν τοῦ ἀπάντησα.

— Ποῦ νὰ βροῦμε δεῦτερο Σαραϊτάρη!..

Ἡ ἀδερφή μου σκούπιζε τὴν αὐλή καὶ πρὸ πέρα ἢ μαμὰ καθάριζε τίς πατάτες. Κάποιος τραβοῦσε νερὰ ἀπὸ τὸ πηγάδι ποῦ ἔτριζε τὸ ἴδιο τρίξιμο ὅπως πάντα, ἀπαράλλαχτα σὰν τὸ κλάμα γυναικας ποῦ μοιρολογαί καθημερινά. "Ἐνας σφάχτης.

Στὸ σπῖτι εἶχαμε πάρει ὅλοι τὸ πράμα βαρειά· περιμέναμε ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὸ ξεπούλημα τοῦ Σαραϊτάρη, καὶ τὸν κλαίγαμὲ σὰν ἄρρωστο ποῦ ἔχει κοντὰ του τὸ θάνατο.

Ὁ Σαραϊτάρης, τὸ δικό μου τὸ αλλογο, ποῦ τοῦ εἶχα κρεμασμένες πέτρες γαλάζιες στὸ λαμὸ σὲ σειρήτι πράσινο, δὲ μπορούσε νὰ μείνει πιά σπῖτι μας. Ποιὸς ξέρει... Θὰ πήγαινε ἴσως στὰ χέρια ἑνὸς ἄλλου, ποῦ θὰ τὸν ἔδραζε στ' ἀλέτρι ἢ στὸ κάρρο, ὅπου θὰ κουδαλοῦσε μερόνυχτα πέτρες ἀπὸ τὸ βουνό. Καὶ βέβαια θὰ τοῦ ἔκοβε τὴν οὐρὰ καὶ τὴν μακρὴν χαιτή του, καὶ καθόλου παράξενο νὰ κατανταῖε σὲ λίγους μῆνες ἕνα ψωράλογο ποῦ νὰ μὴ μπορούσε νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι του καὶ νὰ χλιμιντρίσει ἀπὸ θυμὸ.

Δὲν ἤξερα τί μπορούσα νὰ κάνω. Στεκόμουν ὅλο τὸ ἀπόγιομα καὶ τὸν κύτταζα, καὶ τὰ μάτια μου βούρκωναν. Στὸ σχολεῖο, ὁ δάσκαλος μὲ τιμώρησε πολλές φορές, γιατί, λέει, εἶχα καταντήσει παλαβός. Ἦν βέβαιον εἶναι ὅτι δὲ μπορούσα νὰ διαβάσω τὸ μάθημα, καὶ δὲν κατάρθωνα νὰ λύσω τὰ προβλήματα τῆς ἀριθμητικῆς. Ἡ μαμὰ θύμωνε καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι μπορούσε κιόλας ν' ἀρρωστήσω, καὶ μιά ποῦ εἴμαστε πολὺ φτωχοί, δὲν ἔκανε νὰ τρέχουμε σὲ φάρμακα καὶ γιατρούς.

— Καυμένο μου αλλογο!..

* *

Δὲν πέρασε μιά ἑβδομάδα, κι' εἶχε τελειώσει πιά αὐτὴ ἢ τραγωδία τοῦ σπιτιοῦ μας μὲ τρόπο ποῦ δὲν περιμέναμε. Ἐνα πρῶτὸ βρήκαμε τὸ Σαραϊτάρη μὲ σπασμένα τὰ δύο

μπροστινά του πόδια, βγαλμένο τὸ δεξιὸ μάτι του, καὶ τὸ κορμὶ ὅλο γδαρσίματα καὶ βαθεῖες πληγές. Εἶχε λυθεῖ τὸ βράδυ ὁ Πατατὸς καὶ ξεπλήρωσε τὸ παλιὸ χρέος του.

"Ἀλήθεια, πῶς ἦτανε ἐκεῖνο τὸ πρῶτὸ τὸ περῆσαν τὸ αλλογοῦ μας, ὁ Σαραϊτάρης! Μιά λάσπη ἀπὸ κρέατα καὶ πηχτὰ αἷματα, ἕνας ζωντανὸς πολτὸς ποῦ μύριζε σαπίλα καὶ θάνατο.

"Ἦτανε σφηνωμένος, λές, στὸ πλακόστρωτο τοῦ στάβλου, ἔτσι ὅπως ἦτανε πεσμένο τὸ κεφάλι του μέσα στὸ αὐλάκι ἀπὸ μαυροαἷμα ποῦ ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μάτι καὶ τὸ στόμα του. Ἦν ἀπάνω χεῖλος του κρατιότανε μὲ λεπτὸ πετρί, καὶ στὸ κούτελο εἶχε πληγὴ, βγαλμένη λές μὲ τὸ σίδερο. Ἡ χαιτή του, πηχτὴ ἀπὸ τὰ αἷματα καὶ τὰ ἀχυρα, βρωμοῦσε. Στὰ παχειὰ του καπούλια φαινότανε τὸ κόκκαλο, καὶ σύγνεφα μίγες βοσκοῦσαν στὴ γδαρμένη τριχιά του.

Στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὸν κάνουμε νὰ σηκωθεί. Ὁ Πατατὸς τοῦ εἶχε σπάσει τὰ κόκκαλα.

— Δὲν κάνει πιά γιὰ τίποτα, εἶπε ὁ θεῖος μου.

— Τίποτα;

— Ναί. Βλέπετε, τὸ αλλογο δὲν ἔχει πόδια. Κι' ὕστερα πρόστεισε στ' αὐτὸ τοῦ πατέρα:

— Ἦν ἀπόγιομα κιόλας πρέπει νὰ τελειώσει αὐτὴ ἢ δουλειά.

Ὁ πατέρας προσπαθοῦσε νὰ μᾶς παρηγορήσει λέγοντας:

— Μὴν παίρνετε τὸ πράμα τόσο βρειά! Ἐπρεπε ἄλλωστε νὰ τελειώσει αὐτὴ ἢ ἱστορία.

Καὶ σὰ νὰ μὴ πιστεῦε ὁ ἴδιος τὰ λόγια του, ἔφυγε.

Ἦν ἀπόγιομα ἤρθε στὸ σπῖτι ἕνα κάρρο καὶ λίγοι φίλοι τοῦ πατέρα. Κύλησαν τὸ Σαραϊτάρη σ' ἕνα χοντρὸ πλατὺ ξύλο καὶ τὸν φόρτωσαν στὸ κάρρο. Ὁ πατέρας δὲν ἄφησε κανένα ἀπὸ μᾶς νὰ πάει ὄξω στὰ χωράφια ὅπου θὰ ντουφέκιζαν τὸ αλλογο. Κι' ὁ ἴδιος δὲν κρατήθηκε νὰ πάει ὡς ἐκεῖ.

Γύρισε στὸ σπῖτι καὶ χόθηκε στὸ στάβλο γιὰ νὰ κόψει μονάχος τὸ χόρτο στ' αλλογο ποῦ ἀπόμειναν, νὰ τὰ ξυστρίσει ὅπως χτέες, καὶ νὰ πλόγει τὰ πόδια τους ὅπως πάντα. Καὶ γιὰ μιά στιγμή ποῦ πῆγα νὰ κοσκινίσω

τὸ ἀχυρο, τὸν βρήκα ἀπάνω στὸ παχνὶ τοῦ Σαραϊτάρη νὰ κλαίει.

Μόλις μὲ εἶδε, σφόγγισε ἡσυχὰ τὰ μάτια του, κι' ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὰ ψαρά μουστάκια του ἔτρεμαν τὰ χεῖλια του, μοῦ εἶπε.

— Δὲν ξέρω τί διάλογο ἔχουνε τὰ μάτια

μου. Φαίνεται ὁ ἥλιος μὲ πειράζει πολὺ!..

— Ναί, εἶναι πολὺ καφετέρως, τὸν βεβαίωσα. Ἀρχισε, βλέπεις, τὸ καλοκαίρι μὲ τὰ σωστά του!..

— Ἀλήθεια, καὶ χρειάζεστε καινούργιο αλλογο!.. πρόστεισε ἡσυχὰ, πολὺ ἡσυχὰ.

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ

ΒΑΚΧΕΣ

— ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ —

ΑΓΓ.

Πενθέα, τὴ γῆ τῆς Θήβας ποῦ ἐξουσιάζεις, ἦρθα ἀπ' τὸν Κιθαιρῶνα, ὅπου δὲ λείπει ποτὲ τῶν πάλλευκων χιονιῶν ἢ λάμψη.

ΠΕΝΘ.

Καὶ τόσο βιαστικὰ ποῖο νέο φέρνεις:

ΑΓΓ.

Τὶς Βάκχες εἶδα, ποῦ ἀπὸ θεῖα μανία τ' ἄσπρα τους πόδια πήρανε ἀπ' τὴ χώρα, κι' ἦρθα νὰ πῶ σὲ σένα καὶ στὴν πόλη πῶς ὅ,τι ἐκεῖνες κάνουν, βασιλιά μου, κι' ἀπὸ τὰ θαύματα εἶναι πρὸς μεγάλα. Μὰ πές μου, θές γιὰ τοῦτα νὰ μιλήσω ἐλεύθερα, ἢ στὰ λόγια νὰ προσέχω; Γιατὶ φοβῶμαι τὴν ἀραθυμίαν σου καὶ τοὺς πολὺν δεσποτικούς σου τρόπους.

ΠΕΝΘ.

Μίλησε, κι' ἀπὸ μένα δὲ θὰ πάθης· κι' ὅσο πρὸς τρομερὰ πεις γιὰ τὶς Βάκχες, σκληρότερα θὰ τιμωρήσω ἐτοῦτον ποῦ ἔμαθε σὲς γυναῖκες τέτοιες τέχνες.

ΑΓΓ.

Ἦν μοσχιριῶν τραβοῦσα τὸ κοκάδι ἀπ' τὴ βουνοπλαγί πρὸς τίς κορφοῦλες, ὅταν σκορποῦσε ὁ ἥλιος τίς ἀχτίνες τὴ γῆ γιὰ νὰ θερμάνῃ· τότε βλέπω τρεῖς γυναῖκες συντροφιές. Στὴν πρώτη ἢ Ἀδριονόη ἦταν μπροστὰ, στὴν ἄλλη ἢ μάννα σου ἢ Ἀγαυή κ' ἢ Ἰνώ στὴν τρίτη. Εἶχαν στὸν ὕπνο τὰ κορμὰ δοσιμένα, κι' ἄλλες στὰ ἐλάτια στήριζαν τὴ ράχη, ἄλλες μὲς τῶν βελανιδιῶν τὰ φύλλα χάμω, σεμνὰ ἀκουμποῦσαν τὸ κεφάλι, κι' ὄχι, ὅπως εἶπες, μεθυσιμένες τάχα ἀπ' τὸν κρατῆρα καὶ τοῦ αὐλοῦ τὸν ἦχο

πῶς ζήτησαν τὸν ἔρωτα στὸ δάσος. Γιὰ μιά στιγμή σὲς Βάκχες μέσα ἐστάθη ἢ μάννα σου, κι' ἐφώναξε νὰ διώξουν τὸν ὕπνο ἀπ' τὰ κορμὰ, γιατί εἶχε ἀκούσει τὰ κερασφόρα βώδια ποῦ ἐμουγκρίζαν. Κι' αὐτὲς τὸν ἀλαφρὸν ἀπ' τὰ μάτια ὕπνο διώχνοντας, σηκώθησαν ὅλο εὐπρέπεια, νέες, γριές κι' ἀνύπνιτρος παρθένας. Ρίξαν τὰ μαλλιά στοὺς ὤμους πρῶτα, τὰ παρδαλὰ τους δέρματα ἐσηκῶσαν ὅσες λυτὰ τὰ βρήκαν, κι' ἐξωστῆσαν ἄλλες μὲ φίδια ποῦ ἐγλυκρόνταν, κι' ἄλλες στὴν ἀγκαλιά λυκόπουλα ἢ ζαρμαδία κρατοῦσαν καὶ λευκὸ τοὺς δίναν γάλα, νιογέννητες μὲ τὰ βυζιά γεμάτα ποῦ ἀφήσανε τὰ βρέφη, στολισμένες μὲ στέφανα ἀπὸ σμιλακιά ἀνθισμένη, ἀπὸ βελανιδιάς καὶ κισσοῦ φύλλα. Κάποια στὴν πέτρα ἐχτύπησε τὸ θύρσο κι' ἀμέσως δροσερὴ πηγὴ ἐτινάχτη, τὸ νόθηκα ἄλλη ἐκόρφωσε στὸ χῶμα καὶ βγάξει ἐκεῖ ὁ Θεὸς κρασιοῦ μὰ βρύση, κι' ὅσες τὸν πάλλευκο χυμὸ ἐποθοῦσαν, σκαλίζοντας τὴ γῆ μὲ τὰ δαχτύλια εἶχαν ἀφθονο γάλα, κι' ἀπ' τοὺς θύρσους γλυκύτατα σταλοβολοῦσε μέλι. "Ἄν ἦσουν κεῖ καὶ τὸβλεπες, θὰ εὐχόσων στὸ Διόνυσον ποῦ τώρα κατακρένεις. Σὰν τῶδαμε, τσομπάνοι καὶ βουνοῖλοι ἐσμῖξαμε τὴ γνώμη μας νὰ ποῦμε, γιατί μὲ θαύματα ὅλα ἐκεῖνα ἐμοιάζαν. Κι' ἕνας μέσα σ' ἐμᾶς, πρὸ μορφομένος γιατί ἔρχεται στὴν πόλη, αὐτὰ μᾶς εἶπε: "Ὁ σεῖς, τ' ἀγνὰ βουνὰ ποῦ κατοικεῖτε, θέλετε πάνου στὴν ἱερὴ βακχεῖα νὰ πιάσουμε τὴ μάννα τοῦ Πενθέα γιὰ νὰ χαρῆ κι' ὁ βασιλιάς; Τὰ λόγια

βρήκαμε ἐμεῖς σωσὰ καὶ μὲς τὰ θάμνα
πέσαμε ἐκεῖ προσμένοντας κοιμένοι.
Τὴν ὠρισμένην ὥρα αὐτές, τὸ θύρσο
τῆς ἱερῆς ἐκίνησαν λατρείας,
τὸν Ἰακχο μὲ μὰ φωνὴ καλώντας
τὸ γυῖο τοῦ Δία, κί' ὄλα, ἀπ' τὴ βακχεία,
θεριά, βουνά, χορεύανε μαζί τους.
Κοντά μου ὅταν ἐβρέθηκε ἡ Ἀγαυή,
πήδησα τότε ἐγὼ νὰ τὴν ἀρπάξω,
ἀφίνοντας τὸ θάμνο πὸ ἐκρυβόμουν,
μ' αὐτὴ ξεφώνησε: «ὦ γοργές μου σκύλλες,
μᾶς κυνηγοῦνε, πάρτε εὐθὺς τοὺς θύρσους
στὰ χέρια σας κί' ἀκολουθαίτε ἐμένα».
Τὸ σπιραγμὸ ξεφύγαμε ἀπ' τὴς Βιάχες
τρέχοντας, καὶ στὴ χλόη αὐτές ἐτρέξαν
πὸν βόσκαν τὰ μοσχάρια μ' ἄοπλι χέρια.
Κί' ἐβλεπες τότε ἡ μὰ νᾶχει στὰ χέρια
γαλαχτερό πὸν ἐμουγκρίζε δαμάλι,
μ' ἄλλες νὰ σκίζουν σέρονοντας γελιάδια.
Πλευρὸς θωροῦσες δῶ καὶ κεῖ ριγμένες,
πόδια διχαλωτά, καὶ κρεμασμένες
σίρκες πίνω στὰ ἐλάτια νὰ αἰμοσταῶν.
Οἱ ταῦροι μὲ τὰ κέρατα πὸν ὀρνοῦνε
ἀγριεμένοι, τὴν μὲς τὸ χῶμα
σερνόντοικαν, ἀπὸ παρθένα χέρια,
καὶ ξέσχιζαν γοργότερα τὴς σάρκες
ἀπ' ὅ,τι ἐσὺ τὰ βλέφαρά σου κλείνεις.
Ὡς τὰ πουλιά πὸν συνεπέρονει ὁ δρόμος
πέφτουν στοὺς κάμπους ὁ Ἀσωπὸς πὸν
[βρέχει,

καὶ βγάξουν τὸ παχὺ στὴ Θήβα ἀστάχυ,
στὰς Ἐρυθράς καὶ στὰς Ὑσιὰς ὀρμήσαν,
ποῦναι μὲς τὴς πλαγιὰς τοῦ Κιθαιρῶνα,
κί' ὡσάν ἐχθροὶ ὄλα ἀνω κάτω ἐκίαναν.
Ἀρπάξαν τὰ παιδιὰ μέσα ἀπ' τὰ σπίτια,
κί' ὅ,τι στοὺς ὄμους ἐβαζαν, κρατιοῦταν
ἄθετο, καὶ χαλινὸ στὸ μαῦρο χῶμα
ἢ σίδερο δὲν ἐβλεπες νὰ πέφτη,
κί' εἶχαν φρωτιὰ πὸν δὲν ἔκαιε στὰ μαλλιά

[τους.
'Απ' τὸ θυμὸ οἱ χωριάτες πῆραν τὰ ὄ-
[πλα

ἐνάντια τῶν βακχῶν, κί' ἦταν σπουδαῖο
τὸ θέαμα νὰ τὸ ἴδῃτε, βασιλιᾶ μου,
γιατὶ αὐτῶν δὲ μάτωνε τὸ βέλος,
κί' αὐτές θύρσους πετώντας μὲ τὰ χέρια,
τοὺς πλήγωναν, τοὺς ἔκαναν νὰ φεύγουν,
ἂν καὶ γυναῖκες, μὲ θεοῦ βοήθεια.

Ὑστερα πάλι ἐγύρισαν στὸ μέρος
ἀπ' ὅπου ἐξεκινήσαν, καὶ στίς βρῦσες
ποῦχε γιὰ κείνες ὁ θεὸς ἀνοίξει
πλύναν τὸ αἶμα, καὶ τὰ φῖδια ἐγλύφαν
ἀπὸ τὰ μάγουλά τους τὴς σταγόνες.

Ὅποιος καὶ νᾶναι, δέξου, ὦ βασιλιᾶ μου,
στὴν πόλῃ τὸ θεό, γιατί εἶναι μέγας
καὶ στ' ἄλλα, κί' ὅπως ἔχω ἐγὼ ἀκουσμένα,
τὸ πανσίλυπο κλῆμα ἔχει φρυτέφει,
κί' οὔτε ἔρωτας δίχως κρασί ὑπάρχει
οὔτε καμμιά ἄλλη τέρφη στὸν ἀνθρώ-

[πους,

Μ Ε Τ Α Ρ Ρ . Γ . Σ Τ Α Υ Ρ Ο Π Ο Υ Λ Ο Σ

ΔΥΟ ΦΙΛΕΣ

Εἶνε ὥρα πὸν σωπαίνουν καὶ κυττάζουν,
μὲ ἄοριστο ἓνα βλέμμα, ἀπὸ τὸ τζάμι,
τὸν οὐρανὸ, τὰ δέντρα, τὸ ποτάμι
καὶ τὰ παιδιὰ πὸν τρέχουν καὶ φωνάζουν...

Εἶνε γλυκὸ πὸν νιώθει ἡ μὰ τὴν ἄλλη
κοντά της. Κί' οὔτε ξέρουνε γιατί
τόσο ὀμορφα περνᾶ ἡ στιγμὴ καὶ πάλι
ξανόρχεται, ἅμα βρισκονται μαζί...

Κάθονται πλάι-πλάι καὶ σιωποῦνε.
Μὰ κάποτε ζωηρεῦουν τὴ ματιά τους,
βλέπονται μὰ στιγμὴ, χαμογελοῦνε,
Κί' ἀγγίζουνε ἀλαφρὰ τὰ δαχτυλά τους...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΤΡΙΝ

Η ΑΛΙΟΣΙΑ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

Τότες κατάλαβα πὸς ἡ γοιὰ καὶ τούτη
ἡ κοπέλλα φοβόντουσαν πάντα τὴς πιέσεις
ἀπὸ μέρος τῆς «ἐξουσίας», καὶ βιάστηκα
νὰ τὴν καθουχάσω.

— ὦ! Σὲ παρακαλῶ νὰ μὴν ἀνησυχεῖς
διόλου... Δὲν εἶμαι μῆτε ἀστυνομικός,
μῆτε δημόσιος γραφέας, μῆτε καὶ εἰσπρα-
χτορὸς τοῦ φόρου. Κοντιολογίς δὲν ἀντι-
προσωπεύω καμμιά ἀρχὴ ἐγώ.

— Ὅχι;... μοῦ λέτε τίχα τὴν ἀλήθεια;

— Σοῦ δίνω τὸ λόγο τῆς τιμῆς μου. Μὰ
τὸ θεὸ εἶμαι ἓνας ἀπλὸς ἀνθρώπος. Ἦρθα
νὰ περάσω δῶ πέρα καμπόσους μῆνες κί'
ὑστερα θὰ φύγω πάλι. Σὰ θέλεις μίλι-
στα, δὲν τὸ λέγω σὲ κανένα πὸς ἤμουνα
δῶ καὶ σ' εἶδα. Μὲ πιστεύεις τώρα;

Ἡ μορφή τῆς κόρης ξασιέρωσε κάπως.

— Ἐ, μὰ πὸν δὲ λέτε ψέματα, πᾶει νὰ
κεῖ πὸς λέτε τὴν ἀλήθεια. Μὰ δὲ μοῦ λέ-
τε καὶ κάτι ἄλλο: μᾶς ξέρατε ἀπὸ πρῖν,
εἴτε ἦρθατε μονάχος σας;

— Δὲν ξέρω κί' ἐγὼ τί νὰ σοῦ πῶ...
Τ' ὅ,τι σᾶς ἤξερα λίγο, δὲν εἶναι ψέματα
καὶ νὰ σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια, εἶχα πάν-
τα σκοπὸ νὰ ρθῶ νὰ σᾶς βρῶ. Ὅμως, σήμε-
ρα, πέρασα ὀλωσδιόλου τυχαῖα, εἶχα χάσει
τὸ δρόμο... Μὰ τώρα θέλω νὰ μοῦ πεῖς,
γιατὶ τοὺς σκιαζόσατε τοὺς ἀνθρώπους;
Τί κακὸ σᾶς κάνανε;

Ἐκείνη μὲ κοίταξε μὲ φοβισμένα καὶ
ὄλο δυσπιστία μάτια. Ἐμένα ὅμως ἦτανε
καθαρή ἡ συνείδηση μου, καὶ γι' αὐτὸ ἀντί-
κρουσα, δίχως τὴν παραμικρὴ ταραχή, τὸ
ἐπίμονο ἐκεῖνο βλέμμα της. Τότες ἡ κο-
πέλλα μοῦ μίλησε μὲ σύγχυση πὸν ὀλοένα
μεγάλωνε.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

— Πολλοὺς μπελάδες τραβᾶμε ἐξαι-
τίας τους... Οἱ μουζίκιοι ὑποφέρουνται
καμμιά φορὰ, μὰ ἡ ἐξουσία!... Ἐρχεται ὁ
ἀστυνόμος, μᾶς πέρονει ὅ,τι ἔχουμε κί' ὅ,τι
δὲν ἔχουμε, ἔρχεται ὁ ἀγροφύλακας — τὸ
ἴδιο... Καὶ προτοῦ ζητήσῃ αὐτό, βρῶζει
καλὰ καλὰ τὴ γιαγιά. «Βρὲ σύ, τῆς λέει,
στρίγγλα, διαβολογύναικο, μαυλίστρα...»
Ἄχ! Μὰ γιατί νὰ σᾶς τὰ λέγω!...

— Καὶ σένα δὲ σὲ πειράζουνε διόλου; μοῦ
ξέφυγε ἄθελα ἡ ἀπόρροη τούτης ἐρώτησης.

Ἐκείνη κούνησε μὲ μὰ περήφανη αὐτο-
πεποιθήση τὸ κεφάλι ἀπὸ κίτω πρὸς τ'
ἀπάνω, καὶ μέσα στὰ μάτια της πὸν στέ-
νεψιν, ἀστραψε μὰ λάμψη ὀργῆς καὶ
θριάμβου...

— Δὲ μὲ πειράζουνε... Μὴ φορὰ μοῦ
ρίχτηκε κάποιος ἐργολάβος... Χαδάκια
μοῦ θελε, τὸ πουλάκι μου... Μὰ σίγουρα,
θὰν τὰ θυμᾶται ἴσαμε τώρα τὰ χᾶδια μου!

Μέσα σὲ τοῦτα τὰ κοροῦδεντικά μὰ γε-
μίματα περηφάνειας κί' ἰδιορρυθμίας λόγια,
ἀντήχησε τόση βάρβαρη ἀνεξαρτησία, πὸν
δίχως νὰ τὸ θέλω συλλογίστηκα: «Δὲ με-
γάλωσες ὡστόσο τοῦ κίκου μέσα στὴν
ἐρημιὰ τοῦ δάσους... Μὲ σένα εἶναι πολὺ
ἐπικίνδυνα τὰ χωρατὰ!»

— Κί' ἔπειτα, σίματις ἐμεῖς πειράζουμε
κανένα! Ἐαπολούθησε νιώθοντας γιὰ μέ-
νᾶ ὀλένα περσότερη ἐμπιστοσύνη. Ἐ-
μεῖς δὲ δὲν τοὺς ἔχουμε καμμιά ἀνάγκη
τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν καμμιά φορὰ τὸ
χρόνο κατεβῶ στὸ χωριὸ γιὰ ν' ἀγοράσω
σαποῦνι κί' ἄλατι... Κί' ἀκόμα λίγο τσᾶι
γιὰ τὴ γιαγιά, ἐπειδὴς τ' ἀγαπάει πολὺ τὸ
τσᾶι ἡ γιαγιά μου, — κί' αὐτὸ εἶν' ὄλο...
Μὰ καὶ νὰ μὴ τοὺς ἐβλεπα διόλου, πάλι
δὲ θὲ νὰ σκοτιζόμουνα γιὰ δαύτους.

— Ναί, βλέπω πὸς ἐσὺ κι' ἢ γιὰ γιὰ δὲν τοὺς πολυχονεύετε τοὺς συγχωριανοὺς σας. . . Ἐγὼ ὅμως μπορῶ νὰ ἴδωμαι κάπου-κάπου νὰ σᾶς βλέπω λιγάκι ;

Ἡ κοπέλλα γέλασε. Καὶ πόσο περιεργα, πόσο ἀπροσδόκητα ἄλλαξε ἔκφραση τ' ὁμορφῆς προσώπου της ! Ἀπὸ τὴν πρώτη του ἀσχηρότητα δὲν εἶχε ἀπομείνει κανένα ἔγχος. Σαφηνὰ γίνηκε φωτεινὸ, ντροπαλὸ παιδιάστικο.

— Μὰ σὰν τί ἔχετε νὰ κίνετε σεῖς μὲ μᾶς ; Ἐγὼ κι' ἢ γιὰ γιὰ μου δὲν εἶμαστε διόλου διασκεδαστικὲς . . . Ὅμως, σὰν τὸ θέλετε, ἔλατε, ἀφοῦ φαινόμαστε στ' ἀλήθεια καὶ καλὸς ἄνθρωπος. Ἐνα πράμα μονάχα. . . σὰ θὰ μᾶς ἐρθετε καμμιὰ φορὰ κατὰ δῶ, καλύτερα νὰ σᾶστε δίχως ντουφέκι . . .

— Φοβᾶμαι ;

— Τί ἔχω νὰ φοβηθῶ ἐγὼ ; Δὲ φοβᾶμαι τίποτις, ἀποκρίθηκε, καὶ πάλι στὴ φωνή της ἀντιλάλησε ἡ πεποιθὴση τῆς δυνάμεις της. Μονάχα πού δὲ μ' ἀρέσει αὐτό. Γιατί νὰ χτυπᾶνε τὰ πουλιά καὶ τοὺς λαγούς ἀκόμα ; Δὲν κάνουνε κακὸ σὲ κανένα κι' αὐτὰ θέλουνε νὰ ζήσουνε, ὅπως σεῖς κι' ἐγὼ. Τ' ἀγαπᾶω, εἶναι μικρά, κουτά. . . Ὡστόσο, γιὰ σας, πρόσθεσε μὲ βιάση. Δὲν ξέρω ἀκόμα πὸς σᾶς λένε . . . Φοβᾶμαι μήπως θυμώσει μαζί μου ἢ γιὰ γιὰ.

Κι' ἀνάλαφρη, ἔτρεξε γοργὰ κατὰ τὴν καλύβα, σκύβοντας τὸ κεφάλι καὶ κρατώντας μὲ τὰ χέρια τ' ἀνεμισμένα ἄταχτα μαλλιά της.

— Στάσου, στάσου ! φώναξε γώ. Δὲ μοῦρες πὸς σὲ λένε ! Ἄς γνωριστοῦμε, λοιπὸν, ὅπως πρέπει.

Ἡ κοπέλλα στάθηκε ἕνα λεπτὸ καὶ στράφηκε σὲ μένα.

— Ἀλιόσια μὲ λένε . . . Καὶ δῶ πέρα μὲ φωνάζουνε Ἀλιόσια.

Κρέμασα τὸ ντουφέκι στὸν ὄμο μου καὶ τράβηξα κατὰ τὴ διεύθυνση πού μοῦχε δείξει. Σὰν ἀνέβηκα σ' ἕνα μικρὸ ὑψωματάκι ἀπ' ὅπου ἄρχιζε ἕνα στενὸ μονοπάτι πού μόλις διακρινόταν, γύρισα πίσω μου. Ἡ κόκκινη φούστα τῆς Ἀλιόσιας, πού ἀνεμίζονταν ἀνάλαφρα, ἀκόμη φαινόταν στὸ κατώφλι τῆς καλύβας καὶ ξεχώριζε σὰν ἕνα ἄλλο σημάδι πάνω στὸ ἐκθαμβωτικὸ δόξα-σπρο καὶ λεῖο φόντο τοῦ χιονιοῦ.

Μιὰ ὥρα ὕστερα ἀπὸ μένα γύρισε στὸ σπίτι κι' ὁ Γιαρμόλα. Καὶ μὲ τὴ συνηθισμένη του ἀντιπάθεια γιὰ τὶς περιττὲς κουβέντες, δὲ μὲ ρώτησε διόλου πού καὶ πὸς ἔχασα τὸ δρόμο μου. Μοῦπε μονάχι μὲ κάποια πλαστὴ ἀδιαφορία.

— Ἐφερα . . . κεῖ μέσα . . . ἕνα λαγὸ στὴν κουζίνα. . . Θὰ τὸν ψήσουμε ἢ θὰ τὸν στείλουμε πουθενά ;

— Ἐέρεις, Γιαρμόλα, πού ἤμουνα σήμερα ; εἶπα ἐγὼ καὶ φραντάστηκα προκαταβολικὰ τὴ σαστιμάρα τοῦ δασοφύλακα.

— Γιατί τάχατες νὰ μὴν τὸ ξέρω ; μοῦμύρισε χολοσκασμένα κείνος. Σίγουρα θὲ νὰ πήγατε στῆς στρίγγλας . . .

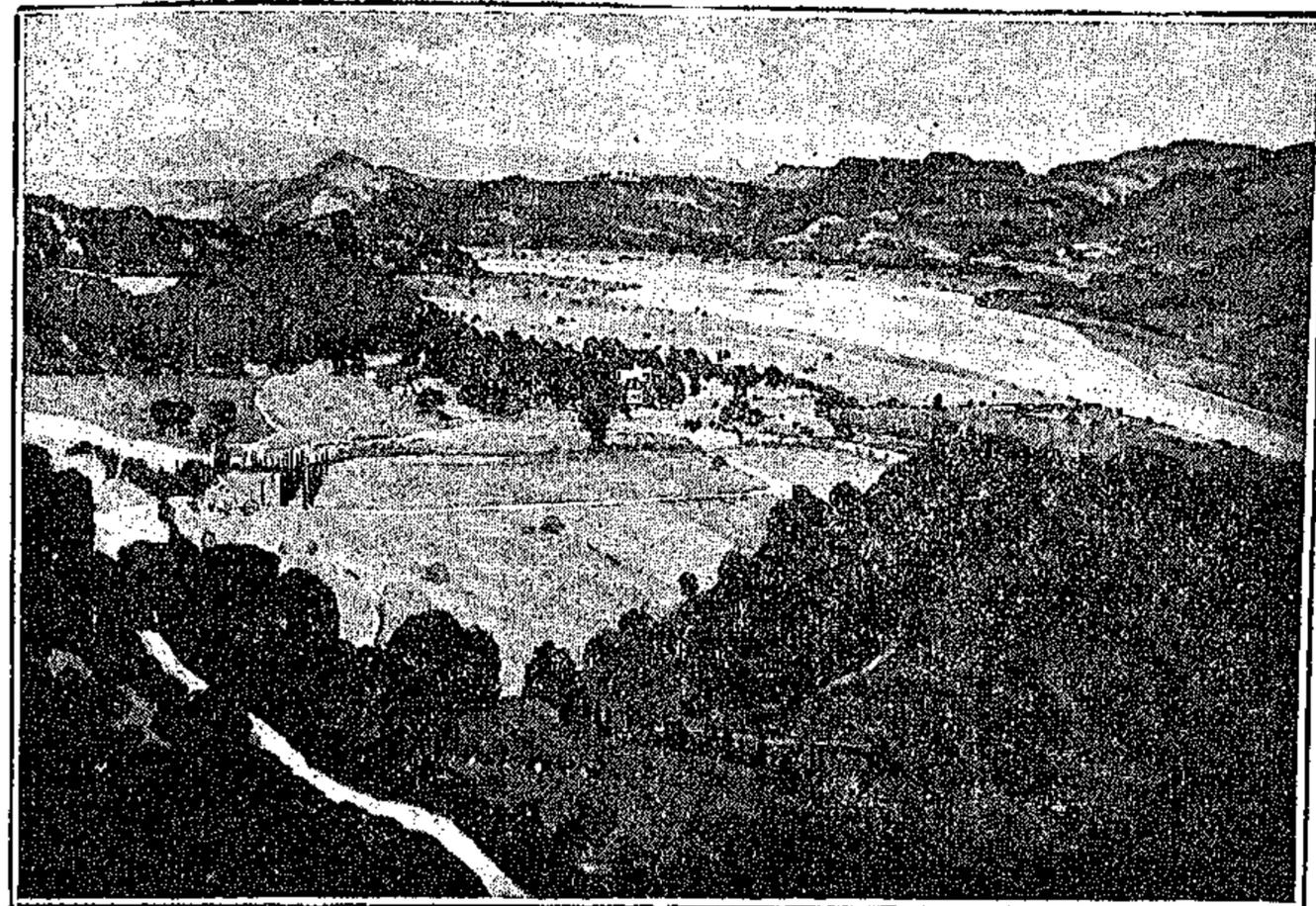
— Πὸς τὸ κατὰλαβες ;

— Γιατί τάχατες νὰ μὴν τὸ καταλάβω ; Σὰν εἶδα πού δὲ βγάζατε τσιμουδιά, πῆρα κι' ἐγὼ τὸ κατόπι σας. . . Ἄχ ! ἀφεντικὸ . . . πρόσθεσε κείνος ἐπιτιμητικὰ καὶ πεισματωμένα. Δὲν ταιριάζει στὴν ἀφεντιά σας νὰ καταπιάνεται μὲ τέτοιες βρωμοδουλειές . . . Κρῖμα ! . .

IV

Κεῖνη τὴ χρονιά, ἡ ἀνοιξη ἦτανε πρώιμη, φιλική, κι' ὅπως συμβαίνει πάντα στὴ Πολέσια, ὀλωσδιόλου ἀπροσδόκητη. Καὶ τρέξανε μονομᾶς, πάνω στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ, θορυβώδη, σοκολατιά κι' ἀστραφτερὰ ρυάκια, πού ἄφριζαν μὲ θυμὸ δλόγημα στὰ πετράδια πού ἀπαντούσανε στὸ διάβα τους καὶ παρίσσερναν γοργὰ, κλωθογυρίζοντάς τα, μικρὰ ξυλαράκια καὶ πούπουλα. Στὶς πελώριες λίμνες πού σχηματίζαν τὰ νερά, ἀντιφρόγγιζε ὁ γαλιζιὸς οὐρανὸς μὲ τὰ στρογγυλά, λές, καὶ περιστρεφόμενα ἄσπρα σύγνερα πού πλέανε ἀπάνω του, ἐνῶ ἀπ' τὶς στέγες κυλοῦσαν πικνὲς καὶ βροντερὲς στάλες τῆς βροχῆς. Τὰ σποργίλια, πού σιμῆνη ὀλόκληρα ξεχύθηκαν πάνω στὶς λιγαριὲς τοῦ δρόμου, τσιτσιρίζαν τόσο δυνατὰ καὶ ζωηρὰ, πού ἦτανε ἀδύνατο ν' ἀκούσει κανεὶς τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὶς φωνές τους. Ἐνωθε κανεὶς ὀλοῦθε τὴ χαρούμενη καὶ βιαστικὴ ἀντάρα τῆς ζωῆς.

Τὸ χιόνι εἶχε φύγει πιά, ἀφίροντας δῶθε κείθε λερὰ κοιματάκια στὰ βαθουλιάσματα καὶ στὰ λαιωμένα ἀδεντρα μέρη τοῦ δάσους. Ὅμως, κάτω ἀπ' αὐτό, ξεπερόβελνε ἡ γυμνή, βρεμένη καὶ ζεστὴ γῆς, πού ξε-

Δ. ΠΟΛΕΣΙΑΣ

ΟΛΥΜΠΙΑ

κουρασμένη ἀπ' τὸ χειμῶνα ἀπλώνονταν τώρα μεστή ἀπ' τοὺς δροσεροὺς χυμοὺς καὶ γιομάτη ἀπ' τὸν πόθο μιᾶς καινούργιας μητρότητας. Πάνου ἀπ' τοὺς μαύρους ἀγροὺς γλυστρουῖσε ἕνας ἀνάλαφρος ἀτμός, πού γιόμιζε τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ μιὰ μυρουδιά ὑγρῆς γῆς, — μὲ κείνο τὸ δλόδροσο, ὑπουλο, πανίσχυρο καὶ μεθυστικὸ ἄρωμα τῆς ἀνοιχῆς, πού καὶ στὴν πόλη ἀκόμα τ' ἀκούει κανεὶς ἀνάμεσα σὲ χίλιες ἄλλες μυρουδιές. Καὶ μοῦ φαινότανε πὸς μέσ' ἀπ' αὐτὸ τὸ ἄρωμα χυνότανε μέσα στὴν ψυχὴ μου κι' ἡ ἀνοιξιάτικη μελαγχολία, γλυκεῖα καὶ τρυφερή, ξεχειλισμένη ἀπὸ μὴν ἀνήσυχη ἀναμονὴ κι' ἀόριστα προαισθήματα, — ἐκείνη ἡ ποιητικὴ μελαγχολία πού κάνει νὰ φαίνονται ὅλες οἱ γυναῖκες νόστιμες, κι' εἶναι μεστή πάντα ἀπ' τὶς ἀκαθόριστες μεταμέλειες ἀνοίξεων πού ἔχουν περάσει πιά. Οἱ νύχτες γινῆκανε χλιαρές, καὶ μέσα στὸ πικρὸ καὶ ὑγρὸ σκοτάδι τους ἔνωθε κανεὶς τὴν ἀόρατη καὶ βιαστικὴ ἀναδημιουργία τῆς φύσης . . . Στὶς

ἀνοιξιάτικες τοῦτες μέρες, ἡ μορφή τῆς Ἀλιόσιας δὲν ἔφευγε διόλου ἀπ' τὴ σκέψη μου. Μ' ἄρεσε, σὰν ἕμενα μόνος μου, νὰ πέφτω στὸ κρεβάτι μου, νὰ κλειθῶ σφιχτὰ τὰ μάτια γιὰ νὰ μπορῶ νὰ συγκεντρώνομαι καλά, καὶ νὰ φέρνω ἀδιάκοπα στὴ φαντασί μου τότε τὸ ἀσχηρό, τότε τὸ τσαχνίτικο, τότε τὸ ξαστερωμένο ἀπ' τὸ γλυκὸ χαμόγελο προσωπάκι της, τὸ νεανικὸ κορμί της πού μεγάλωσε μέσα στὴ λευτεριά τοῦ γέρικου δρυμοῦ, ἔτσι λυγερὸ κι' ἔτσι πανίσχυρο καθὼς κι' οἱ δροσερὲς σμιῦδες. Ἀναθυμιάζονα τὴν κρουσταλλένια φωνὴ μὲ τὶς ξαφνικὲς χαμηλὲς βελουδένιες της νόστες . . . « Ὅλες της οἱ κινήσεις, ὅλα της τὰ λόγια, σκεφτόμουνα, ἔχουνε κάποια εὐγένεια (μιλῶ γιὰ τὴν πιὸ καλὴ σημασία τούτης τῆς τιποτένιας λέξης), κάποια φυσικὴ καὶ γεμάτη θέλητρο σοβαρότητα . . . » Ἀκόμα μὲ τραβοῦσε στὴν Ἀλιόσια κι' ἡ αἴγλη ἐνὸς ἀγνωστοῦ μυστήριου πού τὴν τριγύριζε, ἢ γιομάτη ἀπὸ προλήψεις φήμη τῆς μάγισσας, ἢ ζωὴ σ' ἕνα πικρὸ ἐρημικὸ δά-

σος στὴ μέση τοῦ βίβλου, καὶ τὸ περσό-
τερο, ἐκείνη ἢ γιομάτη περηφάνεια πεπο-
θησθῆς τῆς δυνάμεις της, πού φάνηκε ἀπ' τὰ
λόγια πού μοῦχε πεῖ...

Δὲν ἦτανε, λοιπόν, διόλου κυριάζενο πού
μόλις στεγνώσανε μιὰ στάλα τὰ μονοπά-
τια τοῦ δάσους, ξεκίνησα γιὰ τὴν καλύβα
τοῦ παραμυθιοῦ. Στὴν ἀνάγκη, ἂν θὰ μοῦ
χρειαζότανε νὰ καθησυχάσω τὴ γριῖνα
τῆς γριᾶς, πῆρα μαζί μου μισὸ φούντι τσαῖ
καὶ κίμποσες φουχτιές κομματιασμένης
ζάχαρης.

Βοήκα καὶ τὶς δύο γυναῖκες σπία τους.
Ἡ γριὰ κίτι πολεμοῦσε μπροστὰ στὸ τζά-
κι πού εἶχε φουντώσει ἀπ' τὴ φωτιά, κ' ἢ
Ἀλιόσια ἐκλωθε, καθισμένη πλῆρω σ' ἓναν
ἀψηλὸ πάγκο. Σὰ μπῆκα μέσα, ἀφοῦ χτύ-
πησα πρῶτα τὴν πόρτα, ἐκείνη στράφηκε,
ἢ κλωστή κόπηκε μέσα στὰ χέρια της, καὶ
τ' ἀδράχτι της κύλησε καταγῆς.

Ἡ γριὰ μὲ κοίταξε κίμποση ὥρα μὲ
προσοχὴ καὶ θυμὸ, στραβομουτσουναζόν-
τας καὶ κρούβοντας τὸ πρόσωπό της μὲ τὴν
ἀπαλάμη ἀπ' τὴν κίμα τοῦ φούρνου.

— Καλὴ σου μέρα, γιαγιά! εἶπα γὼ μὲ
δυνατὴ καὶ ζωηρὴ φωνή. Δὲ μὲ γνώρι-
σες, φαίνεται... Θυμᾶσαι; Ἐγὼ εἶμαι, πού
πέρασσε καὶ τὸν περασμένο μῆνα γιὰ νὰ
ρωτήσω τὸ δρόμο πούχασα... Δὲ μὲ κα-
τάλαβες;

— Δὲ θυμᾶμαι τίποτα, παιδί μου, τραύ-
λισε ἢ γριὰ κουνώντας μὲ δυσαρέσκεια τὸ
κεφάλι της. Δὲ θυμᾶμαι τίποτα... Καὶ
δὲ θυμᾶμαι ἀκόμα νάχεις ξεχάσει τίποτα
δῶ πέρα. Παραξενεύουμαι πού σὲ βλέπω,
μιὰ πού δὲν εἴμαστε τῆς δικῆς σου σειρᾶς
ἀθροῦποι... Ἐμεῖς εἴμαστε γυναῖκες ἀπλές
κ' ἀγράμματες... Ἡ ἀφεντιά σου δὲν ἔ-
χει καμμιά δουλειὰ δῶ χάμω. Τὸ δάσος εἶ-
ναι μεγάλο κ' ἀπλόχωρο, ἔχεις δὲ τόπο νὰ
σεργιανίσεις... Αὐτὸ μοναχὰ σοῦ λέω...
Τί γυροῦει ἢ ἀλεποῦ στὸ παζάρι;

Ἐμβρόντητος γιὰ τὴν κακὴ τούτην ὑ-
ποδοχὴ, τάχασα ὀλότελα καὶ βρέθηκα ἄ-
ξαφνα σὲ κείνη τὴν κουτὴ θέση πού βρι-
σκεται ἓνας ἄνθρωπος ἅμα δὲν ξέρεي τί
πρέπει νὰ κάνει. Νὰ γυρίσω τὴν προστυ-
χιά της στὸ χωρατό, ἢ νὰ θυμώσω, ἢ
τὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς νὰ γυρίσω καὶ νὰ
φύγω, δίχως νὰ τῆς πῶ λέξη; Μὰ τὴ στιγμὴ
ἐκείνη στράφηκα κ' ἀτίνασα, μὲ μιὰν ἀ-

πεγνωσμένη ἔκφραση στὰ μάτια, τὴν Ἀ-
λιόσια... Ἐκείνη ὁμως χαμογελοῦσε ἀλα-
φριά μὲ κάποιον ἔχνος τσακνίνικης κοροῦ-
δίας, ἔπειτα ἄφισε τὸ κλώσιμο καὶ κοντο-
ζύγωσε τὴ γριὰ.

— Μὴ σιαίξασαι, γιαγιά, τῆς εἶπε μὲ
καλοσύνη, δὲν εἶναι κακὸς ἄνθρωπος...
δὲ μᾶς κάνει κακό. Ὅρίστε, κοπιᾶστε
νὰ καθίσετε, πρόσθεσε δείχνοντάς μου
ἓνα πάγκο στὴ μπροστινὴ γωνιά τῆς κά-
μαρας, δίχως νὰ προσέχει πὰ τὴ γριῖνα
τῆς γριᾶς.

Ἀναθαρεύοντας ἀπ' τὸ ἐνδιαφέρον της
κατάλαβα πὼς ἔπρεπε νὰ μεταχειριστῶ τὸ
δραστικὸ μέσο.

— Βλέπω ὡστόσο πὼς εἶσαι πολὺ ἰδιό-
τροπη, γιαγιά... Δὲν κοιτάει κανεὶς νὰ πα-
τήσει τὸ κατώφλι σου καὶ σὺ τὸν ἀποπέρ-
νεις ἀμέσως... Καὶ γὼ ὁ καίμενος, πού
σοῦφερα κίτι γιὰ νὰ σὲ τρατάρω, εἶπα
βγαίνοντας ἀπ' τὸ σάκκο μου τὰ πανέτα.

Ἡ γριὰ ἔρριξε τότες ἓνα γρήγορο βλέμ-
μα σὰ πακέτα μου, μὰ στράφηκε καὶ πάλι
ἀμέσως κατὰ τὸ φούρνο.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπ' τὰ πεσκέσια
σου, μουρμούρισε ἀνυσκαλεύοντας μὲ τρα-
χύτητα τὰ κίρβουνα μὲ μιὰ τσιμπίδα.
Ἄμ' ξέρουμε δὲ ἀπὸ τέτοια... Στὴν ἀρχὴ
μὲ τὸ καλὸ καὶ μὲ τὶς γαλυριές, κ' ὕστε-
ρις... Τί ἔχεις ἐκεῖ μέσα; ρώτησε καὶ γύ-
ρισε ξαφνικά κατὰ τὸ μέρος μου.

Ἐγὼ ἀμέσως τῆς ἀπλώσα τὸ τσαῖ καὶ
τὴ ζάχαρη. Αὐτὸ τὴ μαλάκωσε κίπως,
μολονότι ξωκλουθούσε ἀκόμα νὰ μουρ-
μουρίζει, μὰ ὄχι μὲ κείνο τὸ πρῶτο ἐχθρι-
κὸ τῆς ὕφους.

Ἡ Ἀλιόσια ξανάπιασε τ' ἀδράχτι, κ'
ἐγὼ τοποθετήθηκα σιμὴ της πάνω σ' ἓνα
χαμηλὸ σκαμνάκι. Μὲ τὸ ζερβὶ της χέρι, ἢ
Ἀλιόσια ἔστριβε γοργὰ τὴν ἄσπρη, μαλα-
κὰ σὰν τὸ μεταξὶ ρόκα της, ἐνῶ μέσα στὸ
δεξιὸ γύριζε μ' ἓνα ἐλαφρὸ βούϊσμα τ' ἀ-
δράχτι, πότε ἀφίνοντάς το γὰ πέσει κατὰ
γῆς καὶ πότε πάλι ἀρπάζοντάς το, ἐνῶ τὰ
δάχτυλά της τὸ πειθαναγκάζανε νὰ κλω-
θογυρίζει ὀλοένα. Ἡ δουλειὰ τούτη, πού
φαινόταν τόσο ἀπλή, ἀπαιτοῦσε ὡστόσο
μεγάλη πείρα κ' ἐπιτηδεϊότητα, ὁμως ἢ
Ἀλιόσια τὴν ἐκτελοῦσε μὲ μιὰ ταχύτητα
ἀστραπῆς. Δίχως νὰ τὸ θέλω, ἔδωσα προ-
σοχὴ στὰ χέρια της. Ἦτανε τραχεῖα καὶ

μαυρισμένα ἀπ' τὴ δουλειὰ, μὰ ἦτανε καὶ
πολὺ μικρὰ καὶ εἶχαν ἓνα πολὺ ὁμορφο
σχῆμα, πού θὰ τὸ ζήλευαν πολλὰ μοσκο-
αναθρεμμένα κορίτσια τῆς ἀριστοκρατίας.

— Ὅστόσο, δὲ μοῦπατε τίποτα πού σᾶς
ἔρριξε τὰ χαρτιά ἢ γιαγιά μου, πρόσθεσε
ἢ Ἀλιόσια. Καὶ παρατηρώντας πὼς ἐγὼ
γύρισα πίσω ἀνήσυχος, πρόσθεσε: Δὲν
πειράζει, δὲν πειράζει, εἶναι λιγάκι βαρύ-
κοι, δὲν ἀκούει τί λέμε... Μονάχα ἐμένα
μ' ἀκούει καλά.

— Ναί, μοῦ ἔρριξε τὰ χαρτιά. Κι'
ἔπειτα;

— Ἔτσι ρώτησα... Ἔτσι ρώτησα, καλέ.
Καὶ σεῖς τὰ πιστεύετε; εἶπε καὶ μοῦρριξε
ἓνα ταχὺ βλέμμα.

— Τί πρᾶμα; Ὅσο μοῦπε ἢ γιαγιά σου;

— Ὅχι, ἂν τὰ πιστεύετε, θέλω νὰ πῶ...

— Τί νὰ σοῦ πῶ, μᾶλλον δὲν τὰ πι-
στεύω, μὰ ποιὸς ξέρει πάλι; Λένε πὼς ὁ-
κάζουνε περιπτώσεις... Καὶ τὰ σοφώ-
τερα βιβλία ἀναφέρουνε γι' αὐτές. Ὅμως,
ἐκείνα πού μοῦπε ἢ γιαγιά σου, δὲν τὰ πι-
στεύω διόλου. Κι' ἢ κάθε χωριάτσα ξέ-
ρει νὰ ρίξει τὰ χαρτιά ὅπως αὐτὴ.

Ἡ Ἀλιόσια χαμογέλασε.

— Ναί, αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, τώρα δὲν τὰ
ρίχνει πὰ τόσο καλὰ ὅσο πρὶν. Γέραςε,
μὰ καὶ σιαίξεται πάρα πολὺ. Καὶ τί σᾶς
εἶπαν λοιπόν τὰ χαρτιά;

— Τίποτα πού νάχει ἐνδιαφέρον. Δὲ
θυμοῦμαι πιά. Ὅ, τι λένε πάντα οἱ χαρτο-
ρίχτες: δρόμος μακρινός, κάποιον ἰντερέ-
σο ἀπὸ πρόσωπο μελαχροινό... Τὰ ξέχασα
πιά.

— Ναί, ναί, δὲν τὰ καταφέρνει πιά. Τὰ
γεράματα τῆς κίτανε νὰ ξεχάσει πολλὰ
λόγια... Μὰ τί νὰ σοῦ κάνει κ' αὐτὴ ἢ
κακομοῖρα; Ἐπειτα, σιαίξεται κόλας.
Μονάχα σὰ δεῖ λεφτά, τότες δέχεται νὰ
μλήσει.

— Μὰ τί φοβᾶται τόσο πολὺ;

— Σάματις δὲν τὸ ξέρετε καὶ τοῦ λόγου
σις; Τὴν ἀρχὴ φοβᾶται... τὴν ἐξουσία...
Σὰν ἔρθει ἐδῶ ὁ ὑπαστυνόμος, ὄλο τὴ
φοβερίζει: «Στὸ χέρι μου εἶναι, λέει, νὰ
σὲ κρούω ὅσο θέλω... Τὸ ξέρετε, λέει, τί
σὲ περιμένει γιὰ τούτα τὰ μαγικά πού κά-
νεις; Κάτεργο, ὅπου θένα ρέβεις παντοτι-
νὰ στὸ νησί Σουκόλ». Τί λέτε καὶ σεῖς, εἶ-

ναι τάχα ἀληθινὰ ὄλ' αὐτά, ἢ μᾶς τὰ λέει
ἔτσι;

— Δὲ σᾶς λέει ψέματα, ἢ ἀλήθεια εἶναι
πὼς τέτοια πράγματα τιμωροῦνται ἀπ' τὸ
νόμο, μὰ ὄχι πάλι καὶ τόσο αὐστηρὰ...
Καὶ σὺ, Ἀλιόσια, ξέρετε νὰ τὴ λὲς τὴ
μοῖρα;

Ἡ Ἀλιόσια φάνηκε πὼς ταράχτηκε κά-
πως, μὰ γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα.

— Ξέρω, μὰ δὲν πέρνω λεφτά, πρόσθεσε
βιαστικά.

— Μήπως θάθελες νὰ μοῦ ρίξεις καὶ
μένα τὰ χαρτιά;

— Ὅχι, ἀποκριθῆκε σιγὰ κ' ἀποφρασι-
στικά ἢ Ἀλιόσια, κουνώντας τὸ κεφάλι
της.

— Μὰ γιατί δὲ θέλεις; Βέβαια ὄχι
τώρα, μὰ καμμὴν ἄλλη φορὰ... Δὲν ξέρω
γιατί, ὁμως μοῦ φαίνεται πὼς ἐσὺ θὰ μού-
λεγες ὅλη τὴν ἀλήθεια.

— Ὅχι... Δὲ θέλω, καὶ μὴ μοῦ τὸ ξα-
ναπήτε πιά.

— Μ' αὐτὸ εἶναι κακία ἀπὸ μέρος σου,
Ἀλιόσια. Δὲ θάπρεπε ν' ἀρνηθεῖς, γιὰ τὸ
χατῆρι τῆς καινούργιας μας γνωριμιάς...
Γιατί δὲ θέλεις;

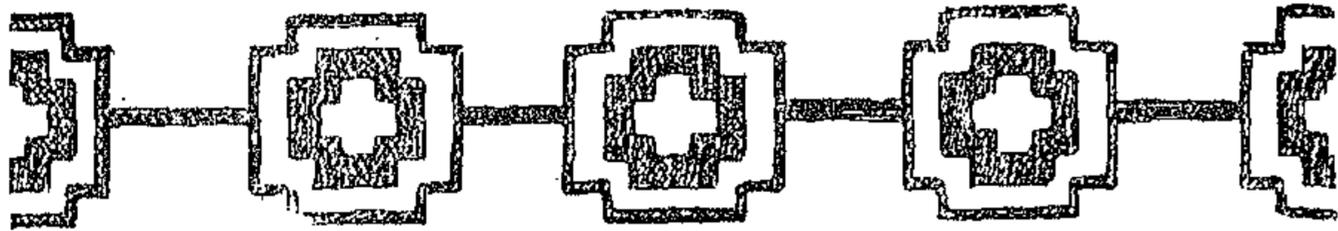
— Γιατί σᾶς τάχω ρίξει μιὰ φορὰ, κ'
ἄλλη φορὰ δὲν κάνει...

— Δὲν κάνει; Μὰ γιατί; Δὲν τὸ κατα-
λαβαίνω αὐτό.

— Ὅχι, ὄχι, δὲν κάνει σᾶς λέω... δὲν
κάνει... ψιθύρισε ἢ Ἀλιόσια μ' ἓνα τρό-
μο γιομάτο μυστικοπάθεια. Τὴ μοῖρα δὲν
κάνει νὰ τὴ ρωτᾶει κανεὶς δύο φορές...
Εἶναι κακό... Ἡ μοῖρα θὰ τὸ μάθει,
θὲ νὰ μᾶς κρυφακούσει... Δὲν τῆς ἀρέ-
σει νὰ τὴ ρωτοῦνε πολλές φορές. Γι' αὐτὸ
ὄλες οἱ χαρτορίχτες εἶναι πάντα δυστυ-
χισμένες.

Πάνω σ' αὐτὸ ἤθελα ν' ἀπαντήσω στὴν
Ἀλιόσια μὲ κανένα χωρατό, μὰ δὲ μπορού-
σα: ὑπῆρχε τόσο βαθειὰ κ' εἰλικρινὴς πί-
στη στὰ λόγια της, κ' ἅμα ἔλεγε κίτι γιὰ
τὴ μοῖρα, γύριζε μ' ἓνα τέτοιο παράξενο
τρόμο κατὰ τὴν πόρτα, πού κ' ἐγὼ, δίχως
νὰ τὸ θέλω, μιμήθηκα τὸ κούνημά της.

— Ἐ, λοιπόν, ἀφοῦ δὲ θέλεις νὰ μοῦ
πεῖς τὴ μοῖρα μου, πὲς μου τουλάχιστο τί
εἶδες τότες στὰ χαρτιά; τὴ ρώτησα ὕστερα
ἀπὸ λίγο.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΙΕΖΑ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΒΕΙΚΟΝΕΣ (*)

— Παππού!.. Φεύγω!.. Έχε γειά!.. Μά σ' αγαπώ και σένα, παππού!.. Έτσι σου τόλεγα πώς δε σ' αγαπούσα!.. (Σκύβει άπάνω του και τον φιλεί στο μέτωπο.) Σ' αγαπώ!.. Σε λίγο πάλι έδω θα είμαι!.. Θα με συχωρέσης και θα γυρίσω!.. Με τον άντρα μου! (Χαμογελά, χαϊδευτικά.) Δε φταίω εγώ που φεύγω... Έσού μ' έκαμες!.. Μά θα μετανοιώσης και θα με φωνάξεις... Τό ξέρω! Είσαι καλός! (Τόν ξαναφιλεί.)

Ζαφειρούλα, επιστρέφει.— Έτοιμο! 'Ανιέζα με βία.— Φεύγω!.. Μείνε κοντά του ως που να γυρίσω!.. (Φεύγει τρέχοντας.)

Ζαφειρούλα, πλησιάζει τó κρεβάτι και κοιτάζει λίγες στιγμές τόν κόντε-Τζάννε.— Ποϋ είναι οι σπασμοί;.. Κοιμάται ήσυχώτατα!.. (Τού άγγίζει τó χέρι.) Δροσερός... Καλέ, δέν έχει τίποτα. Πώς φοβήθηκ' έτσι;.. (Πλησιάζει στο παράθυρο και κοιτάζει έξω.) Νά τη!.. Φεύγει... (Έκπληκτη.) Μπά!.. 'Από κει πάνε στο χωριό;.. Ποϋ πάει; (Φωνάζει άπ' τó παράθυρο.) Βαγγέλη... Βαγγέλη!.. Ποϋ πάει ή κοντεσσίνα;.. 'Υ!.. Δέν ειπε;.. μά έμένα... (Τραβιέται άπ' τó παράθυρο, και γεμάτη έκπληξη και φόβο, βγαίνει άπ' τήν κάμαρα με δριμή.)

Κόντε-Τζάννες, μόνος, αναδύεται, με κλειστά μάτια.— 'Αϊ! 'Αϊ!.. 'Ανιέζα, μου πονάει!.. Μου πονάει τώρα δυνατά... δε μπορώ να κοιμηθώ... Δός μου, παιδί μου, άλλη μιá κουταλιά!.. Δός μου γρήγορα!.. (Μη λαβαίνοντας άπάντηση.) 'Ανιέζα, δέν άκοϋς!.. 'Ανιέζα! ποϋ είσαι;.. ('Ανοίγει τά μάτια του, κοιτάζει, δε βλέπει κανένα.) Μπά! δέν ειγ' έδω;.. (Φωνάζει όλοένα δυνατώτερα.) 'Ανιέζα!.. 'Ανιέζα!!.. 'Ανιέζα!!!.. (Με άπορρα, αιγά.) 'Υ! παναπη τοϋτο-δω;.. (Με κόπο, με άγώνα, με κραυ-

γές πόνου, σέρνεται ως τó κορδόνι του κουδουμιού, τó άρπάζει και χτυπά, και χτυπά...)

Ζαφειρούλα, μπαίνει τρεχάτη, λαχανιασμένη.— Ξύπνησες, άφέντη μου;.. Με συμπάθας πού...

Κόντε-Τζάννες, ενώ μορφάζει άπό πόνο.— Ποϋ είναι ή 'Ανιέζα;.. 'Υή φωνάξω τόσην ώρα και δέν άκούει!

Ζαφειρούλα.— 'Αφέντη μου, πάει να φέρη τó γιατρό.

Κόντε-Τζάννες.— Τό γιατρό;.. Ποιό γιατρό;!

Ζαφειρούλα.— 'Οχι τó γιατρό της χώρας... Πετάχτηκε μιá στιγμή, με τάλλογο, να φέρη τó γιατρό του χωριού...

Κόντε-Τζάννες, άπορημένος, θυμωμένος.— Πετάχτηκε μόνη της... ή ίδια... να φέρη τó γιατρό του χωριού;.. Με τάλλογο; Καί ποιος της ειπε;.. ποιος τήν άφησε;..

Ζαφειρούλα.— Φοβήθηκε για τήν άφεντιά σου...

Κόντε-Τζάννες.— 'Αϊ! άϊ!.. Μωρέ, τί μου λές;!.. Καί ξέρει αυτή να πάη στο χωριό... να βρῆ γιατρό;.. Πῆγε μονάχη της άλλη φορά;.. 'Ωχ, Θε μου!..

Ζαφειρούλα.— Κι' αλήθεια, άφέντη... Αυτή δέν ξέρει καλά ούτε τó δρόμο... 'Αντις να πάη άπό δω, τράβηξε κατά κειθες... (Τού δείχνει τή διεύθυνση.)

Κόντε-Τζάννες, τρομαγμένος.— Κατά κειθες;.. (Δείχνει κι' αυτός.) Κατά κειθες;!.

Ζαφειρούλα.— Ναι, τήν είδα... Είπα μάλιστα του Βαγγέλη να καθαλικέψη και να τήν προφτάξῃ...

Κόντε-Τζάννες, πού κατάλαβε πιά.— 'Ω, συφορά μου! 'Ω, μεγάλη μου συφορά!.. Κατά κειθες;!.. Καβάλλα;!.. Μοϋφυγε!.. Πάει στοϋ Ζήνου!.. Κι' εγώ;! Καρφωμένος έδω! Νά μη μπορώ να κουνηθώ!.. Βοήθεια!.. Δός μου τó χέρι σου!.. Δός μου τó μπαστούνι μου!.. Θα σηκωθώ!..

Ζαφειρούλα, σαστισμένη, τού δίνει τó μπαστούνι του, τού πιάνει τó χέρι, τόν βοηθάει να σηκωθῆ. — Μῆν κάνης έτσι, άφέντη μου!.. Δέν τó πιστεύω!.. Για τó γιατρό πῆγε... Θα γυρίσῃ!..

Κόντε-Τζάννες, ενώ προσπαθεῖ άπεγνωσμένα να σηκωθῆ, ξεφωνίζει άπό τόν πόνο και ξαναπέφτει στο κρεβάτι.— 'Α! 'Α! δέ μπορώ!.. Βρῆκε τήν περισταση και μοϋφυγε!.. (Φωνάζει σπαραχτικά.) Βοήθεια!.. Τρεχάτε!.. Προφτάστε τη!.. Φέρτε τη μου πίσω!.. (Σάν τρελλός.) 'Τάλλογο!.. Γρήγορα!.. 'Ανιέζα!.. 'Ανιέζα!..

[Δέρνεται, μουγγρίζει, σκίζει τó σεντόνι. 'Η Ζαφειρούλα, χαμένη, μιá κάνει να βγῆ, να τρέξῃ, και μιá ξαναγυρίζει να βοηθήσῃ τόν άφέντη της.]

ΕΙΚΟΝΑ ΒΗ

'Ο κῆπος του πύργου, όπως στήν 6^η εικόνα. Δειλινό φθινοπωριάτικο, βαρυσυννεφιασμένο. Κάπου-κάπου αστράφτει και βροντῆ άπό μακριά. 'Ο Κόντε-Τζάννες, χλωμός, καταβεβλημένος, με μαύρα ρούχα, άπεριποίητος, κάθεται στο πλάτωμα και κουβεντιάζει με τó Γιατρό.

'Ο Γιατρός.— Τελοςπάντων, έμένα μου φαίνεται πώς είναι καιρός... Δέ μπορείς να ζῆς έδω πέρα όλομόναχος... Δέ μπορείς ούτε νάψῆσῃς τήν έξοχή... Τό καταλαβαίνω, έτσι συνήθισες. Λοιπόν, πάρε κοντά σου τήν άδερφή σου. 'Η καϊμένη ή κοντέσσα 'Ελενα...

Κόντε-Τζάννες, άγριωπός.— 'Η καϊμένη ή κοντέσσα 'Ελενα ξεπόρτισε μιá φορά σάν τούτη δω Κι' ό Κόντε-Τζάννες δέ συχωράει ξεπορτισμένες! 'Αμ' αν ἦταν έτσι, δέν έφερνα πίσω τή γγόννα μου;.. Κρά θα κάνῃ για να της μνησῶ...

'Ο Γιατρός.— 'Ε, αυτό είναι φρέσκο άκόμα... 'Η κοντεσσίνα 'Ανιέζα έχει και τόν άντρα της, και τά πεθερικά της... Μπορεί και να μη θέλῃ...

Κόντε-Τζάννες.— Μῆ μοϋ λές τώρα πώς δε θέλει!.. Θέλει και παραθέλει, είμαι βέβαιος! 'Εγώ δε θέλω!..

'Ο Γιατρός.— Μά σου μῆνησε; σουγραφε; **Κόντε-Τζάννες**.— Γιατί φοβῶται!.. Νομίζει πώς... Καί με τó δίκιο της...

'Ο Γιατρός.— 'Ας είναι! 'Η άδερφή σου όμως θέλει. Κι' είναι όλομόναχη κι' αυτή

σάν κόσμο σάν και σένα. Καί, φιναλμέντε, πέρασε τόσος καιρός άπό τότες, πού μπορείς να τή συχωρέσης... Σαράντα...

Κόντε-Τζάννες, τόν κόβει.— 'Ισια με τή Δευτέρα Παρουσία! Ποτέ!.. 'Οχι, όχι. Ποτέ! 'Ας ζήσῃ κι' εκείνη μοναχή της, όπως θα ζήσω κι' εγώ! (Μικρή παύση.)

'Ο Γιατρός.— Παράξενος άνθρωπος είσαι, καϊμένη κόντε!.. 'Ο,τι να σοϋ ποθνε, ε,τι, όχι πάντα θα πῆς και ποτέ. Δέν ξέρεις άλλο λόγο!

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται.— 'Εχεις λάθος! Δέ λέω όχι παρά εκεί που πρέπει. 'Υ ήθελες λοιπόν; Να πῶ ναί τή στιγμή που ή άδερφή μου γύρευε να πάρῃ έναν παρακατινό, έναν πρόστυχο, έναν τιποτένιο; «'Αν δέ μοϋ τόν δώσετε, θα φύγω! — Να πῶς στα τσακίσματα κι' άκόμα παραπέρα!» 'Η ήθελες να πῶ ναί, όταν ή γγόννα μου μοϋ γύρευε να τήν παντρέψω άπό μωρό παιδί; Δέν ήξερε άκόμα να θηλυκώσῃ τó μποϋστο της, κι' ήθελε άντρα! τó βυζανιάρικο!.. Αυτή δέ μοϋπε βέβαια πώς θα φύγῃ. Μ' άποκοίμισε και με ξεγέλασε. Μ' αν μοϋ τόλεγε όμως, τήν ίδια άπάντηση θα της έδινα: «Στά τσακίσματα!.. Στά τσακίσματα!..»

'Ο Γιατρός, πού έχει σηκωθῆ κι' αυτός.— Μῆ συγχίζεσαι!.. Τῶρ' αυτά είναι...

Κόντε-Τζάννες.— Περιττά... τó ξέρω. Μ' αυτό σοϋ λέω κι' εγώ. 'Εγινε; Δέν ξεγίνεται για μένα. Τό καλό ἦταν να μη γίνῃ... [Μικρή παύση.]

'Ο Γιατρός.— 'Η 'Ανιέζα όμως δέν έδιάλεξε κανένα παρακατινό. 'Α, δέ μπορείς να πῆς! 'Ο Πέτρος ό Ζήνος είναι τó καλύτερο άρχοντόπουλο του τόπου!

Κόντε-Τζάννες, σιγώτερα.— Δέ βαριέσαι!.. 'Υ διάλεξε; Αυτός της έτυχε μπροστά της, αυτόν άρπαξε. 'Αφοϋ είχε τó διάβολο μέσα της...

'Ο Γιατρός.— Μῆν τó λές, γιατί είναι κι' άμαρτία! 'Η κοντεσσίνα διάλεξε κείνον που της ταίριαζε. Στή χώρα λένε πώς δέν είδανε πιά ταιριαστό ζευγάρι!.. 'Όταν βγαίνουν μαζί, τούς καμαρώνουν όλοι σάν παιδιά τους. Καί τούς κάνουν γούστα!.. 'Ιδές, ιδές, λένε, τά πιτσουνάκια!.. Τόσο όμορφοι κι' οι δυό! Τόσο νέοι!.. τόσο...

Κόντε-Τζάννες, σά να ζήλεψε, τόν κόβει.— 'Α, για να σοϋ πῶ! Γι' αυτούς ἦρθες να μοϋ πῆς, ή για τήν άδερφή μου!

(*) Συνέχεια άπό τó προηγούμενο και τέλος.

“Ο Γιατρός.—“Οχι... για την κοντέσσα Έλενα ήρθα... Λυτή, ξέροντας τώρα πώς... Γι’ αγάπη σου δηλαδή, όχι για τον εαυτό της...
Κόντε-Τζάννες.—Την εύχαριστώ πολύ! (Απότομα:) Πές της, σέ παρακαλώ, πώς δ κόντε-Τζάννες είν’ ένας παράξενος άνθρωπος, πού, ό,τι κι’ αν τοῦ ποῦνε, λέει όχι και ποτέ! “Ός τή Δευτέρα Παρουσία! Πές της ακόμα πώς έγινε και μισάνθρωπος, δέν αγαπάει πιά κανένα—κανένα!—δέν θέλει νά βλέπει στά μάτια του ανθρώπο, και νά μή μου στέρνει μεντιατόρο, γιατί μου κάνουνε κακό!

“Ο Γιατρός, πειραγμένος — Εύχαριστώ, κόντε-Τζάννε!.. Σά νά μου λές, δηλαδή, πώς δέν θέλεις νά ξαναπατήσω στον πύργο!..
Κόντε-Τζάννες.—“Οχι, θά ξαναπατήσης. “Όταν θά μάθης πώς έπεσ’ άρρωστος του θανάτ! “Α, τότες νάρθης! Γιατί δέν έχω τίποτα μαζί σου. Μόνον μιá φορά έκαμες μιá διάγνωση πού, μου φάνηκε μιá πάλη, αλλά ύστερ’ άποδειχτήκε σωστή. “Οχι, δέν έχω τίποτα μαζί σου. (Ασπράφει και βροντά πού κοντά.) Πήγαινε τώρα, μή σέ πιάση κι’ ή βροχή. Χαίρε!

“Ο Γιατρός.—Καληνύχτα, κόντε-Τζάννε! Κι’ εύχομαι ν’ άργήσω πολύ... νά ξανάρθω! (Φεύγει δεξιά.)

Κόντε-Τζάννες, μόνος.—Χμ!.. Τό ταιριαστό ζευγάρι!.. “Εμείς εδώ ήμαστε τά ταιριαστό!.. (Πικρογελάει. Περιφέρεται. Κοιτάζει τον ουρανό.) Θά βρέξη... (Διευθύνεται δεξιά, για νά φύγη, και άπαντιέται με τον Παπα-Ζήσιμο πού έρχεται.) “Α, καλώς τον Αιδεσιμώτατο!.. Είναι γραφτό, φαίνεται, άμα με συγχίξει ό γιατρός, νάρχεσαι σὺ νά με μεριώνης...
Παπα-Ζήσιμος, μπαίνει δεξιά.—Καλησπέρα, κόντε μου!.. Τόν είδα... Αὐτός μουπε πώς είσαι στο περδόλι... Σέ σύγχισε πάλι!..
Κόντε-Τζάννες.—“Ας τα! άς τα!.. Κάθησε!.. (Κάθεται.) Φαντάσου μόνον πού ήρθε σταρμένος από την άδερφή μου... νά τή συχωρέσω, λέει, και νά τή φέρω δώ... για νάχω συντροφιά! Μά για συντροφίες είμ’ εγώ τώρα;... “Αφού έχασα κεινη πού είχα, πάει πιά!.. “Ερημος, Αιδεσιμώτατε, τελείωσε!.. Μ’ έρήμωσε ό Χάρος; μ’ άπορήμωσε ό

“Ερωτας. “Ετσι, φαίνεται, ήταν τό θέλημα του Θεού!

Παπα-Ζήσιμος, πού έχει καθήσει.—“Ο Χάρος κι’ ό “Ερωτας, αλήθεια... Μά μόνο ό,τι κάνει ό Χάρος είν’ άδιόρθωτο. “Ο,τι κάνει ό “Ερωτας... μπορεί και νά διορθωθή.
Κόντε Τζάννες.—Μπá!; Μπορείς δηλαδή νά μου ξαναδώσης εσὺ μιάν Ανιέζα—δνομα και πράμμα, έπως είπες μιá φορά—μιάν άγνή παρθένα, άμόλυπτη, άχραντη, πού νά μ’ αγαπή έπως μ’ αγαπούσε και νά τήν αγαπώ έπως τήν αγαπούσα; Γιατί κι’ εκείνη ήρθε μέρα πού με μίσησε—και τδβλεπα, και μου τόπε—κι’ εγώ, από τότες πού έκαμε αυτό τό κίνημα, τή μισώ! Ναι, τή μισώ! Νά έπωφεληθή από την άρρώστεια μου, τό μαρτύριο μου, νά μ’ άφήση καρφωμένο στο κρεβάτι, και νά μου φύγη;.. Τή μισώ!
Παπα-Ζήσιμος.—Μπορεί. “Εκείνη όμως σ’ αγαπάει ακόμα!
Κόντε-Τζάννες.—Δέν τό ξέρεις... Τό συμπεραίνεις...
Παπα-Ζήσιμος.—“Οχι, τό ξέρω.
Κόντε-Τζάννες.—Τήν είδες;
Παπα Ζήσιμος.—Ναι.
Κόντε-Τζάννες.—Στή χώρα;
Παπα Ζήσιμος.—Στή χώρα... στο σπίτι της.
Κόντε-Τζάννες.—Και σου είπε;..
Παπα Ζήσιμος.—Ναι... Με παρακάλεσε μάλιστα πολύ νά ρθώ νά σοῦ...
Κόντε Τζάννες, τόν κόβει, σηκώνεται, με θορίαμβο.—“Α, έτσι; Ποῦ είναι τώρα νάκούση εκείνος πού μουλεγε «μá σουγραφε; μá σου μήνησε;...» Νά το! Μοῦ μηνάει, γιατί μου! μου μηνάει! Μοῦ στέλνει τον Αιδεσιμώτατο!.. Τί σουλεγα εγώ; Κρά κάνει, κρά!..
Παπα-Ζήσιμος, πού έχει σηκωθεί κι’ αυτός.—“Ε, μά βέβαια! Πώς μπορούσε;.. Τό αίμα γίνεται ποτέ νερό;..
Κόντε-Τζάννες.—Είναι μετανοιωμένη;
Παπα-Ζήσιμος.—Νά σοῦ πώ: Μετανοιωμένη γι’ αυτό πού έκαμε, όχι. Δέν μπορούσε, λέει, νά κάμη αλλοιώς... “Η εύτυχία της όμως δέν είναι τέλεια. Τής λείπεις εσὺ. Και τό μόνο πού θέλει, είναι νά τή συχωρέσης, νά τή φτιάσετε.
Κόντε-Τζάννες, σκυθρωπάει πάλι.—Χμ! χμ!.. Μ’ αυτό τό ήξερα... Θέλει νά τής συμπληρώσω τήν εύτυχία της, έ;
Παπα-Ζήσιμος.—Φυσικά!.. “Όσο κι’

αν αγαπάει τον άντρα της, όσο εύτυχισμένη κι’ αν είναι μαζί του, μπορεί νά ξεχάση τό νόνο;.. τό νόνο;
Κόντε-Τζάννες.—“Ο νόνος όμως δέν συμπληρώνει εύτυχίες—έτσι, σά τζόντα—ό νόνος θέλει νά είναι ή εύτυχία ολάκερη!.. “Όπως ήταν πρώτα!.. Μπορεί αυτό;..
Παπα-Ζήσιμος, με τρόμο.—Νάφήση τον άντρα της και νά γυρίση μοναχή της;
Κόντε-Τζάννες, απότομα.—Κι’ έπειδή αυτό δέν γίνεται, δέν μπορεί, ούτε θέλω νά γίνη, νά τής πής... νά μ’ άφήση ήσυχο!.. Θά τόκανα ίσως, αν τήν αγαπούσα. “Αλλά, σου είπα, τώρα τή μισώ. Κι’ αυτή, και τήν άδερφή μου, κι’ όλο τον κόσμο!.. Θά ζήσω και θά πεθάνω μονάχος μου! Δέν θέλω κανένα! (Ξανακάθεται.)
Παπα-Ζήσιμος, ξανακάθεται, σέ λίγο.—Δέν είναι σωστό, κόντε-Τζάννε!.. Θυμάσαι αν σουπα τίποτα, τότες πού ήρθα προξενητής από τό Ζήνο, και μουπες όχι. “Οχι; όχι! “Ητανε δικαίωμά σου. Μά τώρα δέν είναι τό ίδιο. Και τους έχθρους μας είπε ό Θεός νά συχωράμε, όταν μάς γυρεύουνε συχώρηση, όχι τό παιδί μας, του παιδιού μας τό παιδί, τό σπλάχνο μας!.. Λές πώς μισεις τήν Ανιέζα. Δέν τό πιστεύω! “Εξέτασε καλύτερα τήν καρδιά σου, και θά ίδής πώς τήν αγαπής!..
Κόντε-Τζάννες, πού ό λόγος αυτός τον έρεθίζει.—Αιδεσιμώτατε!.. τώρα-δά έδιωξα τον άλλο. Μή με κάμης νά... (Κόβεται και ξαναρχίζει.) Νά τής πής πώς δέν θά τή συχωρέσω ποτέ και πώς δέν θέλω νά τήν ξαναδώ στα μάτια μου. Γιατί, ύστερ’ άπ’ αυτό πού έκαμε, τή μισώ. Κάτι χειρότερο: Δέν υπάρχει πιά γιαμένα! Τελείωσε! “Εκαμ, πές της, και τή διαθήκη μου. “Ο,τι έχω, τάρνω στα σπιτάλια του τόπου: νοσοκομείο, γηροκομείο, βρεφοκομείο. Σ’ εκείνην τίποτα! ούτε... τήν κατάρχ μου!.. Σιωπή! “Αλλο λόγο δέν θέλω! “Εχεις νά μου πεις τίποτ’ άλλο; Κάτσε, δέν έχεις, γιατί ήρθες μόνο γι’ αυτό; “Αμε στο καλό, και γρήγορα, νά μή βραχείς. Νά, μου φαίνεται πώς άρχισε νά ψιχαλιέση...
Παπα-Ζήσιμος, σηκώνεται άπελπισμένος.—Καλά. Πηγαίνω... “Ο,τι θέλει ό Θεός... Μά και του λόγου σου τώρα νάνεθής άπάνου... Δέν σοῦ κάνει καλό στο περδόλι και με τέτοιο καιρό... Προσχυρώ, Κόντε!

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

αν αγαπάει τον άντρα της, όσο εύτυχισμένη κι’ αν είναι μαζί του, μπορεί νά ξεχάση τό νόνο;.. τό νόνο;
Κόντε-Τζάννες.—“Ο νόνος όμως δέν συμπληρώνει εύτυχίες—έτσι, σά τζόντα—ό νόμος θέλει νά είναι ή εύτυχία ολάκερη!.. “Όπως ήταν πρώτα!.. Μπορεί αυτό;..
Παπα-Ζήσιμος, με τρόμο.—Νάφήση τον άντρα της και νά γυρίση μοναχή της;
Κόντε-Τζάννες, απότομα.—Κι’ έπειδή αυτό δέν γίνεται, δέν μπορεί, ούτε θέλω νά γίνη, νά τής πής... νά μ’ άφήση ήσυχο!.. Θά τόκανα ίσως, αν τήν αγαπούσα. “Αλλά, σου είπα, τώρα τή μισώ. Κι’ αυτή, και τήν άδερφή μου, κι’ όλο τον κόσμο!.. Θά ζήσω και θά πεθάνω μονάχος μου! Δέν θέλω κανένα! (Ξανακάθεται.)
Παπα-Ζήσιμος, ξανακάθεται, σέ λίγο.—Δέν είναι σωστό, κόντε-Τζάννε!.. Θυμάσαι αν σουπα τίποτα, τότες πού ήρθα προξενητής από τό Ζήνο, και μουπες όχι. “Οχι; όχι! “Ητανε δικαίωμά σου. Μά τώρα δέν είναι τό ίδιο. Και τους έχθρους μας είπε ό Θεός νά συχωράμε, όταν μάς γυρεύουνε συχώρηση, όχι τό παιδί μας, του παιδιού μας τό παιδί, τό σπλάχνο μας!.. Λές πώς μισεις τήν Ανιέζα. Δέν τό πιστεύω! “Εξέτασε καλύτερα τήν καρδιά σου, και θά ίδής πώς τήν αγαπής!..
Κόντε-Τζάννες, πού ό λόγος αυτός τον έρεθίζει.—Αιδεσιμώτατε!.. τώρα-δά έδιωξα τον άλλο. Μή με κάμης νά... (Κόβεται και ξαναρχίζει.) Νά τής πής πώς δέν θά τή συχωρέσω ποτέ και πώς δέν θέλω νά τήν ξαναδώ στα μάτια μου. Γιατί, ύστερ’ άπ’ αυτό πού έκαμε, τή μισώ. Κάτι χειρότερο: Δέν υπάρχει πιά γιαμένα! Τελείωσε! “Εκαμ, πές της, και τή διαθήκη μου. “Ο,τι έχω, τάρνω στα σπιτάλια του τόπου: νοσοκομείο, γηροκομείο, βρεφοκομείο. Σ’ εκείνην τίποτα! ούτε... τήν κατάρχ μου!.. Σιωπή! “Αλλο λόγο δέν θέλω! “Εχεις νά μου πεις τίποτ’ άλλο; Κάτσε, δέν έχεις, γιατί ήρθες μόνο γι’ αυτό; “Αμε στο καλό, και γρήγορα, νά μή βραχείς. Νά, μου φαίνεται πώς άρχισε νά ψιχαλιέση...
Παπα-Ζήσιμος, σηκώνεται άπελπισμένος.—Καλά. Πηγαίνω... “Ο,τι θέλει ό Θεός... Μά και του λόγου σου τώρα νάνεθής άπάνου... Δέν σοῦ κάνει καλό στο περδόλι και με τέτοιο καιρό... Προσχυρώ, Κόντε!

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

Κόντε-Τζάννες, σηκώνεται αλλά δέν του δίνει τό χέρι.—Στό καλό.
["Ο παπα-Ζήσιμος φεύγει. “Ο κόντε-Τζάννες στέκειται όρθιος στή μέση, σταυρώνει τά χέρια και μένει λίγες στιγμές σκοπιτικός, σκοτεινός. Μιá αστραπή και βροντές πάνω άπ’ τό κεφάλι του.]
Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας ψηλά.—Βάστα, γέρο-πλάτανε, τ’ αστροπελέκια!.. (Σκύβει τό κεφάλι:) Πρώτα ό Χάρος... τώρα ό “Ερωτας... “Ανεπανόρθωτο τό κακό και των δυονών! (Πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και πιάνει με τά δυό χέρια τό κεφάλι του, σηκώνοντας τους άγκώνες στο τραπέζι. Σέ λίγο:) Τή μισώ! άς λήη αυτός!.. Τή μισώ!.. (Τώρα σηκώνει τό κεφάλι στο ένα χέρι και τό γέρνει λίγο, σά νά τό αισθάνεται βαρύ... Κλείνει τά μάτια, τον παίρνει ό ύπνος. “Η βροχή δυναμώνει, άέρας, βροντές. Ασπράφει. Σέ λίγο, σά νά βλέπη στον ύπνο του τή σκηνή τής φυγής, παραμιλεί: Ποῦ είναι;.. έφυγε;.. (Ξυπνά απότομα, σηκώνεται και τρέχει μέσ’ τήν κοσμοχαλασιά, με τά χέρια ψηλά, ξεφωνίζοντας:) “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!.. “Ανιέζα!..
“Η φωνή τής Ανιέζας, απέξω, του αποκοινηται άπλά.—“Εδώ, παππού!
Κόντε-Τζάννες, μένει έκθαμβος.—“Α! “Ανιέζα, εισορμá και, καθώς εκείνος στέκεται, πέφτει στην άγκαλιά του.—Παππού!..
Κόντε-Τζάννες, πού νομίζει πώς τδνειρο εξαλουθεί, τήν άγκαλιάζει.—“Ηρθες;.. πού ήσουν; (Τή φιλεί.)
“Ανιέζα.—“Εδώ ήμουν... Περιμένα κει απέξω νά με φωνάξης... “Ημουν βέβαιη πώς θά με φώναζες... Με συχώρεσες, παππού; έ, δέν με συχώρεσες;..
Κόντε-Τζάννες, ξαναγυρίζει στην πραγματικότητα και κατσουφιάζει.—Γιá στάσου! (Τή σπρώχνει ελαφρά από πάνω του, τήν απομακρύνει και τραφιέται.) Κι’ εγώ ένόμιζα πώς τδβλεπα στον ύπνο μου... “Ησουν εδώ; “Ηρθες με τον παπα Ζήσιμο;..
“Ανιέζα.—Ναι, και με τον Πέτρο!.. (Φωνάζει:) Πέτρο, έλα δώ!.. “Ο παπούς...
Κόντε-Τζάννες, σαστισμένος.—“Α, όχι! όχι!..
Πέτρος, μπαίνει δεξιά, με συγκίνηση, και, χωρίς λέξη, κάνει νά γονατίση στα πόδια του παππού και νά του φιλήσει τό χέρι.
Κόντε-Τζάννες, πού έχει πιά συνέλθει

στην εντέλεια, τραβῆ τὸ χέρι του. — "Οχι Σήκω ἀπάνου! . . . Δὲ μ' ἀρέσουν αὐτὰ τὰ σκηνικά. . .

Πέτρος, σηκώνεται καὶ στέκεται ταπεινά.

Ἀνιέζα. — Παππού! Δὲ συχωρᾶς καὶ τὸν Πέτρο; δὲν τὸν φιλᾶς; . . .

Κόντε-Τζάννες. — Μὰ νομίζεις πὼς συχωρεῖσαι καὶ σένα;

Ἀνιέζα. — "Α! . . . Μὲ φώναξες ὅμως . . . καὶ μ' ἀγκάλιασες. . . καὶ μὲ φίλησες!

Κόντε-Τζάννες. — Δὲν ξέρω τί μοῦ λές! . . . Δὲ σὲ φώναξα καθόλου. (Στὸν Πέτρο:) 'Τί θέλετε δῶ; γιατί ἤρθατε;

Πέτρος, δειλά. — Παππού. . . ἢ Ἀνιέζα. . . δὲ μπορεῖ πιά νὰ ζήσῃ χωρὶς τὸν παππού. . . Δὲ θέλει μόνο τὴ συχώρεσή σας, τὴν εὐχή σας. . . θέλει καὶ σᾶς, τὴ συντροφιά σας. . . "Ὁ Αἰδεσιμώτατος σᾶς εἶπε. . .

Κόντε-Τζάννες, πὺ ἀκούει μὲ ἀνυπομονησία, γυρίζει ἄξαφνα πρὸς τὴν Ἀνιέζα, μὲ εἰρωνεία. — "Α, ἔτσι; . . . Τώρα κατάλαβα. Ἡρθες γιὰ νὰ μελῆς ἐδῶ, μαζί μου;

Ἀνιέζα. — Ναι, παππού! "Ὅσο θέλεις!

Κόντε-Τζάννες, δείχνοντας τὸν Πέτρο. — Καὶ μ' αὐτὸν ἐδῶ;

Ἀνιέζα. — Μὲ τὸν ἄντρα μου βέβαια!

Κόντε-Τζάννες, σαρκαστικά. — "Ἔτσι, ἔ; . . . Πολὺ ὠραία ἰδέα! μπράβο! . . . "Ὡστε. . . αὐτὸν ἐδῶ. . . θὰ τὸν βάλουμε νὰ κοιμᾶται μονάχος του σὲ μιὰ κάμαρα, καὶ μεῖς οἱ δύο, μαζί, στὴ δική μας; Χά, χά, χά!

Ἀνιέζα, μὲ ντροπή. — "Ὡ, μὴ μὲ χοροῦδεύεις. . . γιὰ κείνα ποῦλεγα τότε. . .

Κόντε-Τζάννες. — Τότε πὺ δὲν ἤξερες, ἔ; . . . Τώρα ὅμως ξέρεις. . .

Ἀνιέζα, μὲ παράπονο. — Παππού!

Πέτρος, ἐπεμβαίνοντας ζωηρά. — Κόντε-Τζάννε. . . παππού! . . . καὶ αὐτὸ θὰ τὸ δεχόμαστε ὅσο θὰ μέναμε μαζί σας. . .

Κόντε-Τζάννες, κοιτάζοντας μιὰ στιγμή τὸν Πέτρο καὶ γυρίζοντας πάλι στὴν Ἀνιέζα. — "Α! ὥστε δὲν ἤρθες γιὰ νὰ μελῆς κοντά μου γιὰ πάντα; Ὁ μὲ ξανάφευγες πάλι;

Ἀνιέζα, δισταχικά. — Μὰ, παππού. . .

Κόντε-Τζάννες. — Βέβαια, τώρα εἰσαι παντρεμένη. . . τώρα εἰσαι κυρία. . . Δὲ μπορεῖς νὰ μένης πάντα στὴν ἐξοχή. . .

Ἀνιέζα, αὐθόρμητα. — Μὰ θὰ σὲ πέραγαμε καὶ σένα στὴ χώρα! . . . Μισὸ χρόνο ἐκεῖ, καὶ μισὸ χρόνο ἐδῶ. . .

Κόντε-Τζάννες. — Εὐχαριστῶ πολὺ! (Σοβαρά.) Ἡ χώρα δὲ μ' ἀρέσει. Κι' ἀφοῦ μιὰ

φορὰ θὰ μοῦ ξανάφευγες, καλύτερα νὰ φύγῃς τώρα.

Ἀνιέζα, μὲ λυγμό. — Δὲ μᾶς συχώρεσες λοιπόν;

Κόντε-Τζάννες. — "Οχι, σᾶς συχώρεσα. Γι' αὐτὸ πὺ κάματε, σᾶς συχωρᾶω καὶ τοὺς δύο. Ἀλλά, νὰ μὴ σᾶς βλέπω. . . καὶ τοὺς δύο! Σᾶς δίνω καὶ τὴν εὐχή μου, νὰ ζήσετε εὐτυχισμένοι κι' οἱ δύο, μὰ νὰ μὴ σᾶς ξαναἰδῶ στὰ μάτια μου. . . καὶ τοὺς δύο! . . . Κι' ὅ,τι ἔχω, δικό σας θὰ εἶναι, ἀλλά. . . νὰ μὴ σᾶς ξανακούσω. . . καὶ τοὺς δύο! . . . Πηγαίνετε τώρα στὸ καλὸ! Δὲν εἶναι τόσο νωρίς καὶ ψιχαλίζει. . . μὰ ἢ καρότσα σας θὰ γὰι βέβαια κλειστή.

Ἀνιέζα. — Παπού! μᾶς διώχνεις;

Κόντε-Τζάννες. — "Ακουσες τί εἶπα; Καὶ τοὺς δύο! . . . "Αν ἤσουν μόνη σου, τὸ πρᾶγμα θ' ἄλλαζε. (ὑποβλητικά:) Κατάλαβέ το αὐτὸ, ἐπιτέλους!

Ἀνιέζα. — Παπού!

Κόντε-Τζάννες. — Δὲν ἔχει παπού! (Τῆς δείχνει τὸν Πέτρο:) Νὰ ὁ παπούς σου! . . . Πάρ' τον καὶ φύγε! . . . (Προχωρεῖ στὸ βᾶθος καὶ στέκεται μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια καὶ μὲ τὴν πλάτη γυρισμένη.)

Ἀνιέζα. — Μὰ ὄχι. . . (Κάνει νὰ πλησιάσῃ τὸν Κόντε-Τζάννε.)

Πέτρος, τὴν ἐμποδίζει, τὴν πιάνει ἀπ' τὸ χέρι καὶ τὴν τραβᾶ πρὸς τὴν ἐξοδο: — "Ασ' τον! (Σιγά:) Δὲν τὸν ἀκουσες; Μαζικὰ τοὺς δύο τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ μᾶς βλέπῃ. . . "Ας μὴ ματαιοπονοῦμε! . . . Πᾶμε! (Τὴν τραβᾶ)

Ἀνιέζα, φεύγοντας, στέκεται μιὰ στιγμή, γυρίζει καὶ φωνάζει στὸν γυρισμένο πάντα κι' ἀκίνητο Κόντε-Τζάννε. — Παππού! φεύγω! Μὰ σ' ἀγαπῶ! Ὡς ἔμματα σοῦ εἶπα κείνη τὴν ἡμέρα πὺ δὲ σ' ἀγαποῦσα! (Κόβεται ἀπ' τοὺς λυγμούς καὶ φεύγει μὲ τὸν Πέτρο κλαίγοντας.)

Κόντε-Τζάννες, γυρισμένος πάντα, μηχανικά μιὰ στιγμή βουλώνει τ' αὐτιά του, σὰ νὰ μὴ θέλῃ νὰκούσῃ τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Ἀνιέζας. Ἐπειτα σταυρώνει πάλι τὰ χέρια, στέκεται ἀκόμα λίγες στιγμὲς σὰ ν' ἀφογκάζεται, καὶ ξαναγυρίζει. (Φύγ—ανε! οὐφ! . . . (Κατεβαίνει σιγά-σιγά, σκοτεινός:) Αὐτὸ ἦταν. . . τὸνεῖρο τελείωσε. . . Καὶ τώρα, πάλι μόνος! . . . μόνος! . . . μόνος! . . . (Στέκεται στὴ μέση, μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα στὸ κενό, δπως πρὶν. Βροντές, ἀστραπές, βροχή.)

Ἀδελὰ — Τέλος

Τὸ Δεμαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΓΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἀπαγγελίαι ποιημάτων

Σὲ μιὰ συγκέντρωση πὺ παρευρέθηκα, ἀφοῦ οἱ προσκαλεσμένοι κουράστηκαν νὰ χορεύουν, καὶ μιὰ κυρία τραγούδησε, κι' ἕνας μουσικοσυνθέτης ἔπαιξε στὸ πιάνο τὸ τελευταῖο του φῶξ, κι' εἶχαν φαγωθεῖ τὰ σάντουιτς τοῦ μπουφέ, καὶ σχολιάστηκε καὶ τὸ κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, καὶ δὲ φαινόταν πιά ν' ἀπομένει τίποτα, ἢ οἰκοδόποινα σερράφηκε πρὸς ἕνα ἀπὸ τοὺς προσκαλεσμένους τῆς, — πὺ ἦσαν ποιητῆς, — καὶ τοῦ εἶπε, σὰ νὰ τῆς εἶχε ἔρθει ἀφηνίδια μιὰ θαυμάσια ἔμπνευση:

— Ἀλήθεια, κύριε Μίμη, δὲ μᾶς ἀπαγγέλλετε ἕνα τραγουδάκι σας;

— "Ὡ ναι, ναι! ἔσπευσαν νὰ υποστηρίξουν δύο δεσποινίδες μὲ θέρημ.

— Ναι, ναι, ἐπαναλάβανε μερικοὶ ἄλλοι—μὲ λιγότερη θέρημ.

— Ὁραία ἰδέα, εἶπαν κι' οἱ ἐπίλοιποι—ἀπὸ εὐγένεια.

Ὁ κύριος Μίμης κοκκίνισε κι' ἄρχισε νὰ ξεροβήχει. Ἡ πρόταση τὸν εἶχε κολακεύσει, ἀλλὰ ἡ ντροπαλότητά του — κι' ἴσως κάποια προσποίηση μετριοφροσύνης—τὸν ἔκαναν ν' ἀρνηθεῖ.

— Δὲ θυμᾶμαι τίποτα. . . δικαιολογήθηκε.

Ἡ οἰκοδόποινα ἐπέμεινε.

— Δὲν εἶνε δυνατό, κύριε Μίμη. Μὴ μᾶς ἀρνείσθε αὐτὴ τὴ χάρη. . . κι' αὐτὴ τὴν εὐχαρίστηση.

— Ὑπερβάλλετε, κυρία Ἴννα, ἔκανε ὁ κύριος Μίμης, μὲ περισσότερη μετριοφροσύνη. Σᾶς βεβαίω ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. . .

— Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀγῆστε τίς μετριοφροσύνες τώρα! ἐξακολούθησε νὰ ἐπιμένει ἡ οἰκοδόποινα.

— Καλά, ἀφοῦ ἐπιμένετε. . . εἶπε ὁ κύριος Μίμης καὶ, ἀκουμπώντας τὸ κορμί του στὸ τζάκι τοῦ σαλονιοῦ, ἔβηξε πάλι γιὰ νὰ καθαρίσῃ τὴ φωνή του, στήριξε ἕνα ἀπλανές βλέμμα στὸ ταβάνι—κι' ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλει.

"Ἡμουν ὁ μόνος συνάδελφός του μέσα κεί—κι' ἐνῶ ἐκεῖνος ἀπαγγέλλε ἕνα ποίημα περίτεγγο καὶ συμβολικό, ἐγὼ κύτταξα τὴν ἔκφραση τῶν προσώπων τῶν ἀκροατῶν του. Ἦσαν προφανῆς ὅτι κανεὶς τοὺς δὲν καταλάβαινε τίποτα. Ἡ οἰκοδόποινα πὺ εἶχε τόσο ἐπιμένει ν' ἀκούσει τὸ «τραγουδάκι» τοῦ κυρίου Μίμη, κύτταζε τώρα μ' ἐμβρόθια τίς μύτες τῶν παπουτσιῶν τῆς, ἕνα ζευγάρι, πὺ ἡ ἀπαγγελία τὸ εἶχε ἀναγ-

κάζει νὰ διακόψῃ τὸ φλέγτ του, εἶχε ἕνα ὕφος ἐνοχλημένο, ἕνας σνόμπ ὑπόλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν μειδισθε εἰρωνικά, οἱ δεσποινίδες πὺ εἶχαν πεῖ «ναί, ναί» καὶ ἄλλοι ἀλλοφροσύνουσαν, κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχαν ἕνα ὕφος ἐμβρόθια. "Ὅταν τὰ περίτεγγο καὶ συμβολικό ποίημα τελείωσε, ἡ οἰκοδόποινα πὺ κύτταζε τίς μύτες τῶν παπουτσιῶν τῆς εἶπε χωρὶς πεποίθηση «Τί ὠραίο!» καὶ μερικοὶ χειροκρότησαν χωρὶς ζωηρότητα.

Ἡ περίπτωση πὺ ἀφηγήθηκα δὲν εἶναι ἐξαιρετική. Ἔτσι συμβαίνει πάντα ὅταν σὲ κοσμικὲς συγκεντρώσεις ἀπαγγέλλονται ποιήματα. Μιὰν ἀπαγγελία τὴν ἀκολουθεῖ πάντα ἡ ἴδια στενοχωρημένη σιωπὴ πὺ ἀκολουθεῖ μιὰ γκάφα: δημιουργεῖ μιὰ κατάσταση παγερότητας. Ὁ κόσμος, κατὰ κανόνα, δὲ βρίσκει εὐχαρίστηση στὰ ποιήματα, ἀκόμα δὲ λιγότερη στὰ «φιλολογικά» ποιήματα. Μὴ καταλαβαίνοντας τὴν ἔννοια, καὶ περιμένοντας, μὲ ἀναγκαστικὴ σιωπὴ, νὰ τελειώσῃ ἡ ἀπαγγελία, βρίσκει τὴν ὄλη ὑπόθεση κομική. Ὁ ἄνθρωπος πὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ σοβαρότητά του ἢ ἀπὸ τὸ συνειδημένο καθημερινὸ του ὕψος γιὰ νὰ μονολογῇ μὲ στόμφο διάφορα ἀκατάληπτα πράγματα μέσα σὲ μιὰ συγκέντρωση, τοὺς φαίνεται κάπως τρελλός. Γιὰ μεγαλύτερη ἀκριβεία: γελοῖος.

Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε ζήτημα στοιχειώδους ἀξιοπρέπειας γιὰ τοὺς ποιητῆς νὰ μὴν ἀπαγγέλλουν ποιήματά τους σὲ τέτοιες συγκεντρώσεις. "Ὅσο κι' ἂν εἶνε βέβαιοι γιὰ τὸ ταλέντο τους, μποροῦν νὰ εἶνε ἄλλο τόσο βέβαιοι ὅτι δὲ θ' ἀποφύγουν τὸ γελοῖο. Ἐνα ποίημα κερδίζει περισσότερο ὅταν διαβάζεται παρά ὅταν ἀπαγγέλλεται. Ἐνα ποίημα κερδίζει περισσότερο ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν μπροστά τους τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ του. Ἀλήθεια: πὺ θέλετε νὰ συγκινηθοῦν οἱ ἀκροατῆς ἀπὸ ἕνα ποίημα πὺ μιλάει γιὰ τὸν πόνο τοῦ ποιητῆ, ὅταν πρὸ ὄλλου τὸν ἔβλεπαν νὰ καταβροχθίζει τὰ σάντουιτς τοῦ μπουφέ, ἢ νὰ μὴ μειδιάσῃ ἀκούοντας ἕνα ὀκειονδῆκοτε «κύριε Μίμη» νὰ φωνάζει μὲ τρέμολα στὴ φωνή του τὴν τρικυμία γιὰ νὰ δρασίζει τὸ μέτωπό του; Γι' αὐτὸ, συσταίνω τοὺς ποιητῆς, ὅταν παρακαλοῦνται ἐπιμόνα νὰ ποῦν ἕνα «τραγουδάκι» τους καὶ δὲ μποροῦν νὰ ξεφύγουν μὲ μιὰ ἀρνησὶ ἐπίσης ἐπιμόνη, νὰ κάνουν αὐτὸ πὺ ἔκανε κάποτε ὁ ντ' Ἀννούτζιο στὴν ἴδια περίπτωση σ' ἕνα παρισινὸ σαλόνι. Εἶπε ὅτι εἶχε τὴν ἀδυναμία νὰ μὴ μπορεῖ ν' ἀπαγγέλλει μὲ φῶτα —κι' ὅταν τοῦ τὰ ἔσπευσαν, ἐπαρελήθηκε. . . γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σαλόνι καὶ νὰ φύγῃ. . .

Ὁ κ. Γιόργκα μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐξέλεξε ἐσχάτως ὡς ξένον ἐταῖρον τὸν κ. Νικόλαο Γιόργκα. Ἡ πρωτότυπος φαισιολογία τοῦ Ρουμάνου ἱστορικοῦ εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὸν τύπον τοῦ «σοφοῦ τοῦ γραφείου», τοῦ ἐκφυνητοῦ δηλαδή τοῦ ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένου εἰς τὰς μελέτας του. Εἰς τὴν νεαράν του ἡλικίαν ὁ κ. Γιόργκα ἐκαλλιέργησε τὴν λυρικήν ποιήσιν, ἀργότερον δὲ καὶ τὸ θέατρον (ἐν ἐκ τῶν δραμάτων του ἔχει ὡς θέμα τὸν Θεόδωρον Βλαδιμιρέσκο, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀγροτικῆς ἐπαναστάσεως ἣτις συνέπεσε μετ' ἐπὶ τὰς ρουμανικὰς ἡγεμονίας εἰσβολῆν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου). Ἐκδίδων πρὸ τοῦ πολέμου τὸ περιοδικὸν «Σεμινατόρουλ» συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν πλείστους ἐπιστήμονας καὶ λογοτέχνας, θεωρηθεὶς δικαίως ὡς ὁ πνευματικὸς ὁδηγὸς τῆς τότε «νεῆας γενεᾶς», τῆς γενεᾶς δηλαδή ἣτις κατόπιν ἠδύνησε νὰ ἴδῃ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἔνωσιν ὅλων τῶν Ρουμάνων. Ἰδρυσεν τὴν «Λίγκα κουλτουράλα» μετ' σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς ἐν Αὐστρουγγαρία καὶ Ρωσσίᾳ Ρουμάνοις· ὁ ἴδιος δὲ ἐπεσκέρθη ἐκανεληθιμένως πρὸ τοῦ πολέμου τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα χωρία τῆς οὐγγροκρατουμένης τότε Τρανσυλβανίας, συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐδραίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν ἐκεῖ Ρουμάνων.

Μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον, ὁ Γιόργκα ἔδρασεν ὡς πολιτικὸς καὶ ἀρχηγὸς κόμματος, ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς (1920) καὶ ὡς πρωθυπουργὸς (1931-1932).

Ἡ περὶ τῆς πολιτικῆς του δράσεως κρίσις δὲν εἶναι ἔργον τοῦ παρόντος σημειώματος· ὀφείλομεν ὅμως νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τοῦ ἐργασίων τῶν σχετιζομένων μετ' τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα:

Γεννηθεὶς εἰς τὸ βορειότατον τμήμα τῆς Μολδαβίας, εἰς τὸ Μποτσάνι, τὴν 6/18 Ἰουνίου 1871, ὁ Γιόργκα συνεπλήρωσε τὰς πανεπιστημιακὰς του σπουδὰς εἰς τὴν Λειψίαν καὶ εἰς τὴν Σορβόννην. Ὡς διδασκαλικὴ του διατριβὴ ἐχρησίμευσεν τὸ ἐν ἔτει 1891 γαλλιστὶ δημοσιευθὲν καὶ δι' ἡμᾶς τοῖς Ἑλληνας λίαν ἐνδιαφέρον βιβλίον του περὶ τοῦ Φιλίππου ντέ Μεξίερ, ἀρχικαγκελλαρίου τῆς φραγκοκρατουμένης Κύπρου. Τὸ ὄρατον τοῦτο ἔργον προώρριζε ἤδη αὐτὸν διὰ λαμπράν πανεπιστημιακὴν σταδιοδρομίαν, νεωτέρου δὲ, τὸ 1894, κατέλαβε τὴν ἔδραν τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρου ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐκτοτε, ὁλόκληροι τόμοι διαδέχονται ἀλλήλους μετ' ἀκατάβλητον ταχύτητα. Ἄρκει νὰ ἀναφέρωμεν τὴν δίτομον «Ρουμανικὴν Ἱστορίαν» καὶ τὴν πεντάτομον «Ἱστορίαν τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους» (ἀμφοτέρως γερμανιστῶν), τοὺς ἔξ τόμους τῶν «Πηγῶν τῆς ἱστορίας τῶν Σταυροφοριῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα», τὴν δίτομον «Ἱστορίαν τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας», τοὺς εἰκόσι τόμους τῶν «Μελετῶν καὶ ἐγγράφων» (ρουμανιστῶν).

Ἰδιαιτέρως ὅμως πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλον ἐπιφανῆ Ρουμάνον ἱστορικόν, τὸν Ξενοπόλ, ὁ Γιόργκα ἐκ τῶν πρώτων ἔκρινε μετὰ τῆς ἀπαιτούμενης ἀντικειμενικότητος καὶ δικαιοσύνης τὴν τόσον συκοφαντηθεῖσαν διοίκησιν τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων ἔπραξε δὲ τοῦτο εἰς πλείστας ἐργασίας του π. χ. εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἤδη «Ρουμανικὴν Ἱστορίαν» καὶ τὴν δίτομον «Ἱστορίαν τῆς ρουμανικῆς λογοτεχνίας κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα» (ρουμανιστῶν). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἐνέχει μέγα ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἄλλα του ἔργα, σχετιζόμενα μετ' τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν, εἶναι ἡ σύντομος τοῦ «Βυζαντινῆ Ἱστορία» (ἀγγλιστί), οἱ δύο τόμοι ἑλληνικῶν ἐγγράφων τῆς Συλλογῆς Χουρμουζάκη, ἡ ἐκδοσις τῆς διηγήσεως τοῦ Κωνσταντίνου Διοικητῆ, αὐτόπτη μάρτυρος τῆς κατὰ τὸ 1715 ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπανακτησεως τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἡ «Ἱστορία τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα», ἔργον δημοσιευθὲν καὶ γαλλιστῶν, ἃπερ ἀποτελεῖ μέρος τῶν κατὰ τὸ 1913 ὑπὸ τοῦ Γιόργκα γενομένων ἱστορικῶν μαθημάτων εἰς τὸν τότε ἐπίδοξον διάδοχον τοῦ θρόνου καὶ νῦν βασιλεῖα Κάρολον.

Ἄς προστεθῇ ὅτι εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Γιόργκα ὀφείλεται ἡ σύγκλησις ἐδικῶν βυζαντινολογικῶν συνεδρίων, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον διοργανώθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ 1921. Ἀκριβῶς δὲ τὸ τρίτον βυζαντινολογικὸν συνέδριον, συνελθὸν ἐν Ἀθήναις τὸ 1930, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γιόργκα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα. Προϊὸν τοῦ ταξιδίου του ὑπῆρξε τὸ περὶ Ἑλλάδος βιβλίον του ἃπερ μετεφράσθη καὶ ἑλληνιστῶν (*). Παρὰ τινὰς λεπτομερειακὰς ἀνακριβείας καὶ παρὰ τινὰς κρίσεις αἰτινὰς ἀσφαλῶς θὰ ξενίσουν τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ ρουμάνου ἱστορικοῦ εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπιθυμία (ὑπενθυμιζουσα τὴν γνωστήν τοῦ Κλιουτσέφσκι παρομοίωσιν τῆς ἱστορίας ὡς «ἀπολογισμὸς ἑνὸς ἔθνους») νὰ ἐκτιμηθῇ ἀκριβοδικαίως ἡ προσπάθεια μιᾶς ἐκατονταετίας.

Μ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

«Πὼς γράφεται ἡ... Ἑγκυκλοπαιδεία»

Φίλη «Νέα Ἑστία»,

Τὸ παραδέχομαι—«διπλωματικά» ἔγραψα τὴν «Μεγ. Ἑλληνικὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν» τὸ ἄρθρον «Ξενοπόπουλος, Γρ.» (βλ. «Ν. Ἑστία», τεύχ. 149, «Ἡ ἱστορία τῆς Νεοελλ. Λογοτεχνίας», σ. 276-277): μόνον ὅτι ἡ διπλωματία μου ἦταν στραμμένη πρὸς τὸν κ. Γενικὸν Γραμματέα τῆς Συντάξεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου, πρὸς τὸν σοφὸν μου φίλον κύριον Ἡρακλῆ Ἀποστολίδην... Αὐτοῦ ἤθελα νὰ ὑποκλέψω τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν συγκατάθεσιν, τὴν ἔγκρισιν... Καὶ πραγματικῶς:

(*) «Εἰκόνας ἀπὸ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα καὶ Πέντε Διαλέξεις διὰ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ζωὴν» μετάφρασις *Μαρίνας Μανέσκου*, Ἀθήναι, 1931, ἔκδ. «Φλόγα».

μισὸ ἢ δική μου «διπλωματία», μισὸ ἢ ἀγαθὴ του προαίρεση κ' ἡ ἐκτίμησίν του πρὸς τὸν συγγράμμεν, ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμα νὰ γραφοῦν γιὰ τὸν κ. Ξενοπόπουλον σχεδὸν ἑκατὸν πενήντα κριτικὰς μόνον γραμμὰς, ἐνῶν ἔξωφρα τὸ ἄρθρον «Γρυπάρης, Γρ.» καὶ γράμμινο ἀπὸ τὸν κ. Βάρναλη, δὲν ἔχει καμμιάν ἀπολύτως.

Δὲν ἔτυχε νὰ μάθω ποιὸς πρῶτος μοῦ εἶχε κάμει τὴν τιμὴν νὰ μοῦ ἀναθέσῃ ἑκτακτὴ συνεργασία στὴ «Μ. Ἑλληνικὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν», μετ' τὸ ἄρθρον «Ζαλοκώστας, Γ.» Ἄλλ' ὅταν ἀργότερα ἔφθασε ἡ σειρά ἄλλων ἀρθρῶν, γιὰ ζωντανούς συγχρόνους λογίους, συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς, ὁ κύριος Ἀποστολίδης, ποῦ τότε μόλις τὸν ἐγνώριζα, μοῦ ἐτόνισε τὴν ἀπόφασιν τῆς Συντάξεως, τὴν ὁποίαν εἶχε χρεὸς νὰ τηρήσῃ: ὅτι γι' αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ περιοριζομαι μόνον εἰς βιογραφικὰ καὶ εἰς βιβλιογραφικὰ τοὺς στοιχεῖα! Τὸ ζήτημα ἔτυχε μάλιστα πάνω εἰς τὸ ἄρθρον «Καβάφης, Κ.», ποῦ ὅπωςδὴποτε ἀναγκάστηκα νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσω στὴ σωστὴν ἐκτακτὴν καὶ μετ' ἀποδοχὰς ὑποδιαθέσεις κ' ἐπιγραφάς, στὴ «Νέα Ἑστία» τοῦ 1930.

Τέτοια ὅμως συνέχεια τῆς ἐργασίας μου μοῦ φάνηκε πρᾶται κ' ἀχάριστη, καὶ, πρὶν τὴν ἀφήσω, προσπάθησα μετ' ἑκάστην τρόπον νὰ πείσω τὸν κ. Ἀποστολίδην ν' ἀλλάξῃ γνώμην. «Θυμηθῆτε, —τοῦ ἔργου, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, —τὸ παράπονον ποῦ εἶχατε γιὰ κάποιον συνεργάτη σας. —Ὅλα μοῦ τὰ γράφει, λέγατε, γιὰ τὸν Καρλάτλ [πέρω τὸ ὄνομα στὴν τύχη]. Δὲν δίνει ὅμως στὸν ἀναγνώστη μας νὰ ἐννοήσῃ γιατί ὁ Καρλάτλ πρέπει νὰ μῆν' ἐστὶν ἐξ ἑξίστου! Καὶ τὸ πέτυχα τέλος νὰ πείσω τὸν κ. Ἀποστολίδην, ὅτι κατὰ ἀπὸ κάθε ἄρθρον, μετ' τὸν ἀνάλογον ἐκάστοτε ἀριθμὸν στίχων, ἔπρεπε νὰ δίνωμε στὸν ἀναγνώστη νὰ ἐννοήσῃ γιατί ἔγραψα τὴν ἑκτακτὴν.»

Τὸ περιεχόμενον ὅμως αὐτῶν τῶν γραμμῶν ἦταν ὀρισμένον: περιεχόμενον κριτικόν, περιεχόμενον συγκριτικόν, περιεχόμενον ἀξιολογικόν, ἦταν ἀπαράδεκτον γιὰ τὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν. Τὸ περιεχόμενον ἔπρεπε νὰ εἶναι περιγραφικόν: ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως; ποῖα τὰ ἔξωτερικὰ κ' ἐσωτερικὰ γνωρίσματά του; ποιὸς οἱ προθέσεις του; ποιὸς οἱ πηγές του; —Δὲν τὸ βρήκα ἀποσοφ. Δὲν ἐσκέφθηκα νὰ φέρω ἀντιγνωμίαν. Ἦρουν μάλιστα πολὺ ἱκανοποιημένος ποῦ τὸ ἐπέτυχον κ' αὐτὸ, θυμούμενος πάντα τὸ γυνὸν ἄρθρον γιὰ τὸν Γρυπάρην.

Μέσω σ' αὐτοὺς τοὺς ἄρτους ἔγραψα τὰ ὅσα φιλολογικὰ ἄρθρα μοῦ ἀνάθεσεν ἡ «Μ. Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία» καὶ γράφω τὰ ὀλίγα ποῦ μένουσιν ἀκόμη. Τίς κριτικὰς αὐτὰς γραμμὰς, ποῦ μοῦ παραχώρησαν, —τὸν λόγον ὑπάρξεως, τὸ «raison d'etre» τοῦ ἄρθρου, —δὲν τίς παρέλειψα καὶ δὲν τίς παραλείπω ἀπὸ κανένα. Καὶ μάλιστα προσπαθῶ ν' ἀνακτῶ τὰ νοήματά τους ὅσο μπορῶ: συχνὰ μὲν περισσότερον ἀπ' ὅσο θὰ τὸ ἤθελε ἡ Σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ πάντα ὄχι πῶς πολὺ ἀπ' ὅσο μοῦ ἐπιτρέπει νὰ τὸ κάμω ἢ καθυπερθεῖ ἀξία καὶ ἡ σοβαρότης ἐνός ἔργου κ' ἐνός συγγραφέως. Σέβομαι ὅμως τὸν χῶρον τοῦ Λεξικοῦ κ' ἐννοῶ κατὰ βάθος τὴν εὐκρινέστατην, τὴν φιλικώτατην σχετικὴν ἐκκλίσην

ποῦ μοῦ ἔκαμε ὁ κ. Ἀποστολίδης. «Noblesse oblige». Εἶμαι σύντομος, ὅσο μπορῶ σύντομος... Ἴσως ἀπ' αὐτὸ προσέχεται ἡ ἀσάφειά μου καὶ ἡ σύγχυσις. Μὰ δὲν εἶναι «διπλωματία»!

Δὲν γράφω ποτε μετ' «διπλωματίας», καὶ ποῦθενά. Τὸ πολὺ, μ' εὐγένεια, —ποῦ λυποῦμαι γιὰ τὴν παρεξηγεῖται... Ἄλλ' αὐτὰ ὅλα, καὶ πολλὰ ἄλλα γιὰ τὴν κριτικὴν, ἔλαβα τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰ πῶ, γιὰ δευτέρην φοράν, ἀπὸ τὸ προσεχές, —τὸ τελευταῖον, —τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὰς Ἡμέρας», καὶ ὅσοι θέλουσιν, ἄς τὰ διαβάσουν, ἂν εὐκαιροῦν, σὲ λίγες ἡμέρας ἐκεῖ.

Ὁ κ. Ξενοπόπουλος εἶναι ἕνας μεγάλος συγγραφεὺς· εἶναι καὶ διδασκαλὸς μου σὲ πολλὰ πράγματα τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀκόμη ζωῆς. Ἐγὼ ἐζήτησα νὰ γράψω τὸ ἄρθρον τοῦ στίχου «Ἑγκυκλοπαιδεία». Τὴν μελέτην ποῦ ἀξίζει τὸ ἔργον του, δὲν τὴν ἔκαμα βέβαια ἀκόμη, —καὶ τοῦ τὴν χροστῶ. Ἀλλὰ τί ὀλοκληρωμένον καὶ ἄρτιον καὶ συνειδητὸν ἔκαμα στὴ σειράν τῆς κριτικῆς, ὅπου ἄλλως τε ἡ τύχη καὶ ὄχι ἡ κλίση μ' ἔχει παρασύρει; Μήπως ἔγραψα ὡς τώρα τὸ παραμικρὸν γιὰ τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, ποῦ εἶναι καὶ σὲ εἶδος μου σιμότερον; Τὰ παράπονα τοῦ κ. Ξενοπόπουλου γιὰ τὴν ἑλλειψὴν γραμματολογικῶν στοιχείων, τ' ἀναγνώριζω, τὰ ξέρω. Μὰ ποιὸς φταίει; Μπορεῖ κανεὶς γιὰ τὸ πιστέψῃ ὅτι εἴμαστε τόσο σημαντικοί, ἐγὼ κ' οἱ συνομήλικοί μου, ὥστε νὰ φταίμε μόνον ἐμεῖς γιὰ τὸ ἀσυστηματοποίητον, τὸ ἀκριβὲν, τὸ γεμάτον γάσματα παρὸν, ποῦ ἔχει περικεῖται ὀλοκληρῆ ἢ νεοελληνικὴ λογοτεχνία;

Μετ' πολλὴν φιλίαν

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ «Ἐπιθέτα»

Φίλη «Νέα Ἑστία»

Ἐδιάβασα σὲ ἐκλεκτὸ σου πάντα «δεκαπενθήμερον» νὰ γίνεται τελευταῖα λόγος, ἀπὸ τὸν κ. Παναγιωτόπουλον, γιὰ τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν ποῦ ἔχει στὴν ποίησιν ἢ τὴν χρῆσιν τῶν ἐπιθέτων. Καὶ ἔρχομαι τώρα μετ' τὸ γράμμα μου τοῦτο νὰ σοῦ φανερώσω κ' ἐγὼ, μίξ' μετ' τὴν θερμὴν μου ἐπιδοκιμασίαν γιὰ ἅσα ἔγραψαν οἱ παρῶντες ἐκλεκτοὶ συνεργάται σου, ὅτι ἔχω γραμμὰς μερικὰ (ἀνέκδοτα) τραγούδια, πᾶχουν γιὰ κύριον χαρακτηριστικόν τοὺς τὴν προσπάθειαν ποῦ κάμω μέσα σ' αὐτὰ γιὰ μιὰν ἰδιότυπην χρῆσιν τῶν ἐπιθέτων, στὰ ὅποια θέλω νὰ δώσω μιὰν ἐννοίαν ποιητικὴν καὶ πλατύτερα διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην ποῦ τοὺς δίνεται συνήθως. Ἔτσι μεταχειρισμένα τὰ ἐπιθέτα (μετ' τὴν προέκτασιν δηλαδή τῆς ἐννοίας των) ταιριάζουν, νομίζω, μετ' τὴν πρόθεσίν μου, ποῦ στρέφεται στὴν ἐπίδοξιν μιᾶς ἔκφρασης ὅσο τὸ δυνατόν ἐπιγραμματικώτερης. Καὶ γιὰ κατακλείδα παραθέτω ἕνα σύντομον σχετικὸν τραγούδι μου:

Κακοκαιρία

Χαρὰ καλαμοσκέπαστη ἢ χαρὰ μου.

Κι' εἶναι ἡ βροχὴ μιὰ θλίψη πειναλέα.

Ἄπὸ τὴν σειράν «Ἐπιθέτων»

Μετ' ἀγάπην

Καλαμάτα 9.3.33

ΠΟΤΗΣ ΦΑΛΤΗΡΑΣ

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Τρεῖς φοιτητικὲς προσπάθειες

Ἐξω αὐτῇ τῇ στιγμή στὰ χέρια μου τρία καινούρια φοιτητικὰ μανιφέστα ἀνίστη ἐκτάσεως, ἀλλὰ ἴσως ἐνδιαφέροντος. Σὲ 52 τυπωμένες σελίδες ὁ «Ἐθνικὸς Παμφοιτητικὸς Σύλλογος» δημοσιεύει «τὸ ἐθνικὸν μανιφέστον» ἢ «Ἐλευθερὴ Δράση» ἀναπτύσσει τίς ἰδέες τῆς αἰ μιὰ «διακήρυξη» ἀπὸ τρεῖς τυπωμένες σελίδες, ἐνῶ ὁ «Ἀκαδημαϊκὸς Κοινωνικὸς Σύνδεσμος» ἐχώρησε τὸ «πρακτικὸν ἰδρυσέως» του σὲ λίγες δεκαεξαεπτὰ γραμμὲς.

Τὶ λυγάρες, τί ἐλπίδες ἀνιδιοτελεῖς, ποιοὶ πόθοι βρήκαν τὴν ἐκφρασὴν τους μέσα στὰ τρία αὐτὰ ἀνυπόγραφα δημοσιεύματα; Ὑπάρχει μιὰν ἐποχὴ στὴν ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου ὅπου καὶ οἱ λιγώτερο προικισμένοι νιώθουν μέσα στὶς σάρκες τους τὴν ἀναταραχὴν τοῦ ἀπολύτου σὲ κάποια του μορφῆ· ἄλλους ἄλλοτε τράβηξε ἡ πίστις στὴν τέχνη, ἄλλους ἡ πίστις στὴν ἀνθρωπότητα, ἄλλους ἡ πίστις στὴν ἐπιστήμη: μαθητὴς ἀκόμη στὸ Γυμνάσιον, ἔκανα ὅ,τι μπορούσα γιὰ νὰ πηγαίνω πότε πότε ν' ἀκούω δώδεκα μὲ μιὰ τὸ μάθημα τοῦ Ρήγα Νικολαΐδη... Σ' ἐκεῖνὴν τὴν ἡλικίαν, οἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀκούραστες ἀκόμη καὶ ἀνεκμετάλλευτες ξεχύνονται ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἀτομικῆς του κοινωνικῆς ζωῆς καὶ προβάλλονται, καθρεφτίζονται μὲ κάποιον τρόπο ἐπάνω στὸν κόσμον πὸν τὸν περιβάλλει. Μὰ ἡ ἐποχὴ αὐτῇ, σὰ μιὰν ἀγνήνη πρῶτην ἀχιδα, πολὺ λίγο κραταίει: ἀπὸ τῆ μιὰ μεριὰ ἢ σειρὰ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποχρεώσεων, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ διοχέτευση καὶ ἢ ἐξειδίκευση τῶν πρώτων ἀκαθόριστων ὁρμῶν, ἀρχοῦν γιὰ νὰ σβύσει ἡ ὡραία εἰκόνα καὶ μένει χωρὶς πίστιν, χωρὶς ἐμπιστοσύνην, καχύποπτος, ἐτοιμος γιὰ τὴν πάλιν ὁ ἐπαγγελματίας μέσα στὸν «ἀγῶνα» τῆς ζωῆς. Βέβαια γενικῶς, τὸ ξέρω στὴν πρώτη εἰκόνα γενικῶς ἢ ἀγάπη μου καὶ στὴ δευτέρῃ ἢ ἀνησυχία... μὰ ἔτσι σὰν ὀλότητα ἀγαπῶ τὰ νιάτα τὰ φοιτητικὰ.

Ἄπλα σ' αὐτό, ἡ σημερινή μας φοιτητικὴ νεολαία ἔλαβε καὶ ἓνα δεύτερον, ἐξαιρετικὸν αὐτό, προνόμιον: μεγαλωμένη σχεδὸν χωρὶς διασκόλου μέσα στὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τοῦ μεταπολέμου δὲν ἐγνώρισε ἢ μᾶλλον ἐγνώρισε πολὺ λιγώτερον ἀπὸ ἄλλες πιδ παλιές—τὶς προπολεμικές—τὸ φρόντο μιὰς ψεύτικης παράδοσης μὲ τὴν ὁποία μεγάλωσαν ἐκεῖνες. Ἐτσι ἡ πρώτη ματιὰ πὸν ἐξορίσαν οἱ σημερινοὶ νέοι ἐπάνω στὸν κόσμον, εἴταν ἀληθινὰ παρθενικὴ δὲν τὴν ἐσκότηζε κανένα ἀπὸ τὰ πέπλα πὸν ῥιχνουν οἱ μεγάλοι ἐπάνω στὰ μάτια τῶν μικρῶν, δὲν τὴν περιώριζε κανένα ἀπὸ τὰ καφάσια πὸν τοὺς φοροῦν. Φυσικά, οἱ κίνδυνοι, κοινωνικοὶ καὶ ἀτομικοί, ἐνὸς τέτοιου ξεκινήματος εἶναι φανεροί: δὲν τοὺς συμπεραίνει μόνον ἡ θεωρία, παρὰ τοὺς διαπιστώνει καὶ ἡ πράξις: Λίγο νὰ συναναστραφεὶ κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενιᾶς μου, — ὅσους ἔμειναν ἀκόμη μὲ κάτι πὸν νὰ προσομοιάζει στὴ φοιτητικὴ τους ψυχὴ—ἢ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενιᾶς πὸν μιὰς ἀκολουθεῖ, τὸ σημερινὸ δηλαδὴ φοιτητικὸ

κόσμον, ὅ ἀντιληφθεῖ πὸς ὅλας, καὶ οἱ πὸν παράδοξες θέσεις καὶ οἱ πὸν ἄλλοπρόσαλλες τοὺς φαίνονται πιθανές καὶ συνεπεῖς: δίπλα σ' αὐτὴν πόση εἰλικρίνεια καὶ πόση θέρη. Οἱ χαρὲς τῆς γενιᾶς πὸν ὅ ἀρχίσει ἀῤῥιο ν' ἀνεβαίνει, εἶναι στὰ μάτια μου ἐξαιρετικὸν: αὐτῇ θὰ διαπλάσει τὸν καινούριον κόσμον πὸν μιὰς χροιάζεται περιμένω πολλὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐμπιστεύομαι, τὴν ἀγαπῶ καὶ παρακολουθῶ μὲ μεγάλη προσοχὴ τὴν κάθε τῆς πνευματικῆ ἐκδήλωσιν.

* * *

Ὁ «Ἐθνικὸς Παμφοιτητικὸς Σύλλογος» δὲν ἀπέφυγε τὸν σκόπελον τῆς πολυλογίας, καὶ καθὼς εἶναι γνωστὸ, «ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφραζέται ἀμείψαν»—ἐδῶ πὸν τὰ λέμε, εἶναι βέβαια φυσικὸ καὶ εἶναι καλὸ ὁ φοιτητὴς νὰ ἔχει γνώμης ἐπάνω σ' ὅλα τὰ ζητήματα, — μὰ, πρὸς Θεοῦ, ὅχι τόσο λεπτομερειακῶς. Οἱ προτάσεις ἐπάνω σὲ θέματα λεπτομερειακὰ ὅσο δὲ στηρίζονται σὲ θετικὴ καὶ ἀνάλογα λεπτομερειακὴ γνώση μόνον σὲ ἀσύνειρες ἡούτοπιες μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν: θὰ νόμιζα πὸν σωστὸ ἂν τὸ μανιφέστο πὸν σχολιάζω τώρα εἴχε περιορισθεῖ σὲ μερικὰ οὐσιώδη καὶ κατευθυντήρια θέματα, διχῶς νὰ φράσει νὰ μιὰς ἐξηγεῖ πὸς θὰ λειτουργοῦν οἱ Ἰράπεξες, ἀπὸ ποιά ἡλικία θὰ εἶναι ἡ ἐκπαίδευση ὑποχρεωτικὴ, ἂν θὰ ἐπιτρέπεται ἢ ὅχι τὸ «μικροπρόριον», χωρὶς νὰ φτάνει νὰ ζητεῖ ἀπὸ μιὰ «ἐιδιόκτητα στέγη» γιὰ κάθε ἐργαζόμενον, χωρὶς νὰ μιὰς δίνει γιὰ στάθμη τοῦ εἰσοδήματος τὴν «ἀνετη ζωὴ» κ.τ.λ. Μὰ ἄς ἐπαλέθουμε στὰ θέματα τοῦ τὰ γενικά.

Στὴ βίαση τῆς θεωρίας του ὁ Σύλλογος τοποθετεῖ μιὰ «διαρκὴ ἀμύλλα—πάλιν» ἀνάμεσον τῶν «Ἐθνικῶν Φυλῶν»: ὁ παραλληλισμὸς, δηλαδὴ, μὲ τὸ «κομμουνιστικὸν μανιφέστο» ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν τίτλον, συνεχίζεται καὶ ἐδῶ: πάλιν τάξεων ἀπὸ τῆ μιὰ μεριὰ, πάλιν «Ἐθνικῶν Φυλῶν» ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὅροι γιὰ τὴν ἐπικράτησιν μιὰς Φυλῆς, κατὰ τὸν Σύλλογον πάντα, εἶναι ἡ μεγαλύτερη παρὰ στίς ἄλλες προσαρμογὴ τῆς πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ ὁ στερεώτερος «διὰ τῆς ἠθικῆς» σύνδεσμος μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἄς μοῦ συχωρεθῆ νὰ πιστεύω ὅτι ἓνας τέτοιος ψευδῶνυμος δαρβινισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει τοὺς ὀπαδοὺς του πολὺ μακριά: ἡ προσαρμογὴ στὸ περιβάλλον ἀποστελεῖ τὴν προῖπόθεση γιὰ τὴ ζωὴ κάθε ὀργανισμοῦ, συνεπῶς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ, ἂν θεωρηθεῖ καὶ αὐτὸ ζωντανὸς ὀργανισμὸς: γιὰ τὴ στηρίξη ὁμοῦ τῆς ἠθικῆς θὰ εἴταν σκόπιμον νὰ βρεθεῖ κάτι πὸν στερεῶ ἀπὸ τὴν ἀμφίβολη αὐτὴ χρησιμοποίησις: πολὺ συχνὰ ἀμείβεται ἢ ἠθικὴ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, πολλές φορὲς δὲν ἀμείβεται, καὶ κάποτε γίνεται ἀφορητὴ καταστροφῆς. Αὐτὸ ἰδίως, θὰ συνέβαινε προκειμένου γιὰ τίς ἐθνικὰς ὀμάδες: τί θὰ γίνεῖ ἢ Ἀγγλία ἂν ἀποφασίσαι νὰ ἐφαρμόσει τὴν ἠθικὴν στίς σχέσεις τῆς μὲ τίς ἀποικίας; — Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Σύλλογος ἀφήνει τὴν σκέτην ἠθικὴν καὶ περνάει στὴν «ὑψηλὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς ἰδέας τοῦ «Ἐθνικοῦ» ἢ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος «διατηρουμένης» ἐνεργείας: ὅση φεύγει ἀπὸ ἓνα

Ἐθνος, πηγαίνει σὲ ἄλλο. Ἄς παραδεχθοῦμε αὐτὴ τὴν ἀρχὴν συνέπειά τῆς φυσικὰ θὰ εἶναι ὅτι ἐφ' ὅσον «ἡ ἠθικὴ ἀξία ποτὲ δὲν χάνεται», δὲ δημιουργεῖται καὶ ποτὲ ἢ ἀγάπτει τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας σὲ μιὰ χώρα θὰ συντελεῖται ὑποχρεωτικὰ εἰς βάρους μιὰς ἄλλης χώρας, καὶ μόνον ἔτσι τὸ ἀλληλοφάγωμα λοιπὸν τῶν Ἐθνικῶν ὀμάδων σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν αὐτὴν δὲν εἶναι μέσον γιὰ τὴ «Διεθνήν Ἐιρήνην» ὅπως θέλουν οἱ συντάκται τοῦ «μανιφέστου» ἀλλὰ κατάστασις σταθερῆ καὶ ἀναλλοίωτη, ἐφ' ὅσον τὰ Ἐθνη θὰ ἐπιδιώκουν τὴν Ἐθνικὴν τους συνείδησιν. Αὐτὸ λέω καὶ ἐγὼ πάντα. Νομίζω ὅτι ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι πιστεύουν ὁ κ. Σπ. Μελάς καὶ ὁ κ. Γ. Θεοδοκάς, ἡ ἀνάγκη τῶν ἐθνικῶν ὀμάδων, ἂν ὑπῆρξε κάποτε, ἔχει πὸν παρελθεῖ σήμερα μόνον κινδύνους ἠθικῶν καὶ πραγματικῶν μπορεῖ νὰ προκαλεῖ ἢ διατήρησιν τους.

Μετὰ τίς σχέσεις τοῦ Ἐθνικοῦ μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ἄς κυτᾶσουμε καὶ τίς σχέσεις τοῦ Ἐθνικοῦ μὲ τὴν θρησκείαν ὅπως τίς θέτει τὸ «μανιφέστο». Κάθε τόσο ἀπαντᾷς ἐκεῖ μέσα τὴ «θρησκείαν» καὶ τὸν «Χριστιανισμόν», ἀλλ' ὁμοῦ πρὶν φράσεις κἂν στὸ εἰδικὸ κεφάλαιον πὸν πραγματεύεται τὸ θέμα «Ἐθνισμὸς καὶ θρησκεία» ἔχεις καὶ καταλάβει ὅτι οἱ συντάκται τοῦ μανιφέστου ἀγνοοῦν τὴν πίστιν τὴν Χριστιανικὴν. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μιλοῦν γιὰ τὸν ἰδρυτὴν του καὶ τὸν «συμβολικῶς ἀπολυτρωτικὸν» θάνατό του, πὸν εἴχε σκοπὸ νὰ «διασκευασθῆ κάθε ἀμφιβολία περὶ τοῦ θεοῦ, τοῦ πατρικοῦ, δημοσιοῦ, τοῦ θεοῦ ὄντως ἔρωτος δι' οὗ περιέβαλε τὴν ἀνθρωπότητα», γιὰ τὴν «ἠθικὴν τελειότητα» καὶ τὴ δύναμιν τῆς πὸν ὀφείλονται στὴν «προσωπικότητά» του, δείχνει ἀρκετὰ τί εἶδος εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς πὸν ὑποστηρίζουν. Δὲν ξέρω ὁμοῦ ἂν αὐτὰ εἶναι τὰ χειρότερα, ἢ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θέλουν νὰ ἐκμεταλλεῖσθον τὸ Χριστιανισμὸν γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀρχῶν τῆς θὰ εἴταν καιρὸς νὰ καταλάβομε ὅ,τι ἄρα ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια ὅτι ἡ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ σημαίνει—χωρὶς λογοπαίγνιον—τὸ τέλος τῶν Ἐθνῶν.

* * *

Δὲ θὰ μιλήσω γιὰ μερικὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ μανιφέστου πὸν ἰδιαιτέρως μὲ σκανδαλίζουν, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἀνιστόρητη καὶ ἀγεωγράφητη, τὴν καθαρὰ γιαννοπουλικὴν τοποθέτησιν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος μέσα στὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν θὰ ἠθελα νὰ πῶ λίγα λόγια σχετικά μὲ τὰ δυὸ ἄλλα μανιφέστα. Ἡ «Ἐλευθερὴ Δράση» ζητεῖ, σωστὰ γιὰ τὴ δική μου τὴν ἀντιληψιν, τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ σημερινοῦ διανοουμένου ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ: φράσεις ὅπως αὐτῇ: «ἐκείνος πὸν σκέπτεται δὲν μπορεῖ νὰ κλείνει τὰ μάτια του στὸν κόνον τῶν ὀμοίων του» δένουν τὴν πρόθεσιν καὶ λογικὴν βίασιν στὴν δράσιν, τὸ συναίσθημα. Ἡ «διακήρυξις» ζητεῖ «τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν προδιαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου» δὲ μιὰς λέει μὲ τί τρόπο θὰ τὴν ἐπιδιώξει. Πάντως μὲ τὴ σαφήνειαν καὶ τὴν ἐπιγραμματικότητά τῆς, μὲ τίς σωστὲς τῆς ἀρχὲς ἐλπί-

ζω νὰ προσελκύσει τὸ ἐνδιαφέρον καίτῃν ὑποστηρίξει τοῦ κόσμου—τουλάχιστον—τῶν διανοουμένων.

* * *

Μὰ τὴν ἀμέριστη συμπάθειά μου προσείλκυσαν τὸ «πρακτικὸν ἰδρυσέως» τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Κοινωνικοῦ Συνδέσμου» καὶ οἱ ἄπλοι νέοι πὸν μὲ τὸ ἔφεραν στὸ γράφειόν μου τώρα καὶ λίγες μέρες: καμιά ψυχροπόρα ὀδηγίον, κανένα πολυδαίδαλον πρόγραμμα. Τὰ ὅρια τῶν προσπαθειῶν τους στενὰ: ὁ φοιτητὴς. Λιγόλογα καὶ καθαρὰ μιὰς λένε ὅτι θὰ κυτᾶζουν πρῶτα οἱ ἴδιοι νὰ γίνουν πὸν καλοὶ καὶ πὸν συνειδητοὶ Χριστιανοί, καὶ θὰ προσπαθήσουν ὕστερα νὰ ἐνισχύσουν τίς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ μεταξὺ τῶν φοιτητῶν. Ὁ τίτλος ἄλλωστε τοῦ σωματείου δείχνει καθαρὰ πὸς ἐννοοῦν τίς ἀρχὲς αὐτῆς καὶ τοὺς καθιστὰ ἀκόμη συμπαθέστερους γιὰ μένα. Ἐύχομαι νὰ προκόψουν καὶ νομίζω, ἀλήθεια, πὸς κάτι θὰ μπορέσουν νὰ κάνουν, γιὰ τὸν δὲν εἶναι μόνον οἱ ἀρχὲς τους σωστὲς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ τους εἴταν ἢ πρέπουσα: ξεκινᾷν μὲ μιὰ προσευχὴ γιὰ τὴν προκοπὴν τοῦ Σωματείου: ἂν ἢ προσευχὴ τους εἰσακουσθεῖ, τί ἄλλο μποροῦν νὰ θελήσουν γιὰ τὴν ἔξασφάλισιν τους; Ἀλλουῶντοντες ἐλαφρὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου ἔρχεται στὸν καθένα φυσικὰ νὰ τοὺς πεῖ: «εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;»

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἔρες ἀνίας

Ἐθνικὸν Θέατρον: «Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», κρητικὸν μυστήριον τοῦ 16ου αἰῶνος σὲ μιὰ πράξιν.—Β. Ρώτα: «Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγγιν», μονόπρακτον δράμα.—Θέατρον Κεντρικόν, θίασος Κοτσούλη: Α. Καζέλλα: «Ἄνατος σὲ ἄδεια», τρίπρακτον κομηνί.—Henri Jeanson: «Ἄς μένομε φίλοι», τρίπρακτον κωμῶδιον

Ὁ κ. Πολίτης σκέφθηκε ὀρθὰ ὅτι τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν καὶ νὰ συμβάλλει στὸ γιορτασμὸν τῆς 25 Μαρτίου καὶ νὰ πανηγυρίσει μ' ἓνα τρόπο καλλιτεχνικόν. Δὲν εἴταν ὁμοῦ εὐκόλον νὰ καταρτίσει τὸ πρόγραμμα μιὰς παραστάσεως πὸν νὰ εἶναι μιὰ καὶ ἐθνικὴ καὶ αἰσθητικὴ. Δὲν ὑπάρχουν στὴ θεατρικὴ φιλολογία τῆς Νέας Ἑλλάδος ἔργα κλασσικά, τῶν ὁποίων τὸ ἀνεβασμὸν νὰ εἶναι ἐνδεδειγμένο τίς ἐπίσημες μέρες. Αὐτῇ καὶ μόνῃ ἢ ἔλλειψη μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει τὴν ἐκλογὴν τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» καὶ τοῦ μονόπρακτου τοῦ κ. Ρώτα πὸν σχηματίσαν τὰ δυὸ μιὰ καὶ μιὰ παράστασιν καλλιτεχνικὴν καὶ ἐντελῶς ἀφόρητη. Ἀντὶ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ πὸν ὑποτίθεται ὅτι ἔφρασε νὰ μεταδοθῶν μέσον τῶν ἔργων, τὸ κοινὸ δὲν ἀισθάνθηκε παρὰ μιὰν ἀπέραντη πλῆξιν καὶ δυσφορίαν. Ἄλλὰ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, δὲν εἶναι σωστὸ τὸ σφάλμα νὰ ἀποδοθεῖ στὸν κ. Πολίτη. Ἀντιμετώπισε ἓνα πρόβλημα τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει καμιά ἱκανοποιητικὴ λύσις. Ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», ὅπως τὸ ἔγραψα κ'

ἄλλοτε, ὅταν πρωτοπαίχθηκε ἀπὸ τὴν ἐπαγγελ-
ματικὴ σχολὴ θεάτρου, εἶναι ἓνα λογοτεχνικὸ
μνημεῖο ἐξαιρετικὸ καὶ μὲ μεγάλες ἀρετὲς· εἶναι
καλοκαίριον καὶ δὲν στερεῖται κ' ἀπὸ ποιήσεως.
'Αλλὰ δὲν εἶναι κ' ἓνα ἀριστοῦργημα. 'Αντι-
προσωπεύει μιὰ ἐποχὴν πρωτόγονη κ' ἀπλοϊκὴ.
'Ἡ ἀνθρωπότητα, ἥσπερ ἀπὸ μιὰ μακριὰ νάρκη,
τὸ ἴσον αἰῶνα ξανάρχισε τὸν ἀγῶνα, ξανάπιανε
τὸν ἀνήφορο.

'Ακόμα καὶ τὰ ἔργα ποὺ ἐκφράσανε μιὰν ἀκ-
μὴ, ἀκόμα καὶ τὰ ἀριστοῦργήματα ἔχουν ξεπε-
ρασθεῖ. 'Ἡ «Θυσία τοῦ 'Αβραάμ» εἶναι ἀδύνατο
νὰ ἀνθῆξει πᾶς σὲ δοκιμασίαν τῆς σκηνῆς. 'Ἡ
σκηνὴ ἀπαιτεῖ τὴ ζωὴ· φωτίζει ἀναγλυφικὰ καὶ
κατωδικάζει ἀμείλιχα κάθε νεκρὸ στοιχεῖο. 'Ἡ
«Θυσία τοῦ 'Αβραάμ» μπορεῖ νὰ μεταδώσει τὴν
ἀφέλειά της καὶ τὴ συγκίνησίν της μόνον σὲ
ὅποιον ἐπικοινωνήσῃ μαζί της μέσον τοῦ βι-
βλίου, ἀφοῦ ἔχει πρὶν μελετήσῃ καλά τὴν ἐποχὴ
της καὶ ἐμπροσθεῖ βαθιὰ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς
ἐποχῆς αὐτῆς. Καὶ πάλι ὅμως ἡ συγκίνησίν
του δὲν θὰ εἶναι ἔντονη· ἡ ἀνάγνωσις θὰ τὸν
ἔχει προπάντων διδάξει ἓνα σημεῖο τῆς λογο-
τεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξελίξεως.

Τὸ θέατρο δὲν εἶναι σχολεῖο· μπορεῖ καὶ πρέ-
πει βέβαια νὰ μορφώνει ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ
τέρει. 'Ο σύγχρονος κωμωσμένος ἀπὸ τὴς πολ-
λαπλῆς του ἀσχολίας ἀνθρώπος πηγαίνει στὸ
θέατρο γιὰ νὰ εὐχαριστηθεῖ· ἀγανακτεῖ, κλείνει
ἐρημητικὰ τὸν ἐαυτὸ του, καὶ μετανιώνει γιὰ κάθε
προσπάθεια μορφώσεώς του ἐάν ἢ διαπαι-
δαγωγίῃ του δὲν γίνεται ἔντελὸς ἔμμισος. Οἱ
θεαταὶ τῆς «Θυσίας τοῦ 'Αβραάμ», ἀνθρώποι τοῦ
20οῦ αἰῶνα, ἀνυπόμονοι, βιαστικοὶ καὶ νευρικοὶ,
ὕποχρεώθηκαν, γιὰ χάριν τῆς 'Εθνικῆς Γιορτῆς,
νὰ μείνουν μιὰ ὥρα καὶ τέταρτο—τὸ μυστήριον
εἶναι πολὺ μακρὸν—καρφωμένοι στὸ κάθισμά
τους γιὰ ν' ἀκούσουν μόνον ἓνα μοιρολόγι μὲ
τὴς παραλλαγῆς του. 'Ἡ «Θυσία τοῦ 'Αβραάμ»
δὲν εἶναι οὐσιαστικὰ τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα
μοιρολόγι. 'Ἡ Σάρρα, ὁ 'Αβραάμ, ὁ ἴδιος ὁ
'Ἰσαὰκ κλαίει, μὲ λόγια ἀρκετὰ πονητικὰ ἀλλὰ
μονότονα. Στὸ τέλος μόνον ἐμφανίζεται ὁ 'Αγ-
γελος, παραδίνει τὸ ἀργὶ τῆς θυσίας, κ' ὁ θεῖ-
νος, τὴν τελευταία στιγμὴ, μεταβάλλεται σὲ ὕμνο
χαρᾶς κ' εὐγνωμοσύνης στὸ Θεό. 'Ο ἄγνωστος
ἀπειρος συγγραφεὺς τοῦ μυστηρίου δὲν τόνισε
καθόλου τὸ μόνον στοιχεῖο ποὺ θὰ μπορούσε
νὰ εἶναι δραματικὸ· τὰ πρόσωπα του οὔτε σκέ-
πτονται νὰ ἀντισταθεῖν στὴ βουλὴ τοῦ Κυρίου·
δὲν ὑποτάσσονται συνειδητὰ καὶ ἠρωϊκὰ. 'Υπα-
κοῦνε κλαίοντες. . .

Οἱ θεαταὶ ἔβησαν, συναμιλοῦσαν ἀναμεταξύ
δους, ἀλλ' ἔδειξαν καὶ μιὰ ὑπομονὴ ἀνάξια
τῆς ἐγκατεργήσεως τοῦ 'Αβραάμ· δὲν ἐξεδήλω-
σαν, ὅπως θὰ εἴταν δικαιολογημένοι, μὲ ἀποδο-
κιμασίαν τὴν ἀνία τους καὶ τὴν ἀπογοήτευσή
τους, γιὰτὶ ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνικὴ πραγμα-
τικότης ἐπέβαλλε νὰ γιορτασθεῖ ἡ 25 Μαρτίου
μὲ ἓνα θεῖον . . . ποὺ συχνὰ μάλιστα δὲν εἴταν
τίποτε περισσώτερον παρὰ ἓνας ἦχος.

Οἱ ἠθοποιοὶ ἔπαιξαν μᾶλλον καλὰ· τὸ παρά-
στημα καὶ οἱ κινήσεις τοῦ κ. Ροζάν εἴχαν ἐπι-
βλητικότητα, ἡ δ. Μανωλίδου—ἡ ὅποια δὲν θὰ

ἀργήσῃ νὰ γίνει μιὰ ἀριστὴ ἠθοποιὸς—ἀπέδωκε
πολὺ ζωντὰ τὴν παιδικὴ ἀφέλεια καὶ δρασιὰ
τοῦ 'Ἰσαὰκ, καὶ ἡ κ. Παξινού ἀπεκάλυψε ὅτι
ἔχει δυνατότητες τραγουδιστοῦ. 'Υστερὰ ἀπὸ τὴν
τελείαν τῆς ἀποτυχίας στὸ ρόλο τῆς Κληταιμνή-
στρου, ὁ ρόλος τῆς Σάρρας εἴταν γι' αὐτὴν ἓνας
θρίαμβος. Μερικὲς σπαρακτικὲς κρουσγῆς καὶ
κινήσεις τῆς εἴταν καὶ λιτές καὶ βαθιὰ συγκλο-
νιστικῆς, εἴταν ἀρμονικώτατη. Καὶ οἱ ἄλλοι ἠθο-
ποιοὶ κράτησαν εὐσυνείδητα τὸ ρόλο τους, ἀλλ'
εἴχαν ὄλο—ἐκτός ἀπὸ τὴν κ. Παξινού—ἓνα
σοβαρώτατο ἐλάττωμα: ἡ ἀρθρωσὴ τους δὲν
εἴταν καθαρὴ. 'Αν καὶ ἔσεργον ἀπελπιστι-
κὰ ἀργὰ τὴν κάθε φράση, οἱ λέξεις συχνὰ δὲν
ἐξεχώριζαν. 'Τί μένει ἀπὸ ἓνα ἔργο ποὺ στηρίζε-
ται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸ λόγο, ὅταν ὁ
λόγος αὐτὸς ἀκούεται μὲ διαλείμματα;

'Ἡ σκηνογραφία, ἐμπνευσμένη ἀπὸ βυζαντινῆς
εἰκόνες, καὶ ὁ ἀρμονικώτατος συνδυασμὸς τῶν
χρωμάτων τῶν κοστούμιων, παρουσίασαν ἓνα
πίνακα ἐξάλιστο. Δὲν πηγαινέει ὅμως κανεὶς στὸ
θέατρο γιὰ νὰ δεῖ. . . μιὰν ἐκθεσὴ ζωγραφικῆς.

Τὸ μαρτύριο τῆς ἀνίας συνεζίσθη καὶ στὸ
μονόπρακτο τοῦ κ. Ρώτα. Τὸ «Νὰ ζεῖ τὸ Μεσο-
λόγγι» δὲν ἔχει παρὰ μιὰν ἀρνητικὴν ἀρετὴν· ἀπο-
φεύγει τὸ στόμα, τὴς ρητορικῆς πατριωτικῆς
τυμπανοκρουσίαν, δὲν εἶναι γελοῖο. Εἶναι ὅμως
ἐντελὸς στατικὸ· στερεῖται ἀπὸ κάθε πλοκή,
καὶ ἐπίσης ἀπὸ κάθε δημιουργικὴ πνοή, ποιή-
ση, ἀπὸ κάθε ἔξαση. Οἱ πολιορκημένοι τοῦ
Μεσολογγίου ὑποφέρουν· περνοῦν, πεθαίνουν
ἀπὸ τὴς στερήσεως κ' ἀπὸ τὸ βόλι τοῦ ἐχθροῦ,
καὶ περιμένουν ἀνώφελα τὰ ἑλληνικὰ καράβια
ποὺ θὰ τοὺς σώσουν.

Τὸ «Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγγι» εἶναι μιὰ πιστὴ
εἰκόνα τῆς μαρτυρικῆς ζωῆς τῶν πολιορκημέ-
νων. 'Ἡ πιστὴ ὅμως ἀπομίμησις τῆς ζωῆς δὲν
εἶναι τέχνη. 'Ο κ. Ρώτας, ἴσως γιὰτὶ φοβήθηκε
νὰ παρασυρθεῖ σὲ κούφιες μεγαλοφημοσύνας,
ἔμεινε ἐντελὸς στεγνός. Δὲν φώτισε καθόλου
τὸ ἠρωϊκὸ στοιχεῖο. Τὰ πρόσωπά του εἶναι μό-
νο σκιῆς, τὰ λόγια καὶ οἱ πράξεις τους ἀσήμα-
τα, χωρὶς ἐνδιαφέρον.

* *

'Ἡ συνεργασία Κυβέλης-Μαρίνας φαίνεται
δυστυχῶς νὰ διαλύθη. 'Ἡ κ. Κοτοπούλη δια-
τήρησε μόνον τὸ θίασο ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ
περίπου ὄλους τοὺς ἠθοποιούς ποὺ ἔμειναν ἔξω
ἀπὸ τὸ 'Εθνικὸν Θέατρο ποὺ ἔχει συγκεν-
τρώσει τὴς καλύτερες δυνάμεις. 'Ο θίασος αὐ-
τός, ὅταν εἴχε νὰ ἐπιδείξει τὴς δυὸ πρωταγωνί-
στριες, τὴς δυὸ μεγαλύτερες καλλιτέχνιδες τῆς
'Ελληνικῆς Σκηνῆς, εἴταν μὲτρίως ἀνεκτός. 'Ἡ
κ. Κοτοπούλη, μόνον, ἀσφαλῶς δὲν θὰ κατορθώ-
σει νὰ δώσει καμιὰ πινάκωσι ποὺ νὰ στέκει
σ' ἓνα αἰσθητικὸ ἐπίπεδο.

Στερεῖται ἐντελῶς ἀπὸ συνεργάτες. Δὲν ὑπάρ-
χουν στὸ θίασο παρὰ μόνον δυὸ ἠθοποιοὶ ποὺ
μποροῦν νὰ κρατήσουν εὐσυνείδητα ἓνα ρόλο·
ἡ δ. Κατσηπαγαγιώτου κ' ὁ κ. Γιαννίδης. Οἱ
ἄλλοι ὅλοι παραμορφώνουν τὸν κάθε ρόλο ποὺ

θὰ τοὺς ἀνατεθεῖ· οἱ περισσώτεροι γιὰτὶ δὲν
ἔχουν προσωπικότητα καὶ ταλέντο, ὁ κ. Λογο-
θεϊδῆς γιὰτὶ δὲν ἔχει ἰδέαν πειθαρχίας καὶ ἐν-
διαφέρεται μόνον γὰ ἐπιδείξει τὰ εὐρήματα τοῦ
ποὺ δὲν ἔχουν τὴ θέσιν τους παρὰ σὲ χυδαῖες
φάρσες, κ' ὁ κ. Μυράτ γιὰτὶ εἶναι ἀνυπόφορος
στοιμφοδῆς καὶ ἔχει τὴ μανίαν νὰ κυτιάζει τὸ
καινὸ καὶ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς αὐτό. 'Ἡ κ.
'Ιατρίδου, ποὺ ἐγκατέλειψε τὸ ἑλαφρὸ μουσικὸ
θέατρο γιὰ νὰ προσληφθεῖ στὸ θίασο τῆς κ.
Κοτοπούλης, δὲν ἔδειξε ὅτι ἡ ἀπόφασίς της αὐτὴ
εἴταν δικαιολογημένη.

'Ἡ κ. Κοτοπούλη δὲν εἴχε ἐπιτυχία καὶ στὰ
ἔργα ποὺ διάλεξε. Τὸ πρῶτο, μιὰ ἰταλικὴ κο-
μεντί, θὰ μπορούσε ἐξαιρετικὰ νὰ εἴχε γραφεῖ
ἀπὸ ἓνα ἀγνωστο νεαρὸ συγγραφεὺ καὶ νὰ εἴ-
χε παρασταθεῖ στὸ θέατρο τοῦ Παγκρατίου.
Εἶναι ἓνα ἔργο μὲ ἀξιώσεις, ποὺ θέλει νὰ ἀνα-
νεώσει τὸ γνωστὸ μοτίβο τῆς πάλης τοῦ 'Ερω-
τα μὲ τὸ Χάρο, καὶ ποὺ δὲν κατορθώνει νὰ
εἶναι παρὰ ψευτοαλληγορικὸ, ψευτοφιλοσοφικὸ,
ψευτολυρικὸ, κούφιο καὶ ἠλίθιο. Τὸ δεύτερον
εἴταν μιὰ κοινώτατη συμβατικὴ γαλλικὴ κω-
μωδία τοῦ boulevard.

Οἱ σκηνογραφίαι καὶ στὰ δύο ἔργα εἴσαν
ἀπαισιες. Γιὰ τὴ γαλλικὴ κωμωδία χρησιμο-
ποιήθηκε τὸ γνωστὸ φοικτὸ σαλόνι μὲ τὴς κο-
λόγγες τοῦ Κεντρικοῦ Θεάτρου, καὶ γιὰ τὴν
ἰταλικὴν κομεντί ἓνας πολὺ δυσαρμονικὸς κ'
ἀντιπαθητικὸς συνδυασμὸς μερκαντέδων καὶ ρα-
τανιπὺς. 'Ο συνδυασμὸς αὐτὸς μπορεῖ μόνον
κάπως νὰ δικαιολογηθεῖ ὅταν, σὲ ἓνα θέατρο ζω-
ρὶς ἀνέσεις καὶ μηχανήματα, ἀνεβάζεται ἓνα
ἔργο ποὺ ἀπαιτεῖ πολλὰς καὶ γοργὰς ἀλλαγὰς
σκηνοκῶν. 'Αλλ' ὁ «Θάνατος σὲ 'Αδεια» παύζε-
ται ἄλλος μέσον σ' ἓνα μοναδικὸ σαλόνι.

Μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια δείχνει χαρακτηρισ-
τικὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν γύρω ἀπὸ
τὸ ἀνέβασμα. 'Ἡ κόρτη τῆς βεράντας εἴταν
ὅλη τὴν ὥρα ὀρθάνοκτη· οἱ κύριοι καὶ οἱ κυ-
ρίες μὲ ἔξωμες τουαλέτες μπαινόβγαϊναν χω-
ρὶς πανοφόρι· ὑποτίθεται λοιπὸν ὅτι εἶναι κα-
λοκαίρι καὶ δυνατὴ ζέστη. Γιὰ νὰ ὑπάρξει ὅμως
κ' ἓνα κόκκινο, δῆθεν ὑποβλητικὸ, φῶς, τὸ τζάκι
εἴταν ἀναμένο καὶ ἔκαιε σάν τὸ κρῖον γὰ εἴταν
τσουχτερό. Δὲν φαντάζομαι νὰ εἶναι δύσκολο
νὰ ἀποφεύγονται τουλάχιστον τὰ πολὺ χτυπη-
τὰ λάθη.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Παληγορικὴ συναυλία Βάγνερ — 'Ο Γερμανὸς
βαρύτονος Τέοδορ Σάϊδλ — 'Ἡ καλλιτεχνικὴ
περιουσία τοῦ Μητροπολίτου στὴν Ἐθρῶπη.
— Ρεσιτάλ Μαρίνας Παπαϊωάννου.

Τὸν καιρὸν αὐτόν, ὄλος ὁ κόσμος πανηγυρί-
ζει μὲ βαγνερικὲς ἐορτὰς τὴν πεντηκονταετηρί-
δα τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ μου-
σοῦργου. Οὐδαιδῶς, ὁ Βάγνερ δὲν ἔχει ἀνάγκην
ἀπὸ ἀναμνηστικῆς μουσικῆς πανηγύρεως γιὰ νὰ
ἐορτασθῇ. Τὸ ὄνομά του, ἡ μουσικὴ του, τὰ
ἔργα του, βρισκονται πάντα στὴν ἡμερησίαν διά-
ταξι. Ἐμπρὸς στὸν κολοσσὸν αὐτόν τῆς μουσι-

κῆς δραματοποιίας οἱ καιροὶ εἴχαν ὀπισθοχω-
ρήσει ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ζοῖσε ἀκόμη, καὶ ἡ
προοπτικὴ τῶν ἑκατὸν σχεδὸν χρόνων ποὺ πέ-
ρασαν ἀπὸ τὸ μεσουράνημα τῆς δόξης του οὔτε
πρόσθεσε, οὔτε ἀφαίρεσε τίποτε ἀπὸ τὸ μεγα-
λεῖον τοῦ μουσικοῦ του ἔργου.

Εἶναι εὐτύχημα ὅτι μεις ἐδῶ μπορούσαμε, μὲ
τὰ πενιχρὰ μέσα ποὺ διαθέτομε, νὰ λάβωμε μέ-
ρος μ' ἓνα «Φεσιβάλ Βάγνερ» στῆς παγκό-
σμιες αὐτῆς πανηγύρεως. 'Ἡ τιμὴ ἀνήκει στὴ
συμφωνικὴ μας 'Ορχήστρα καὶ στὴ Χορωδία
'Αθηνῶν, καὶ πρέπει νὰ δηλογογηθῇ ὅτι ὁ κ.
Φιλ. Οἰκονομίδης, ὁ ἀκαίματος καὶ ἀκαταβλήτος
διωνυμτῆς της, φάνηκε πραγματικὰ ἄξιος τῆς
τιμηρικῆς ἀποστολῆς του καὶ διεύθυνε τὸ συμ-
φωνικὸν καὶ φωνητικὸν σύνολον μὲ τὴν ἐπιβο-
λὴ καὶ τὴν πεποίθησιν ποὺ ἀπαιτοῦσε τὸ μακρὸν
καὶ γεμάτο ἀπὸ μεγάλες ἀξιώσεις πρόγραμμα
τῆς ἡμέρας.

'Ἡ Εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν «Hiegender Holländer»,
ἡ θρησκευτικὴ σκηνὴ καὶ θεῖνος τοῦ 'Αμφόρ-
τας ἀπὸ τὸν «Πάρσιφαλ», ὁ 'Αποχαιρετισμὸς
τοῦ Βοτάν καὶ ἡ μαγγανεία τῆς Φωτιάς ἀπὸ
τὴ «Βαλκυρία», ὁ χορὸς τῶν Προσκυνητῶν ἀπὸ
τὸν «Ταγχοῦζερ», τὰ ὠραιότερα ἀποσπασματα
τῆς τρίτης πράξεως τῶν «Αρχιτραγουδιστῶν τῆς
Νυρεμβέργης», εἶναι ἀπὸ τῆς συμφωνικῆς σελίδος
τοῦ Βάγνερ τῆς ἄξιες νὰ δόσουν μιὰ πλήρη πα-
ραίσθησιν ὀλοκληρώσεως τῶν μουσικοδραμά-
των αὐτῶν ἐπάνω στὴ σκηνῇ. Δυστυχῶς, τὸ πε-
ριβάλλον τοῦ θεάτρου «Ὀλύμπια» δὲν ἦταν δυ-
νατὸν νὰ συντελέσῃ οὔτε στὸ παραμικρὸ στὴ
δημιουργίαν τῆς ἀπαραίτητης γιὰ τὴν ὀλοκλη-
ρωσιν αὐτῆς βαγνερικῆς ἀτμοσφαιρας, τὴν ὁ-
ποίαν οἱ ἀκροαταὶ περιμέναν, ἀπὸ τοὺς τόσους
συντελεστὰς ποὺ ἀπαιτοῦνται, νὰ βροῦν ἕνα
στὴν ὀλοκληρωτὴν προπῆλοσι τῶν μουσικῶν, ποὺ
εἶναι κ' αὐτοὶ ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀμύθητοι στὰ
μυστήρια τῆς βαγνερικῆς θρησκείας. Πάντως ἡ
συναυλία αὐτὴ θὰ μείνῃ ὡς ἓνα τεκμήριον τῆς
ὑπεράνθρωπης προσπάθειας τοῦ κ. Οἰκονομίδη.
Τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τοῦ προγράμματος
σημείωσαν στὸ τέλος τὸ «Πρελούδιον», ὁ «Χορὸς
τῶν Μαθητευομένων», ἡ «Ἐξοδος τῶν Ἀρχι-
τραγουδιστῶν», τὰ «Χορικά» καὶ τὸ «Φινάλε»,—
αὐτὰ τὸ μεγαλειώδες κορύφωμα ὅλης τῆς θριαμ-
βικῆς νίκης τῶν «Αρχιτραγουδιστῶν» ποὺ εἶναι
ἡ τελικὴ ἀποθέσις τῆς κεντρικῆς ἰδέας τοῦ
ἔργου καὶ ἡ συμφωνικὴ συνέσις ὅλων τῶν κυ-
ριαρχῶν θεμάτων τοῦ 'Ερωτος, τοῦ πομπῶδους
θέματος τοῦ Λαβάρου, τοῦ θέματος τῆς βα-
θειᾶς λαϊκῆς συγκινήσεως, τῆς νικητικῆς χα-
ρᾶς, ποὺ κορυφώνεται μὲ τὰ ὀργιώδη ἐξαγγέλ-
ματὰ ὅλων τῶν χαλιῶν πνευστῶν τῆς ὀρ-
χήστρου. Στῆς ἀθάνατες αὐτῆς σελίδος ὁ κ.
Οἰκονομίδης μᾶς ἔδωσε πραγματικὰ μιὰ παραί-
σθησιν βαγνερικῆς πληρότητας καὶ μεγαλείου
συμφωνικοῦ καὶ ρυθμικοῦ.

Γιὰ τὴν εἰδικὴ αὐτὴ συναυλία, τὸ Ὁδαιὸν 'Α-
θηνῶν ἔφερε ἀπὸ τὸ Βερολίνον τὸν φημισμέ-
νον βαρύτονον τῆς Κρατικῆς 'Οπερας Τέοδορ
Σάϊδλ, ποὺ συγκεντρώνει ὅλα τὰ προσόντα ἐνός
γενεῖου Βαγνερικοῦ ἀοιδοῦ: γερὰ χτισμένη φω-
γὴ μὲ ὄλους τοὺς δυναμισμούς τῶν ἐντάσεων

και των υπερεντάσεων που απαιτούν οι ρόλοι των βαγνερικών μπάσων, την απέραντη έκταση στα «ρεξίστρ» βαθυφώνου και βαρυτόνου, τη δύναμη της πλήρους εξαιρετικής τους συναίσθηματικών κόσμων των ήρωων που υποδύεται, το άνοθευτο βαγνερικό στυλ, τη μεγαλειώδη απόδοσι των κυριάρχων γραμμών των θεμάτων και των ιδεών, και μαζί τη βαθειά διείσδυσι ως της τελευταίες λεπτομέρειες των βαγνερικών κειμένων.

Μπορούμε αληθινά να χαρακτηρίσω ως μια υπέροχη διδασκαλία, την απόδοσι από τον Σάϊντλ του «Θρήνου του Αμφόρτας», του «Αποχαιρισμού του Βοτάν» και των δύο «Μονολόγων» του Χάινς Σάξ που είναι μια θερμή κι ένθουσιώδης όμολογία πίστεως προς την «Άγια Γερμανική τέχνη»!

Μά και στο ρεσιτάλ τραγουδιών που έδωσε πριν φύγη από τας Αθήνας ο μεγάλος αυτός καλλιτέχνης, συγκίνησε μέχρι δακρύων τους θαυμαστάς του Γερμανικού Ped. Τραγουδισσε με μοναδική τέχνη τα ωραιότερα δείγματα της ελδικής αυτής μουσικής φιλολογίας: τους «Δύο Γρενσιέρους» του Σούμαν, το άθνατο αυτό τραγούδι που το διαπερνά στο τέλος του σάνσπαθιά το θέμα της «Μαρσεγαίλ», την «Άλιγτα» και τον «Ατλαντα» του Σούμπερτ-Χάινε, τη «Μοναξιά του άγρου» και τη «Νύχτα Μαΐου» του Μπράμς, την «Ευδαιμονία του δάσους», το «Όραμα Ευτυχίας», το «Άβριο» και ένα σπιθόβαλο χιουμοριστικό τραγούδι του Ρίχαρντ Στράους, τέσσαρες από της μνημειώδεις «Μπαλλάντες» Γισπε γραμμένες επάνω σε έπικά ποιήματα του Ούλαντ και του Ουάλτερ Σκόττ, και της δύο μεγάλης άριες του «Μπόρις Γκόντουνόφ» του Μουσόργκι και του «Πετρόντος Όλλανδο». Τον μεγάλο Γερμανόν καλλιτέχνη συνόδευσε στο πιάνο ο καθηγητής Φαραντάτος που είναι ένας γερμανο-αναθρεμμένος μουσικός, άξιος ν' αναδειχθί ή ισότιμος και ισόδύναμος του σολίστ του τραγουδιού, και να γίνει το alter ego των συνθετών που έρμηνεύει. Γι' αυτό ή συναυλία αυτή των «Heller» χαρακτηρίσθηκε απ' όλους ως ένα προσκύημα στο ναό της Γερμανικής ψυχής.

* * *

Υποσχέθηκα στους άναγνώστας της «Νέας Εστίας» να δώσω σήμερα τον άπολογισμό της καλλιτεχνικής περιόδου του Μητροπούλου, που διεύθυνε τώρα τελευταία μ' εξαίρετική επίτευχία συμφωνικές συναυλίες στη Ρώμη, στη Βενετία, στο Παρίσι και στη Νάντη. Εύγλωττότερα από κάθε δικό μας σχόλιο και κριτική, υπερθεματίζοντας μάλιστα σε ανεπιφύλακτες έκδηλώσεις ένθουσιασμού, μιλούν οι κριτικές των Ιταλικών και των Γαλλικών έφημερίδων. Παραθέτω εδώ της σημαντικότερες απ' αυτές, που φέρνουν της υπογραφής του μεγάλου Γάλλου συνθέτου Φλοράν Σμίττ, και των κορυφαίων κριτικών Βιλλερμόζ, Ντελαιγκούρ και Ντεζαρνόν.

«Είχα ήδη την εύκαιρία να ξέρω στην περασμένη σαζόν τα εξαίρετικά μουσικά χαρίσματα του μεγάλου Έλληνας διευθυντού όρχηστρας

Δημητρίου Μητροπούλου. Προικισμένος με θαυματοποιόν ζώην και δύναμιν, ή καλλιτέχνης αυτός είναι αληθινά μια όρμητική πηγή μαγνητικού ρεύματος. Έξασκει επάνω στους μουσικούς μια κεραυνοβόλον επίδρασιν. Είναι ένας άνθροπος-τορπίλλη που ήλεκτρίζει όλους όσους τον πλησιάζουν. Οι έκτελέσεις του είναι νευρώδεις, όλοζώντανες, γεμάτες μουσική δόνησι. Τό κάθε τι μπαίνει στη θέση του μ' εξαίρετική σαφήνεια και μαγική πειθώ. Δεν άνέχεται κανένα χάσμα κι επιβάλλει στους έκτελεστάς του την αυστηρότερη πειθαρχία. Νοιώσαμε αληθινή εύτυχία ξαναβλέποντας επί κερφαλής της Συμφωνικής Όρχηστρας Παρισίων τον μελοφυά αυτόν έμψυχωτήν (animateur genial), του όποιου τα προγράμματα είναι πάντα έκλεκτικά, με ένα ιδιαίτερον χαρακτήρα και άτομισμόν έκτελεσμένα. Η έρμηνεία του της τρίτης Συμφωνίας του Ρουσσέλ ήταν άσύγκριτη και μοναδική σε εύγλωττίαν και τελειότητα έκφράσεως. Ο Μητρόπουλος μās παρουσιάζθηκε φέτος με πολλάπλές και διαφορετικές υποστάσεις. Όχι μόνον ως διευθυντής όρχηστρας, αλλά και ως ένορχηστρωτής υποβλητικώτατος του Μπάχ, ως καταπληκτικός πιανίστας έκτελεστής του Κονσέρτου του Μπράμς, και τέλος ως συνθέτης μ' ένα Concerto Grosso θαυμασίως γραμμένο για την όρχηστρα. Ο τόσον θαυμαστής πληρότητας αυτός Έλληνας καλλιτέχνης ήδρε στο Παρίσι τη θερμότατη υποδοχή που του αξίζει.

Emile Vuillermoz.

Έξχωριστής σημασίας είναι ή κριτική του μεγάλου συνθέτου Φλοράν Σμίττ που γράφει της μουσικές κριτικές του «Temps» και διακρίνεται για την άμελικτη αυστηρότητά του:

«Ο μεγάλος Αθηναίος διευθυντής όρχηστρας Δημήτρης Μητρόπουλος, του όποιου το πέραςμα απ' το Παρίσι, τον περασμένο χρόνο, μās άφησε μια φωτεινή αυλακα, μās ξαναήλθε με μια πρόσφατη ένορχηστρωσι του «Πρελούντιου και Φούγκας εις σί ύφεις» του Λίστ, στην όποσαν σημειώνει στην άρχή πρωτοτυπώτατες έκμεταλλεύσεις διπλών άρμονιών, και στη Φούγκα ένα θαυμάσιο crescendo που προέρχεται από το άκρότατο πιανίσμο του Κουαρτέτου και συγκεντρώνει βαθμηδόν όλες της συμφωνικές δυνάμεις της όρχηστρας ως την τελειωτική έκρηξι των δυναμισμόν. Είναι έξόχως φραϊόν! Μά μου φαίνεται ότι προτιμώ την άλλην διασκευήν εις σόλ έλασσον του Μπάχ-Μητροπούλου που μās έδωσε πέρουσι και της Όλύμπιας ήχητικότητός της. Ο Μητρόπουλος μās παρουσιάζεται στο ίδιο πρόγραμμα ως ένας έξίσου έξοχος πιανίστας και διευθυντής όρχηστρας στην έκτέλεσι του Κονσέρτου του Μπράμς, το όποιον κάλλων συγχρόνως στο πιάνο, διευθύνει πότε με το ένα ελεύθερο χέρι, πότε μ' ένα δάκτυλο, με το κεφάλι, με τα μάτια στα ταχύτατα μέρη και της πολύβοες συγχωρδίες με μιάν πρωτοφανή υπερένταση ζωής. Μās δίνει ακόμα μια πρώτη άκρόασι της «Verklarte Nacht» του Schopenhberg γεμάτη από φλογώδη ρομανισμό, νοσταλ-

γικό και άσυγκράτητο πάθος, αλλά και βαθειά ευλάβεια, με πλούσιους μουσικούς χυμούς και μια εύγενική και περιήρανη όρμη.»

Florent Schmitt

Δέν μου μένει χώρος για να μεταφράσω τα άκόμη ένθουσιωδέστερα λόγια των άλλων κριτικών που άποκαλούν τον Μητρόπουλο «τον καταπληκτικώτερον μουσικόν της εποχής μας», «μεγαλοφυά έμψυχωτήν», «μεγάλον αναδημιουργόν» και «γόητα της μπαγκέτας».

Τα προγράμματα που έδωσε ο Έλληνας Αρχιμουσικός στο θέατρον Λύγουσταλον της Ρώμης, στο θέατρον της Βενετίας στο Παρίσι, και στη Νάντη, έκαμαν έντύπωσι για την αισθητική τους έκλεκτικότητα. Στην Ιταλία έπαιξε, εκτός από της μεγάλης Γερμανικής συνθέσεως, την «Donna Serpente» του Καζέλλα και το Κονσέρτο του Προκόφιεφ για πιάνο με όρχηστρα, και στη Γαλλία την Τρίτη Συμφωνία του Άλμπερ Ρουσσέλ. Οι Ιταλικές κριτικές φαίνονται άκόμη ένθουσιωδέστερες από της Γαλλικές, μά οι άνεπαρκείς γνώσεις μου στην Ιταλική γλώσσα μ' έμποδίζουν να της μεταφράσω.

* * *

Η Άνις Μαρίκα Παπαϊωάννου μās παρουσίασε, στο φετεινό της ρεσιτάλ που έδωσε προχθές στην αίθουσα του Ωδείου Αθηνών, μια θαυμαστήν εξέλιξι. Φύσις ρομαντική στο έπακρον, γεμάτη από εύγενικές έξορμήσεις, ή ευρύτατα μορφωμένη αυτή καλλιτέχνης έφθασε στο σημειον ν' άφίνη τον άτομισμό της ελεύθερο στην κάθε της εκδήλωσι. Έπαιξε ένα πρόγραμμα άπολύτως ρομαντικής μουσικής στο όποιον ή περίφημη Σονάτα έργον β' του Σοπέν κατείχε την πρώτη θέση. Το πλήρες μεγάλων αξιώσεων αυτό έργον άπεδόθη από την Έλληνίδα πιανίστ με τρόπον που ίκανοποίησε και τους άπαιτητικώτερους άκροατάς της. Η διαβάθμισι των δυναμισμόν και το φλογερό σφυροκόπημα των ρυθμών που μās έδωσε στα δραματικώτατα δύο πρώτα μέρη, άνεβάξουν την Μαρίκα Παπαϊωάννου σε μια σολίστ πρώτης γραμμής. Και στα τρία Σοννέτα του Λίστ (κατά τον Πετράρκα), το παίξιμό της, έμψυχωμένο από τη μεγάλη λυρική πνοή των άθνατων αυτών σελίδων της μουσικής φιλολογίας, όπως και στην έκτέλεσι των καθαρώς «βιρτουόζικων» συνθέσεων του προγράμματός της, γεμάτο λάμψι και χάρι, προκάλεσε ένθουσιώδεις έκδηλώσεις.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η έκθεσις του κ. Ουμβέρτου Άργυρού

Ο κ. Άργυρός έχει προ πολλού δώσει τα ώριμα άποτελέσματα της εργασίας του, κι έχει κερδίσει την καλλιτεχνική του όντότητα ξεχωριστή μέσα στη γενιά του. Είναι από τους ζωγράφους που το έκδηλωμένο με κυριαρχία στους τρόπους της έκφράσεως έργο τους καθιστά περιττή και χωρίς σημασία την προσπάθεια της κατατάξεως σε μια σχολή. Ξαναφέρνει σ' όλη

της την θριαμβευτική αλήθεια την παλιή άρχή ότι και με τους παλιούς και με τους νέους και με άγνωστους τρόπους μπορεί να παραχθί έργο τέχνης. Και την άρχή αυτή μπορούν να την έπαληθεύουν μόνο τα ταλέντα. Τι ενδιαφέρει ο τρόπος; Αυτό μπορεί να μās άπασχολή μπροστά στην παραγωγή εκείνων που προσπαθούν να φθάσουν με νεοτροπίες σ' ένα άποτελεσμα χωρίς και να το κατορθώνουν. Και ή αλήθεια είναι ότι έσυνηθίσαμε τον τελευταίο καιρό να μιλούμε πάρα πολύ για τα μέσα με τα όποια προσπαθούν να έκφρασθουν οι περισσότεροι σύγχρονοι καλλιτέχνες και για τον τρόπο με τον όποιο τελούν να τα άπλουστεύουν. Αυτό όφείλεται στη ζωγραφική τους, όπου τα μέσα και ή άπλουστευτική προσπάθεια παίζουν τον κύριο ρόλο και καταντούν σκοπός που τους ίκανοποιεί, χωρίς και να δίδεται έργο. Άλλά μπροστά σε μια σειρά πινάκων του κ. Άργυρού λησιμονεί κανείς όλη αυτή τη με το πινέλο φιλολογία της άπλουστεύσεως των μέσων, και μένει με ζωική την αισθησι που ολοκληρώνεται στην έντύπωσι: Έδώ υπάρχει ένας ζωγράφος.

Είναι ο ζωγράφος για τον όποιο ή χαρά του φωτός φθάνει στη μέθη, μια μέθη δημοσυγκική, ή ζωγράφος που μās καθιλώνει στο γύρο μας ψυχικό θαύμα, τονίζοντας κατά προτίμησι το θέλητρο των πραγμάτων εκεί που τα βρίσκει, ο ζωγράφος που βλέπει έξαίσια όράματα, και με την υποβλητική του ζωγραφική, μās δίνει μια γοητευτική αλήθεια, άτριόσφαιρες, ήρες τοπέλον, κορμά γυναικών στάν ήλιο, ή στην ήρεμη άτριόσφαιρα ενός έσωτερικού.

Τό σπουδαίο και το αξιοπαρατήρητο σ' αυτόν τον ώριμο ζωγράφο είναι ότι δεν άναπαύεται, ένψ κι' έτσι, πολλαπλασιάζοντας τ' άντικείμενά του και τα θέματά του με τον τρόπο που ήδη έχει δώσει της έκφράσεως της ζωής και της ύψεως, θά προσέφερε έργο που θα είχα την θέση τους, άλλ' έξελίσσεται. Προ όλίγων χρόνων, στην έκθεσι των έργων που είχε φέρει από το Μόναχο, έκαμε την εμφάνισι ενός έμπρεσιονιστού, που ή ίκανοποιητική του άπόδοσις έπρόδιδε το γερμανικό περιβάλλον του, το καλλιτεχνικό και το φυσικό, το κάπως βαρύ για την όπτική μεσογειακή μας αισθησι. Στην τελευταία του έκθεσι στόν «Παρνασσό» τα άντικείμενά του φέρνουν την έλαφρότητα που τους δίνει το ελληνικό φώς, το χρώμα τον βρίσκει λεπτοτέρους τόνους, οι ζωγραφιζόμενοι όγκοι άναδύονται σε κρυστάλλινον αϊθέρα. Η άλλαγή της άτμοσφαιρας, ή επάνοδος στη ζωή του τόπου από τον όποιο προέρχεται, έκαμε τον Έλληνα ζωγράφο να ξαναβρθί τον έαυτό του και να ελευθερώση τις καλλιτεχνικές ιδιότητες της μεσογειακής του ιδιοσυγκρασίας από της επίδρασεως της ξένης ζωής. Τα δοκουμεντα αυτής της διαφοράς υπάρχουν στην έκθεσι. Είναι δυο πίνακες, ένα γυμνόν σκυμμένο μπροστά από ένα παραβάν, κι ένα πορτραίτο κυρίας με το παιδί της σ' ένα έσωτερικό. Είναι από τα έργα της παραγωγής του στο Μόναχο, με την όποια ο Έλληνας καλλιτέχνης έκέρδισε τη θέση του με ταξύ του πλήθους των Γερμανών ζωγράφων

και διεκρίθη σ' εκθέσεις στη Βιέννη, στο Βερολίνο, στο Μόναχο, στο Παρίσι. Έκφρασεις ζωής, μαγανεία του χρώματος, άνετο σχέδιο, ζυγισμένες συνθέσεις. Αλλά πόση διαφορά στα έργα της τελευταίας του παραγωγής στας Αθήνας! Το φως αστράφτει παντού, τα χρώματα δίνουν της ανταύγειας των τόπων στο άλλο, ή πίστα των άλλων φαίνεται κρυμμένη από θαμπή πορσελάνα, άλλοθι διαλύεται σε σκόνη φωτισμένη, άλλοθι φαίνεται σχεδόν διαφανής, οι τόνοι της είναι τόσο λεπτοί ώστε δίνει της αποστάσεις, το βάθος του όριζοντος, το ύψος.

Το ωραιότερο ασφαλώς είναι το υπ' αριθ. 17. Μιά γυναίκα γυμνή ως τα ισχία μπροστά στον καθρέφτη. Το σχέδιο είναι θαυμαστό, οι τόνοι του φωτισμού και των σκιών δίνουν τον όγκο και την υρτιότητα του ωραίου γυμνού, και το κόκκινο του φρεμάτος που καταρρέει στην λαγόνες βράσκει σε χρωματική αρμονία στη θαμπή ατμόσφαιρα του εσωτερικού. Το «Χιονισμένο κάστρο» είναι ένα καλό αποτέλεσμα της χρησιμοποίησης των ψυχρών και λεπτών τόνων της που χρειάζονται για ν' αποδοθή μια ατμόσφαιρα μ' ελαφράν ομίχλη άπ' άνοι στο χιονισμένο τραχύ τοπίο. Η «Πλιόλουστη ημέρα», ένα θέμα τόσο δύσκολο, είναι εκτελεσμένο με θαυμαστή δεξιότητα στους πιο χτυπητούς χρωματικούς τόνους. Το σώμα της γυναίκας με την όμπρέλλα είναι έντελως ισορροπημένο, και για την τοποθέτησή του και για την ανταύγεια που δέχεται από το κόκκινο της όμπρέλλας και την όχρα του τοπίου. Το «Ταφταδένιο φόρεμα» είναι ένα πορτραίτο αξιόλογο, για την πνευματικότητα του προσώπου και για τους τόνους του φρεμάτος. Η «Γλάστρα» είναι άλλη χρωματική δεξιοτεχνία. Το πράσινο, ή σιένα και το κάδμιο θαυματουργούν και ζωντανεύουν το άνθισμένο φυτό. Το «Μετά την καταιγίδα» είναι έντονο κομμάτι ζωής με διάθεση. Το κόκκινο έχει κίνησι και ή ατμόσφαιρα είναι υποβλητική. Το «Κεφάλι μελαχρονής» είναι επίσης ένα κομμάτι που ο ζωγράφος δέν το είδε μόνον αλλά και το έσκέφθη και μίς έδωσε μιá πνευματική στιγμή. Αλλ' αξίζουν την προσοχή και τα υπαίθερά του, οι κατοίκες, τα σύννεφα, μερικά μικρά τοπία. Αλλά, καθώς και τα «Κιθώνια», δείχνουν το ζωγράφο στη ρεαλιστική του διάθεση, ένα ταλέντο που μπορεί να ζωντανεύει το αντικείμενο και όταν το βγει απλώς όπως το βλέπει.

Βίσαμε ότι ο κ. Αργυρός τονίζει κατά το πλείστον, στον όπτικό του κόσμο, το εύχριστο, και ότι τα όράματά του τα κάνει γοητευτικά με τη μαγανεία του χρώματος. Βέβαια δέν υπάρχουν πουθενά τίποτε που να υποβάλλη το δραματικό, το τραχύ, την αγωνία της ζωής, τη μελαγχολική διάθεση. Μπροστά στα έργα του ό θεατής δέν σκέπτεται. Λισθάνεται. Αλλά για τουτό που φαίνεται πως θα πρέπει να ευχαριστήσουμε το ζωγράφο που ή ιδιοσυγκρασία του μίς βοηθεί να ιδούμε το θελκτικό, μίς βυθίζει σε μαγεύες και μίς υποβάλλει με τη ζωγραφική του διονυσιακά τραγούδια.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ο «Κακός Δρόμος»

Οι Έλληνες κρημίζονται ως ένας από τους πιο επιχειρηματικούς λαούς του κόσμου. Το άτομικό τους δαιμόνιο κάνει θαύματα σε ό,τι και αν καταπιαστούν, και ό πόθος του κέρδους είναι έμφυτος στη φυλή και την οδηγεί πολύ συχνά σε αξιοθαύμαστες προσπάθειες. Συχνά, όμως, από τις προσπάθειες αυτές λείπει ό συγχρονισμός. Και ό Έλλην επιχειρηματίας περιορίζεται πολλές φορές σ' ό,τι βλέπει να έχουν κάνει και να έχουν αποτύχει οι άλλοι, αρκεϊται στα καθιερωμένα και στα γνωστά. Ολόκληρος σχεδόν ό άπέραντος κόσμος των συγχρόνων επιχειρήσεων μίς παραμίνει ξένος. Το ραδιόφωνο, ό ασύρματος, ό κινηματογράφος, είναι άγνωστες στην Ελλάδα επιχειρήσεις. Έξω, χιλιάδες άνθρωποι κερδίζουν ολόκληρες περιουσίες απ' αυτές. Οι κινηματογραφικές εταιρείες—για να περιορισθούμε στο θέμα μίς—του έξωτερικού είναι από τις μεγαλύτερες του κόσμου. Τα κέρδη τους είναι κολοσσιαία. Η πρόσδος τους άσφαλής. Και όμως στην Ελλάδα, τον τόπο της άτομικής πρωταβουλίας, κανένας κεφαλαιούχος δέν σκέφθηκε ως τώρα να διαθέσι το απαραίτητο κεφάλαιο για μιá συγχρονισμένη κινηματογραφική επιχείρηση. Κι' έτσι, ως τώρα, όλη ή ελληνική κινηματογραφική παραγωγή είναι ένας αυτοσχδιασμός, που του λείπουν όλοτετα τα υλικά και τα τεχνικά μέσα. Με 50, με 100, με 150 το πολύ χιλιάδες δραχμές έκαναν την άπεγνωσμένη προσπάθεια να γυρίσουν ταινίες μερικοί τολμηροί και αξιέπαινοι Έλληνες. Όπως ήταν φυσικό, με τα άνεπαρκή αυτά κεφάλαια δέν μπορούσε να γίνει τίποτε το αξιόλογο. Γι' αυτό όλη ή ως τώρα ελληνική κινηματογραφική παραγωγή ήταν μιá τραγική άποτυχία. Ο κινηματογράφος είναι προ πάντος τεχνική, και ή τεχνική είναι κυρίως μέσα. Και τα μέσα χρειάζονται κεφάλαια. Στην Ελλάδα, όπου όλα τα παίρνουμε τόσο επιπόλαια, πιστέψαμε ότι μπορούμε να γυρίσουμε ταινίες με το τίποτε. Κι' άποτύχαμε.

Έλειψε ή μεγάλη, ή γερή επιχείρηση, που να χτίση ένα στούντιο με όλα τα συγχρονισμένα μέσα, με το κατάλληλο προσωπικό. Τώρα που ό κινηματογράφος έγινε όμιλων και κατά συνέπεια έθνικός, ένα στούντιο με τέλεια μηχανήματα φωνοληψίας είναι άπαραίτητο στον τόπο μίς, αν θέλουμε να αποκτήσουμε ελληνική κινηματογραφική παραγωγή. Δέν μπορούμε να γυρίσουμε έδω βουβές ταινίες και να τις συγχρονίσουμε κατά τρόπον ολικρό στο έξωτερικό. Ούτε μπορούμε να μένουμε πάντοτε στο ίδιο επίπεδο της κακής παραγωγής. Μίς λείπουν τα μέσα και μίς λείπουν οι άνθρωποι.

Ό,τι έγινε ως τώρα, το χρωστούμε σε λίγους ερασιτέχνες, που ή αγάπη τους προς τον κινηματογράφο δέν μπορεί να άναπληρώσι την έλλειψη κελεύας. Ο κ. Γαζιάδης, ό κ. Λάσκος, ό κ. Λούπας, ό κ. Πρινέας και όλοι οι άλλοι που αυτοχειροτονήθηκαν σκηνοθέτες και γύρισαν τις λίγες ελληνικές ταινίες που έχουμε, βασί-

στηκαν πολύ στην άτομική τους πρωταβουλία και στον αυτοσχδιασμό. Έκαναν ό,τι μπορούσαν και είναι αξιέπαινοι. Θα μείνουν—δσο και αν άπέσυχαν—οι πρωτοπόροι του ελληνικού κινηματογράφου. Αλλά σκηνοθέτες δέν είναι. Ο άνθρωπος, ό πραγματικός, ό άληθινός σκηνοθέτης, που θα βάλη τον ελληνικό κινηματογράφο στο δρόμο του, που θα γυρίση με πλήρη την εθόνη και με δικτατορικά δικαιώματα την πρώτη ελληνική αξιόλογη ταινία, ό σκηνοθέτης με την καλλιτεχνική και την τεχνική πείρα, που θα έμπνεύσι τους συνεργάτες του, που θα τους διευθίνη, θα τους διδάξη, θα τους μεταβάλλη από ήθοποιούς της σκηνής σε ήθοποιούς της όθόνης, δέν υπάρχει ακόμα στον τόπο μίς. Και μόνον όταν βρεθή αυτός και όταν του δοθούν τα κατάλληλα μέσα, που μόνον μιá μεγάλη κινηματογραφική εταιρεία θα μπορούσι να διαθέσι, θα άρχισι κινηματογραφική παραγωγή στην Ελλάδα.

Μετά τα τεχνικά μέσα και μετά το σκηνοθέτη, θα χρειαστούν οι όπερατέρ. Έχουμε το Γαζιάδη και το Μεραβίδη. Δέν έπαρκούν όμως. Χρειάζονται και άλλοι, χρειάζονται όπερατέρ που να μίν είναι μόνον θεατές των σκηνών που γυρίζουν, αλλά και δημιουργοί, όπερατέρ με όλες τις άκροβασίες της τόλμης, όπερατέρ ίκανοί για κάθε φωτοληψία, έσωτερικών και έξωτερικών.

Μίς λείπει, κατόπιν, όλο το πολυσύνθετο τεχνικό και καλλιτεχνικό προσωπικό ενός στούντιου: Οι μηχανικοί του ήχου, οι αρχιτέκτονες, οι καλλιτεχνικοί σύμβουλοι, κ. ά.

Και λείπουν... οι ήθοποιοί του κινηματογράφου. Κανείς δέν άρνείται ότι έχουμε λαμπρούς ήθοποιούς. Μιá Κυβέλη, μιá Μαρίκα, ένας Βεάκης, ένας Ροζάν, ένας Αργυρόπουλος, είναι καλλιτέχνες που θα τιμούσαν οποιαδήποτε ξένη σκηνή. Αλλά είναι ήθοποιοί του θεάτρου. Και ή όθόνη είναι κάτι άλλο, όλοτετα διαφορετικό, αντίθετο, μάλιστα, σε πολλά σημεϊα, με τη σκηνή. Όταν είχαμε ακόμα το βουβό κινηματογράφο, υπήρχε ολόκληρη σχολή ειδικευμένων ήθοποιών της όθόνης που δέν είχαν παύσει ποτέ στο θέατρο. Ήταν ή σχολή των μεγάλων χειρονομιών και της ζωηρής μιμικής. Έπειτα, με την επικράτηση του όμιλου, ή ήθοποιία του κινηματογράφου άλλαξε. Έγινε πιο άνθρωπίνη, πιο ρεαλιστική, αλλά πάντα έμεινε άλλη από την ήθοποιία της σκηνής. Μεγάλες καλλιτέχνιδες του θεάτρου, όπως μιá Έλισάβετ Μπέργκερ, μιá Έλένη Χαλιζ, μιá Μαρία Σόλβεγ, μιá Γκίττα Άλπαρ και τόσες άλλες, είναι έντελως διάφορες στη σκηνή και στην όθόνη. Έδω, ή Κυβέλη, ή Μαρίκα, ή Άλκαίου, ό Βεάκης, ό Ροζάν, ό Αργυρόπουλος είναι μόνον ήθοποιοί της σκηνής. Χρειάζονται ειδική εκπαίδευση για να γίνουν ήθοποιοί του κινηματογράφου. Από τους άλλους, τους λιγότερο γνωστούς, ή άληθινοί Σαγιάνου ήταν ίσως ή μόνη που είχε ταλέντο κινηματογραφικό.

Έτσι, στην Ελλάδα, βρισκόμαστε ακόμα στην πρωτόγονη εποχή του κινηματογράφου.

Δέν έχουμε στούντιο, δέν έχουμε τα μέσα, δέν έχουμε σκηνοθέτες, δέν έχουμε σεναριογράφους—άλλο είναι ένα θεατρικό έργο ή ένα διήγημα και όλοτετα άλλο ένα σενάριο—δέν έχουμε ήθοποιούς του κινηματογράφου. Και όταν μίς λείπουν όλ' αυτά, δέν μπορούμε παρά να χαιρετίσουμε ως ένα σταθμό και ως μιάν ύπόσχεση την πρώτη πραγματική ελληνική ταινία, τον «Κακό Δρόμο».

Έχει, βέβαια, τα έλαττώματά της—και σημαντικά μάλιστα—ή ταινία αυτή. Δέν της λείπει ούτε το κακό γούστο του τούρκου σκηνοθέτου της Έρτουγρούλ Μουχαϊν βέη, ούτε ή προχειρότητα της φωτοληψίας, ούτε το τραινάρισμα των σκηνών, ούτε ή κακοποίηση του έργου του κ. Ξενοπούλου. Τα έλαττώματα όμως αυτά είναι λιγότερα, παρά σε όποιαδήποτε άλλη ελληνική ταινία. Για το κακό γούστο, για όλες τις άνταισθητικές σκηνές, εθύνεται όπολυτα ό σκηνοθέτης. Για τις κακές εικόνες εθύνεται πάλιν ό ίδιος, μαζί με τον όπερατέρ. Και ό,τι μένει—ή ήθοποιία—είναι προς τιμήν του ελληνικού θεατρικού συγκροτήματος που γύρισε την ταινία. Πράγματι, οι ήθοποιοί κάνουν ό,τι μπορούν καλύτερο για να παρουσιάσουν μιάν αξιόλογη προσπάθεια. Η κ. Νανά Παπαδοπούλου και ό κ. Γ. Γαβριηλίδης είναι οι καλύτεροι ήθοποιοί της ταινίας, από κινηματογραφική άποψη. Καλή έπίσης και ή κινηματογραφική εμφάνιση του κ. Λογοθετίδη. Η κ. Κυβέλη και ή κ. Κοστοπούλη δέν μπορούν να ξεχάσουν το θέατρο. Και είναι πολύ φυσικό αυτό. Δέν ξεχνά κανείς έτσι εύκολα μιάν ολόκληρη ζωή γεμάτη καλλιτεχνικούς θριάμβους. Ο κ. Ίσαγανέας, αν υπήρχεν ένας επαγγελματίας «μακιγιέρ», θα κέρδιζε πολύ περισσότερο. Έχει αξιόλογη κινηματογραφική εμφάνιση, αλλά μερικές στιγμές—από κακό μακιγιάρισμα—φαίνεται τόσο νέος, ώστε να καταστρέφει όλη την έντύπωση. Ο κ. Γιαννίδης θα μπορούσε να προσφέρει πολλά στον κινηματογράφο. Ο κ. Π. Γαβριηλίδης δέν κάνει για τον κινηματογράφο. Ούτε ό κ. Μυράτ υίός. Η κ. Σωτηρία Ίατρίδου, αν υπήρχε ένας όπερατέρ που να ξαίρη να φωτίση τα γερδ-πλάν και τα πρώτα πλάνα, θα ήταν ή καλύτερη εμφάνιση της ταινίας. Αλλά ή φωτοληψία της—για την όποια, φυσικά, μόνη αυτή δέν εθύνεται—είναι ολικρή. Και γενικά, σε κάθε εικόνα, είναι διοφάνερη ή άνικανότητα του όπερατέρ.

Για να μίς κάνη να παρακολουθήσουμε μιá συνδιάλεξη, μίς δείχνει διαδοχικά τους συνομιλητές, πράγμα άνταισθητικώτατο, και μάλιστα κουραστικό και έννευριστικό. Έπειτα, όλες οι εικόνες τραινάρουν. Ίσως το έργο να μίν είναι αρκετά μεγάλο ώστε να δώση το υλικό για μιá κανονική ταινία. Θα μπορούσε, όμως, να γίνει ή ταινία μικρότερη, και όχι να έχη περιττά παραγεμισματα, όπως όλες οι εικόνες της άρχής, που ταιριάζουν, ίσως, σ' ένα τουριστικό φιλμ, αλλά όχι και σε μιá δραματική ταινία. Ο σκηνοθέτης, ξένος, χωρίς άμφισβόλια,

στό έργο και άνθρωπος με κακό γούστο — όπως το έδειξε τόσο χτυπητά στις δυο φριχτές και άπαισιες τουρκικές ταινίες του «Ο Ζητιάνος της Σταμπούλ» και «Μιά νύχτα στη Σταμπούλ» — έκανε ό,τι μπόρεσε για να χαλάσει μια ταινία που είχε τό ύψικό να γίνει πολύ καλλιτεργή. Ωρισμένες πρό πάντων εικόνες του δίνουν πραγματικά στα νεύρα.

Και όμως, παρ' όλ' αυτά τα έλαττώματα, ό «Κακός Δρόμος» είναι μια ενδιαφέρουσα ταινία, ή πρώτη — μετά την «Αστέρω» — ελληνική ταινία. Έχει — και αυτή είναι ή σπουδαία πρόοδος — «έσωτερικά», έχει ήθοποιία και είναι όμιλουσα. Για πρώτη φορά, τό ελληνικό καινό άκουσε τή γλώσσα του στον κινηματογράφο, και την άκουσε καθαρή, εύληπτη, άφρογη. Τό φωνητικό μέρος του «Κακού Δρόμου» είναι πραγματικά άρτια, είναι ή κυριώτερη πρόοδος στην ελληνική κινηματογραφική παραγωγή. Για πρώτη φορά, όσοι δέν ζαίζουν ξένες γλώσσες, κατάλαβαν τί είναι ό όμιλών. Και έμειναν έκασατικοί μπροστά στο υπέροχο αυτό κατόρθωμα της Έπιστήμης.

* *

Δέν ζαίρω ποιός έγραψε τό σενάριο του «Κακού Δρόμου» (*). Όποιος και άν είναι, κατομαχειρισθήκε τρομερά τό καλλίτερο έργο του κ. Ξενοπούλου και τό έκαμε άγνώριστο. Του έσβυσε κάθε άξι, του δυνάμωσε μέχρι υπερβολής τά όρισμένα ρεαλιστικά του σημεία, που είναι τόσο διακριτικά στη νομβέλλα του κ. Ξενοπούλου και γίνονται τόσο άνειασθητικά στην ταινία. Στη διαστροφήν αυτή — που είναι ένα από τά ούσιοδέστερα μειονεκτήματα της ταινίας — πρέπει να ζητηθή ή κυριώτερος λόγος που τό κοινόν έμεινε μάλλον δυσαρεστημένο από τον «Κακό Δρόμο», ως έργο. Ό κ. Ξενοπούλος έχει προσδοθεϊ κατά τρόπο τραγικότατο. Και δέν ζαίρω άν για την προσδοσία αυτήν ευθύνεται μόνον ό τούρκος σκηνοθέτης.

Και όμως — τό επαναλαμβάνω — ό,τι μένει, έπειτα απ' όλες αυτές τις επιφυλάξεις, στην ταινία αυτή, είναι άρκετό για να την κόμη ένδιαφέρουσα. Ό «Κακός Δρόμος» είναι ένας σταθμός! Και μάζ δείχνει ότι, όταν υπάρξουν τά μέσα και οι κατάλληλοι άνθρωποι, ή ελληνική κινηματογραφική παραγωγή θα μπορέσει να μάζ δώσει κι' ικανοποιητικές ταινίες.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιάννη Κλ. Ζερβού : «Μνημοσύνη».

Η νέα συλλογή, — ή μάλλον τό νέο ποίημα, γιατί ή «Μνημοσύνη» είναι ένα μακρό ποίημα γραμμένο για ένα νεκρό, — του Καλύμνιου ποιητή Γιάννη Ζερβού, ό όποιος δημοσιεύει εδώ και είκοσι χρόνια ποιήματα που και θανατάζονται, μάλιστα, από πολλούς, παρουσιάζει

(*). Τό σενάριο τό έκαμε ό ίδιος ό κ. Ξενοπούλος. Δυστυχώς δέν τηρήθηκε καθόλου πιστά. Έλειψαν σκηνές σημαντικές και προστέθηκαν άλλες. Και τό χειρότερο, οι διάλογοι γράφτηκαν από ξένο χέρι. — Ζ. τ. Ν. Ε.

χει τις ίδιες άρετές, μάζ και τά ίδια έλαττώματα, που παρουσιάζαν και οι δυο καλλιτεργες προηγούμενες του συλλογές «Οι Ρυθμοί Ζωής» και οι «Στίχοι»: κάτι τό άπλό και συγκρατημένο στην έμπνευση, μια λιτότητα έκφραστική που μερικοί την παράβιαλαν και με του Σολωμού άκόμη, και ένα μυστικισμό γλυκό, ύπαλό, νεοελληνικό ίσως (έχω ύπ' όψη μου τον Παναδιάρντη) ή και βυζαντινό, μάζ που θα ήταν τοληρηό, όμως, άν τον έλεγε κανείς άπλως ελληνικό.

Και στη «Μνημοσύνη» μοιάζει σαν γνήσια ή έμπνευση του κ. Ζερβού. Πολλές στροφές, πολλοί στίχοι έδώ κι εκεί, μάζ δίνουν όχι βέβαια τή μεγάλη άνατριχίλα της συγκινήσεως, ή τή βαθειά έκείνη χαρά που μάζ φέρνει ή δυνατή αισθητική απόλαυση, ή ίσως και μονάχα (μολονότι άμφισβάλλω) μορφική, κάποτε, άσφαλώς όμως την εύχαρίστηση μιας μουσικής, λιγάκι συμβατικής και εύκολης, μάζ και εύγενικής, όπως :

Φως έξω από τον τάφο σου, κρατάνε
λουλούδια τά παιδιά, και με στεφάνι
ζωσιμένο τό κεφάλι τριγουδάνε
τόν Μάη, τον Μάη τό χρυσό που φτάνει.

Δέ μου άρέσει ό κ. Ζερβός όταν φιλοσοφεί — όταν επιχειρεί δηλαδή να φιλοσοφήσει — γιατί τότε (είναι σχεδόν μοιραίο σε κάθε φιλοσοφική ποίηση) ρητορεύει, κέρπει σε πλατυσμούς, κάνει ρηχό και πλαδαρή τό στίχο του. Δέ μου άρέσει, έπίσης, τό ότι γράφει ποιήματα «en séries» για ένα και τό ίδιο θέμα, ό Καλύμνιος ποιητής, όσο και άν το είναι γόνιμο και άγαπητό, γιατί στο τέλος άκριβώς, παύει να είναι πηγή απ' όπου αναβρύζει άβίαστα κι' έλεύθερα τό ποίημα, όπου πνεύμα και καρδιά δροσολογιοίνται, και κατανατά θέμα. Θα προτιμούσα να ήταν πολύ λιγότερα τά ποιήματα της «Μνημοσύνης». Γιατί τότε, άσφαλώς, ή λυρική ούσία θα ήταν πιο συμπυκνωμένη, πιο γνήσια και πιο πολύτιμη.

* *

Η. Χαμίσου : «Στιγμές που μένουν».

Ό κ. Πάμισος έχει μια συμπαθητική αισθηματική τρυφερότητα, που δίνει σε μερικούς στίχους του μια φρεσκάδα και μιάν άφελή ελιγκόνια οι όποίες μάζ διαθέτουν ευνοϊκώς. Είναι, όμως, πολύ εύκολογράφος, και έχει σε πολύ μικρό βαθμό μορφωμένη την καλλιτεργική έκείνη συνείδηση που παρακολουθεϊ την έμπνευση, την έπαιτεύει και την χαλιναγωγεί, δέν την αφήνει να πάρει την κοινή και πλαδαρή έκφραση που καταστρέφει και την πιο άγνή διάθεση. Η καλλιτεργική αυτή συνείδηση λείπει όλοτετα από τον κ. Πάμισο, όπως και από τους περισσότερους νέους που εμφανίζονται σήμερα, γι' αυτό ή διάθεσή του δέν κατορθώνει να πραγματωθεϊ σε άληθινό καλλιτεργικό, σε ποίημα. Μένει άπλή διάθεση, που τη μαντεύουμε μόνον, τή διαισθανόμαστε. Έτσι, τά ποιήματά του μένοντας έδωθε από την

καλλιτεργική έκφραση, άναγκαστικά μένουν και έξω από την περιοχή της τέχνης. Γιατί τέχνη, άν δέν είναι μονάχα μορφή, άδύνατο όμως και να υπάρξει δίχως μορφή.

* *

Γάσσινος Κολχίδου : «Ο Διαβάτης».

Μ' όλο τον πρόλογο που φρόντισε να προτάξει στο ποίημά του ό κ. Κολχίδης, δέ μπόρεσε να τό κάνει άνειληπτό. Μένει σκοτεινό, χαώδες, και καλλιτεργικά άνοπάστατο, γραμμένο σε τόνο υπερρωμαντικό, που θυμίζει σχεδόν τον «Όδοιπόρο» του Σούτσου :

Τόν διαβάτη σέκασε
βαθειά μελαγχολία.
Δέν είναι κεία ύπως ήταν πριν
ποιά είναι ή αίτία ;
Βαθειά την κρύβει στην καρδιά
και κανενός δέν λείει
Γελά μόν' όταν λησιμονεί
κι όταν θυμάται κλαίει.

Σε τέτοιους στίχους, κάθε σχολία, μου φαίνεται, είναι περιττό.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιάννου Καλαμάρη : «Δοξαριές». Ποιήματα. Δρ. 30.

Γεωργίου Α. Πετρακοπούλου : «Περι της συζυγικής κοινοκτημοσύνης». Έβδομος 1ον. Γραφείον δημοσιευμάτων Ακαδημίας Αθηνών.

Είη J. Angéloroulos : «Aristophane et ses idées sur Socrate».

Αντρέα Μπελί: «Χριστός άνέστη». Έπος. Μετάφραση από τό ρωσικό πρωτότυπο Α. Α.-Ε. Ι. Χ. Δρ. 8.

Δημ. Γρ. Καμπούρογλου : «Σειραι». Έκδοτ. οίκος Η. Δημητράκου.

Σοφοκλέους : «Αντιγόνη». Μετάφρ. Κ. Χρηστομάνου Έκδοτ. οίκος Α. Κασιόνη.

Παναγ. Μαυρέα : «Ασκαυλος». Ποιήματα. Δρ. 20.

Θεμ. Κορνάρου : «Άγιον Όρος, οι άγιοι χωρίς μάσκα».

Max Weber : «Η έπιστήμη ως επάγγελμα». Εισαγωγή και μετάφρασις Ι. Συκουτρή.

Louis Roussel : «L'hellénisme de Jean Moreas». Aux éditions du feu.

Αντρέα Καράντωνη : «Ύρω στον Παλαμ».

Κώστα Τσιόρα : «Οι διάφορες θεωρίες για την εξέλιξη των όντων». Δρ. 25.

Charles Plisnier : «Fertilité du désert». Poèmes. Edition Labor, Fr. 10.

Charles Plisnier : «Déloge». Ed. Les Cahiers du «Journal des poètes». Fr. 7.

Γιάννη Κ. Φωτάκη : «Στόν Ψηλορείτη».

Χ. Θεοδορίδη : «Εισαγωγή στη φιλοσοφία». Έκδοτικός οίκος Δημητράκου. Δρ. 150.

Δημ. Νικολοπούλου : «Η Αίλι είναι άρρωστη βαρεία και άλλα διηγήματα». Δρ. 25.

Σάτου Κονδρσοπούλου : «Ηρωες χωρίς άθλας».

Διηγήματα. Έκδοτ. οίκος Η. Βαρβαρέσου. Δρ. 15.
Γ. Δ. Θέμελι : «Η διδασκαλία των νέων ελληνικών». Δρ. 30.

Σοφοκλέους : «Ιχθυεταί». Έλευθερα έμμετρος μετάφρασις Έμμ. Δαυίδ. Δρ. 15.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Πανεργυρική Συνεδρίασις της 25 Μαρτίου 1933

Την 25ην Μαρτίου, ώρα 4 μ. μ., έγένετο μετά πολλής έπισημότητος ή έτησία πανηγυρική συνεδρία της Ακαδημίας Αθηνών, κατά την έποίαν ήρχισε και ή έορτασιός της έκατονταετηρίδος του Κοραή. Κατ' αυτήν παρέστησαν : ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, ό Πρωθυπουργός κ. Τσαλδάρης μετά της κυρίας του, ό ύπουργός των Έξωτερικών κ. Μάξιμος, ό ύπουργός της Παιδείας κ. Τουρκοβασιλης, ό κ. Βενιζέλος μετά της κυρίας του, όλοι οι άκαδημαϊκοί, πολλοί καθήγηται του Πανεπιστημίου, λόγιοι και καλλιτέχναι, και πλήθος έκλεκτου κόσμου.

Μετά σύντομον εισήγησιν του Προέδρου της Ακαδημίας, όστις έξήρε την σημασίαν της Έθνηκής Έορτής και την σπουδαιότητα του έργου του Κοραή, είπεν όλίγας λέξεις ό ύπουργός της Παιδείας κ. Τουρκοβασιλης διά τον μέγαν διδάσκαλον του Γένους, και κατόπιν άνήλθεν εις τό βήμα ό άκαδημαϊκός κ. Άμαντος όστις ήμίλησε περί του Κοραή, ως άνθρώπου και ως σοφού.

Μετά ταύτα, ό Γενικός Γραμματέας της Ακαδημίας κ. Δ. Αιγινήτης ήμίλησε περί του έργου και της άποστολής της Ακαδημίας Αθηνών, έξήρε την σημασίαν των ύπ' αυτής έκάστοτε άνομιμένων βραβείων και άνεκοίνωσε τά έφετεσινά :

Α'. Αργυρούν μετάλλιον της Ακαδημίας. — Η Ακαδημία Αθηνών, έκτιμώντα τό μέγα και πολυμερές έργον της Ιστορικής και Έθνολογικής Έταιρείας, άπονέμει εις αυτήν, επί τή Ιωβιλαίω της πενηκονταετηρίδος της, τό Αργυρούν μετάλλιον αυτής.

Β'. Αργυρούν μετάλλιον της Ακαδημίας. — Η Ακαδημία άπονέμει τό Αργυρούν μετάλλιον αυτής εις την έν Αμερική Χριστιανικήν Αδελφότητα των Νέων διά τε την μεγάλην δράσιν της και κυρίως διά τας προς την Ελλάδα μεγάλας υπηρεσίας της.

Γ'. Έπαθλον 13.500 δραχ. της Τραπεζής Αθηνών, άπονεμόμενον εις έργα σχετικά προς την από του 1453 μέχρι του 1821 ελληνικήν Ιστορίαν και μνημονεύοντα τας πηγάς. — Εις τό περιοδικόν «Θεσσαλικά Χρονικά», Δελτίον της έν Αθηναις Ιστορικής και Λαογραφικής Έταιρείας των Θεσσαλών.

Δ'. Λαμπίνκιον βραβεΐον 4.500 δραχμών, άπονεμόμενον εις την άριστην συλλογήν λυρικών ποιημάτων την εις βιβλίον τό πρώτον έκδοθεΐσαν από της Ιανουαρίου 1931 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1932. — Εις τά «Δώρα της Αγάπης» της Μυριώτισσας (κυρίας Θεώνης Δρακοπούλου).

Ε'. Έπαθλον 9.000 δραχμών Α. Βικέλα, άπονεμόμενον όλόκληρον εις πρωτότυπον ελληνικόν μυθιστόρημα — ή σειράν διηγημάτων άποτελούντων τόμον — δπερ ήθελε κριθή προέχον από πάσης άπόψεως ως λογοτεργικόν έργον μεταξύ των από της Ιανουαρίου 1931 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου

1932, εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων.—Εἰς τὴν συλλογὴν διηγημάτων «Ἀπλοῖκὲς Ψυχῆς» τοῦ κ. Γ. Ἀθάνα.

ΣΤ'. Βραβεῖον 8.000 δραχμῶν τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὴν καλυτέραν πραγματείαν τὴν ἀναφερομένην εἰς οἰανδήποτε περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἠντιλημένην δὲ ἐκ τῶν πηγῶν.—Εἰς τὸν ὑποναύαρχον Ἰωάννην Θεοφανίδην, διὰ τὸ ἔργον τοῦ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, Σεπτέμβριος 1821—Ἀπρίλιος 1826».

Ζ'. Βραβεῖον 25.000 δραχμῶν τῆς κυρίας Ἐλενας Βενιζέλου, εἰς τὸ ἄριστον τῶν παντὸς εἶδους λογοτεχνικῶν ἔργων τῶν ἐκδοθέντων ἐντὸς τοῦ ἔτους 1932.—Εἰς τὸν κ. Ἀχιλλέα Κύρου, διὰ τὸ ἔργον τοῦ «Δομηνικὸς Θεοτοκόπουλος, Κρής».

Η'. Βραβεῖον 5.000 δραχμῶν Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας, τῆς Ἀκαδημίας.—Εἰς τὸν ἐφιππον χωροφύλακα κ. Μιχαὴλ Κορνιωτάκη, διότι, ὑπηρετῶν ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης καὶ ἰδὼν νέον κινδυνεύοντα νὰ πνιγῇ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἠψήφησε προφανῆ κίνδυνον ἰδικόν του καὶ, ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, ἔσωσε τὸν κινδυνεύοντα νέον.

Θ'. Ἑπαινος Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας.—Εἰς τὸν μηχανοδηγὸν τῆς ἀμαξοστοιχίας ΣΙΑΠ κ. Χρ. Ἀγγελόπουλον διότι, κατὰ τὴν διάρκειαν δυστυχήματος αὐτοκινήτου ἐκ συγκρούσεως μετὰ τῆς ἀμαξοστοιχίας του, ἔσπευσε πρῶτος πρὸς τὸ κατόμινον αὐτοκίνητον καὶ σπύσσας τὴν σκέπην αὐτοῦ κατώρπισε, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἄλλων προσδραμόντων ὑπαλλήλων καὶ ἐπιβατῶν, νὰ διασώσῃ τρεῖς τῶν ἐπιβατῶν τοῦ αὐτοκινήτου.

Ι'. Καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δραχμῶν Β. Λαμπίνης, εἰς τὸν κάλλιστον ζωγραφικὸν πίνακα, τὸν ἔχοντα θέμα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.—Ἡ Β' τάξις τῆς Ἀκαδημίας προτίνει νὰ ἀπονειμῇ τὴν ἔπαινον εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Κοκότου.

Ἀνεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, μὴ ἀπονειμηθέντα, τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

α') Τὸ καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δρ. Β. Λαμπίνης.

β') Τὸ βραβεῖον 9.000 δρ. Γ. Κυριακοῦ.

γ') Τὸ βραβεῖον 45.000 δρ. τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

δ') Τὸ μέγα βραβεῖον 135 λιρῶν ἀγγλικῶν τοῦ Ἀλεξ. Μαυρογένους.

Ἔτι, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς προσέβη εἰς τὴν προκήρυξιν τῶν νέων βραβείων ἐπεράτωσε δὲ τὸν λόγον του διὰ τῆς ἀνακρῆψεως τῶν ξένων ἐταίρων τῆς Ἀκαδημίας, ἐπὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μετὰ ἐπιαστῆ ἐσωτερικὸν βίον, καθ' ὃν ἐλειτούργησε καὶ εἰργάσθη διὰ μόνων τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων, σχετιοθεῖσα καὶ ἐπικοινωνήσασα καὶ μετὰ τοῦ ξένου ἐπιστημονικοῦ κόσμου, δι' ἀντιπροσώπων τῆς εἰς διεθνή συνάδρια καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν δημοσιευμάτων τῆς, ἐθεώρησεν ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον, ἐπὶ τῇ ἐβδόμῃ ἐπετείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ἦτις κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν συμπίπτει μετὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 100ετηρίδος τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ μεγαλύτερου σοφοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, νὰ ἐγκαινιάσῃ τὸν προσεταιρισμὸν ξένων μελῶν. Οὕτω, τιμῶσα, διὰ τῆς ἀπονειμῆς τοῦ ὑψίστου ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου τοῦ ξένου ἐταίρου, ὅ,τι μέγα καὶ ἐνδοξον ὑπάρχει εἰς τὸν διεθνή ἐπιστημονικόν, λογοτεχνικόν καὶ καλλιτεχνικόν κόσμον, ὅχι μόνον

ἐκτελεῖ καθήκον, ἐπιβεβλημένον ὑπὸ τοῦ Ὄργανοῦ αὐτῆς καὶ τῶν διεθνῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐθῶν, ἀλλὰ καὶ προσεταιρίζεται τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν συγχρόνων κορυφῶν τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, φιλοδοξοῦσα νὰ φθάσῃ βαθμῶδ' καὶ αὐτὴ οὖν τῇ χρόνῳ, τὰ ἠθικὰ ἐκείνα δόγματα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει ἢ ἐξαιρετικῆ ἱστορία καὶ ἀπαιτεῖ ἢ ὑπέροχος ἐν τῇ κόσμῳ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἄλλως ἢ Ἑλλάς, ὡς πνευματικὴ ἐστία, εἶναι παγκόσμιος, τὸ δὲ ἐπιστημονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν δαιμόνιον δὲ ἔχει πατρίδα, ἀνήκει εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐὰν δὲ ποταμοί, θάλασσα καὶ ὄρη ἐθεσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὄλιγα ὄρια στενά, τὸ πνεῦμα τῆς κατέκτησαν ἄλλα, ἀπέραντα, ἀόρατα, φθάνοντα πανταχοῦ, ὅπου καλλιέργεῖται ἢ Ἐπιστήμη, ὅπου λατρεύεται ἢ Τέχνη, ὅπου ἀνθοῦν τὰ Γράμματα, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ πολιτισμὸς.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὡς μήτηρ ὄλων τῶν ἄλλων, δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ διεκδικήσῃ καὶ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῇ ὀλόκληρον τὸν διανοούμενον κόσμον καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτως ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἐστία τῶν Παγκοσμίων ἐνεργειῶν καὶ ἀγώνων ἐν τῇ πεδίῳ τῆς σκέψεως.

Οἱ πρῶτοι τῶν ξένων σοφῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συμφώνως πρὸς τὸν Ὄργανισμὸν τῆς, δημοσίᾳ ἀναγορεύει σήμερον ὡς ξένους ἐταίρους αὐτῆς, ἐξελέγησαν, κατὰ τὸ πλεῖστον, μετὰξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συνδέονται δι' ἔργων ἢ ἄλλως πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ Γάλλος μαθηματικὸς, μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν καὶ πρῶην πρωτοπουργὸς τῆς Γαλλίας κ. Paul Painlevé.

2) Ὁ Γάλλος φιλόλογος καὶ πρῶην πρωτοπουργὸς τῆς Γαλλίας κ. Edouard Herriot.

3) Ὁ Ρουμᾶνος καθηγητῆς τῆς ἱστορίας καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. Νικόλαος Jorga.

4) Ὁ Γάλλος μαθηματικὸς, ἰσόβιος Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ μέλος πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. Emile Picard.

5) Ὁ Γάλλος γεωλόγος καὶ ἰσόβιος Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, μέλος πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. Alfred Lacroix.

6) Ὁ Γερμανὸς γεωγράφος καὶ πρῶην καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Bonn κ. Alfred Philippson.

7) Ὁ Ἀγγλὸς φυσικὸς μέλος τῆς Royal Society τοῦ Λονδίνου καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν Sir E. Rutherford.

8) Ὁ Γερμανὸς φυσικὸς καὶ μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. Albert Einstein.

9) Ὁ Γερμανὸς φυσικὸς καὶ μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. Max Planck.

10) Ὁ Ἰταλὸς μαθηματικὸς καὶ μέλος τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. Vito Volterra.

11) Ὁ Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος καὶ μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. E. Hale.

12) Ὁ Ὀλλανδὸς φυσιοδίφης καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. Hugo de Vries.

13) Ὁ Ἰταλὸς καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς

Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Dei Lincei καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. Gaetano de Sanctis.

14) Ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ μέλος πολλῶν Γερμανικῶν καὶ ξένων Ἀκαδημιῶν κ. Οὐλφριχὸς Wilcken.

15) Ὁ Ἀστρονομικὸς καθηγητῆς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ ἐπιγραφικὸς, μέλος τῆς Ἀστρονομικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, κ. Ἀδόλφος Wilhelm.

16) Ὁ Ἀγγλὸς Ἀρχαιολόγος Sir Arthur Evans.

17) Ὁ Γάλλος φιλόλογος καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Maurice Croiset.

18) Ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος κ. Wilhelm Dörpfeld.

19) Ὁ Γάλλος καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. Charles Diehl.

20) Ὁ Γάλλος καθηγητῆς ἀρχαιολόγος καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. Edmond Pottier.

21) Ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ μέλος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν κ. Παῦλος Wolters.»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ὁ λογοτεχνικὸς καὶ δημοσιογραφικὸς κόσμος μέτεσχεν ἐφέτος εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς 25ῆς Μαρτίου μὲ σειρὰν ἄρθρων, ποιημάτων, ἀφηγημάτων κλπ., εἰς τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων, χωρὶς νὰ λείπῃ τὸ ἐπίκαιρον καὶ τὸ ἑορταστικόν, ὑπῆρχε περιεχόμενον ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἀξιόλογον. Δὲν περιωρίσθησαν δηλαδὴ οἱ λόγοι καὶ οἱ δημοσιογράφοι μὲς νὰ ἐπαναλάβουν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις διατυπωθείσας καὶ ἄλλοτε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐθνικῆς μας ἑορτῆς ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἢ ἀπὸ ἄλλους, ἀλλ' ἠθέλησαν νὰ σκεφθοῦν, νὰ προσφέρουν κάτι νέον, ἢ τοῦλάχιστον νὰ παρουσιάσουν ἀγνωστα καὶ χαρακτηριστικὰ ἔγγραφα. Εἰς τ' «Ἀθηναϊκὰ Νέα», λ. χ., ὁ κ. Γιάννης Βλαχογιάννης ἐδημοσίευσε τρεῖς ἀναφορὰς τοῦ Θ. Θωμίδου, γενικοῦ ἀστυνόμου Αἰτωλίας κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, τρία γράμματα πού «εἶναι ἀξία νὰ κάμουν καὶ τὸν κάθε Ἕλληνα νὰ νοιώσῃ τὴν ἀνατριχίλα ὡς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του» ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλος ἔδωκε μίαν εἰκόνα τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 25ῆς Μαρτίου πρὸ πενήντα περίπου ἐτῶν καὶ ἐσκιτοῦσε τοὺς τρεῖς ῥήτορας τῆς ἐποχῆς, τὸν Σπυρίδωνα Λάμπρον, τὸν Ἀναστάσιον Γεννάδιον καὶ τὸν Δημήτριον Κόκκον καὶ ὁ κ. Π. Μοσχολίτης, γράφων γιὰ τὸν «Ἴδιὸ τῆς καλογριᾶς», καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «μέσα εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ 21 ὁ Καραϊσκάκης ὑπῆρξε σίγουρα ὁ μέγιστος, διότι ὁ ἦρωας δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας ὡς στρατηγὸς ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ ἀνθρώπων διοικητῆς ὑπέροχος καὶ πατριώτης θαυμάσιος καὶ παλληκᾶρι εὐφυχίας μοναδικῆς καὶ ψυχολόγος ὀξότατος». Ἐπίσης εἰς τὸ «Ἑλληνικὸν Μέλλον» ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Διον. Κοκκίνοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐπανάστασις καὶ τὸ σύγχρονον πνεῦμα», εἰς τὸ ὁποῖον τονίζεται ὅτι τὸ «ἐπαναστατικὸν πνεῦμα οἰασθήτοτι ἐποχῆς καὶ μορφῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ἀναγνωρισθῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦ 1821 τοὺς αἰωνίους ἐπαναστάτας,

τοὺς εὐαγροὺς νὰ φθάσουν εἰς τὸν σκοπὸν τῶν διὰ τῆς αὐτοθυσίας καὶ νὰ τοὺς τιμῇ ὡς μίαν ὑπέροχον φάλαγγα τῶν πρωτοπόρων τοῦ ἀτελειώτου ἀγώνος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ὑπάρξεως», εἰς τὸ α' «Ἐλεύθερον Βῆμα» ὁ «Ἐλεύθερος πολιορκημένος» τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου, ὁ ὁποῖος γράφει γιὰ ἓνα «κομμάτι σίβερο» τοῦ Ἱεθνολογικοῦ Μουσείου, — τὸ πιεστήριον πού ἐτύπωνε τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικά», — καὶ ἐξαίρει τὴν συμβολὴν τοῦ Μάγερ εἰς τὸν Ἀγῶνα, εἰς τὴν «Πρωΐαν» σειρὰ ἄρθρων τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη γιὰ τὴν «Δοξασιμένη μέρα», ἀπὸ τὰ ὁποῖα πληροφοροῦμεθα πῶς ἀκριβῶς καθιερώθη ἡ 25ῆ Μαρτίου ὡς ἐθνικὴ ἑορτῆ, εἰς τὴν «Ἐστία» «Ἡ 25 Μαρτίου εἰς τὰς Ἀθήνας» τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ὁ ὁποῖος διδῆσι μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν σελίδα τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας, καὶ ὁ «ἱεβλιοθηκᾶριος τῆς Βουλῆς» τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου, ὁ ὁποῖος διηγεῖται πῶς ὁ Γεώργιος Γερτσέτης, «βιβλιοθηκᾶριος τοῦ νεοελληνικοῦ βουλευτηρίου», ἐδιάβασε τὸ ἀπόγευμα τῆς 25ῆς Μαρτίου 1851 μέρος τῶν «ὑπομνημάτων» τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ τῶν «πρωτογενομένων» του εἰς αὐτὰ, εἰς τὸ α' «Ἔθνος» διάφορα περιεργὰ τοῦ Ἀγῶνος, ἀνακοινωθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη, καὶ «Αἱ ὑπέροχοι προκηρύξεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ κ. Ἀπ. Δασκαλάκη, εἰς τὴν «Βραδυνήν» στήν «Ἑλληνικὴ φυλῆ», στίχοι τοῦ κ. Σωτῆρος Σκίπη, καὶ τὸ «Πατριωτικὸ ἰδανικὸ τοῦ Βαλαωρίτη», ἄρθρον τοῦ κ. Κλ. Παράσχου, εἰς τὴν «Ἀυρόπολιν» ἢ «Ἀνάστασις» τοῦ κ. Ἀλ. Λιδωρίκη, εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Ἄνθρωπον» «Ἡὼς ἔγινε ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21» τοῦ κ. Θ. Χατζεπούλου κ. ἄ.

— Πολλὰ, ἐπίσης, τὰ δημοσιεύματα διὰ τὴν ζῶην καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου του. Ἀναφέρουμεν τὴν σειρὰν ἄρθρων τοῦ κ. Σπ. Μελά εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» καὶ τ' «Ἀθηναϊκὰ Νέα», τοῦ κ. Σ. Κουγέα εἰς τὴν «Βραδυνήν», τοῦ κ. Ἀρ. Καμπάνη εἰς τὴν «Ἐργασίαν», τοῦ κ. Πέτρου Χάρη εἰς τ' «Ἀθηναϊκὰ Νέα», τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη εἰς τὴν «Πρωΐαν», τοῦ κ. Σωτ. Σκίπη εἰς τὴν «Βραδυνήν», τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου εἰς τὴν «Καθημερινήν», τοῦ κ. Χρ. Ἐμμ. Ἀγγελομάτη εἰς τὴν «Ἀυρόπολιν».

— Εἰς τ' «Ἀθηναϊκὰ Νέα» ἤρχισε τὸ νέον ἀθηναϊκὸν μυθιστόρημα τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου «Παυλίνα», εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ «ἓνα κορίτσι στὴ βιοπάλη».

— Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως ἑκατὸ ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ κ. Διον. Κόκκινος εἰς τὸ «Ἑλληνικὸν Μέλλον» καὶ ὁ κ. Χρ. Ἐμμ. Ἀγγελομάτης εἰς τὴν «Πατριδα» γράφουν τὴν ἱστορίαν των ἀπὸ τὸ 1833 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ ἀφηγοῦνται ἐνδιαφέροντα καὶ χαρακτηριστικὰ πράγματα.

— Ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος ἐπλουτίσθη μὲ νέαν πρωϊνήν ἐφημερίδα, τὸν «Ἡμερησίον Κήρυκα». Διευθυντῆς του ὁ Γ. Δ. Πασσάς, ἀρχισυντάκτης του ὁ κ. Μ. Ἀνδρουλιδάκης, χρονογράφου του οἱ κ. κ. Παῦλος Νιρβάνας, Μπράν (Στ. Μπράνιαν) καὶ Μπόσι (Δ. Κατζόπουλος) καὶ φιλολογικὸς διευθυντῆς του ὁ κ. Σωτ. Σκίπη.

— Εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Μποάμπε

ντὲ Γκρίου» τοῦ Βουκουρεστίου, τὴν ὁποίαν διευθύνει ὁ κ. Ἐμμ. Μπουκούτσα, δημοσιεύεται μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν κ. Ἀ. Μυστακίδην καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ ἑραῖα αἰτίσα τοῦ κ. Τσοντορέσκου, ὁ «Κόκκινος Βράχος» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου. Ἐπίσης ἀρθρον τοῦ κ. Τσοῦρκα διὰ τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως καὶ πανομοιότυπον τοῦ ἐξωφύλλου τῆς τετάρτης ἐκδόσεως τοῦ «Κόκκινου Βράχου».

— Εἰς τὰς περισσότερας ἡμερησίδας ἐκτενεῖς καὶ εὐμανέσταται κρίσεις διὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν κ. κ. Οὐμβέρτου Ἀργυροῦ (εἰς τὸν «Παρνασσόν») καὶ Ν. Ὁθωναίου (εἰς τὸ «Στόντιον»).

— Εἰς τὴν α' ἑβδομάδα ἢ «Ρηνοῦλα τοῦ Γριθαγιάννη», πολὺ καλογραμμένον διήγημα τοῦ κ. Ηασ. Ἡλιάδη.

— Εἰς τὰ δύο τελευταία φύλλα τοῦ «*Lithon*» ἀναφέρονται κρίσεις τοῦ κ. Λουί Ρουσσὲλ διὰ τὰ «Γλωσσικὰ Πάρεργα» τοῦ κ. Ἐλ. Γιαννίδη, τὶς «Φωτεινὰς ὥρες» τῆς κ. Αἰλῆς Ἰακωβίδη, τὰ «Ἄδωρα τῆς ἀγάπης» τῆς Μυρτιώτισσας, τὶς «Ἀγρυπνίαι» τῆς δ. Αἰλας Καρακάλου καὶ ἄλλα νέα βιβλία.

— Εἰς τὸ ἐρχόμενον διὰ τὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα δημοσιεύματα τοῦ δεκαπενθήμερου.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Μετὰ τὰ μονόπρακτα τῆς 25ης Μαρτίου, τὸ Ἰθνηκὸν θέατρον ἀνεβίβασεν τὸν «Ὁθέλλον» τοῦ Σαίξπηρ μετὰ τὸν Βεάκη. Μελετᾶται ὁ «Οἰδίπους Ἰσθμίων» τοῦ Σοφοκλέους.

* Ὁ θίασος Μαρτίνας Κοτοπούλη θὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς παραστάσεις του εἰς τὸ Κεντρικὸν ὄς τὸν Μάιον. Κατόπιν θὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ νέον θερινὸν θέατρον Κοτοπούλη παρὰ τὴν ὁδὸν Πατησίων.

* Ὁ θίασος Ἀλλικής-Μουσοῦρη-Νέξερ, ἀπὸ τὸν Βόλον, μετέβη εἰς Κωσταντινουπόλιν. Ἦρχισαν ἐκεῖ τὰς παραστάσεις του μετὰ τὸν «Μάριον» καὶ τὴν ἐπομένην ἔδωκε τὴν «Ἀνέξαν» τοῦ κ. Ξενοπούλου.

* Εἰς τὸ θέατρον Ὀλύμπια, τὴν Τετάρτην 29 Μαρτίου, ἔκαμε τὴν τρίτην τῆς ἐμφάνισιν ἢ ἐν Γερμανία σπουδασαία ἠθοποιὸς δ. Ἀγγέλα Λαλαουὴν ὡς Γουανέτα εἰς τὸν «Κατὰ φαντασίαν ἀσθενῆ» τοῦ Μολιέρου.

* Τὴν Τρίτην, 28 Μαρτίου, ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελειῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι τοῦ Κοραῆ, ὁ καθηγητὴς κ. Δημ. Σ. Μπαλάνος, ἀκαδημαϊκός, ὠμίλησε μετὰ θέμα «Ὁ Κοραῆς περὶ ἐκκλησίας καὶ κλήρου».

* Τὴν Πέμπτην, 23 Μαρτίου, διέλεξε τῆς Βυζαντινῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς. Ὁμιλήτρια ἦ κ. Βενετία Κόττα μετὰ θέμα «Τὸ θερησκευτικὸν θέατρον τῶν Βυζαντινῶν».

* Τὴν Δευτέραν, 27 Μαρτίου, εἰς τὴν νέαν αἰθουσαν τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου Γυναικῶν, ἢ ἰατρὸς κ. Ἀγγελικὴ Παναγιωτῶτου ὠμίλησε μετὰ θέμα «Αἱ τοξικομανίαι βολοφόνοι τοῦ λαοῦ».

* Ὁ ὁμηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ συνεργάτης τῆς «Νέας Ἑστίας» κ. Ἰω. Συκουτρῆς ἀπεδέχθη προσφερθεῖσαν εἰς αὐτὸν θέσιν τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Γερμανικῇ Πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας.

* Εἰς τὸν «Παρνασσόν», τὴν 30ὴν Μαρτίου ἐ. ε., ἢ κ. Παύλ. Γ. Κοκκινάκη ἀπήγγειλε ποιήματα νέων ποιητῶν μετὰ εἰσήγησιν τοῦ κ. Σωτήρη Σκίπη περὶ τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

27 Μαρτίου

κ. C. C. Πέτταμποργ. Σὰς ἐνεγράφαμεν. Περὶ τοῦ περιοδικoῦ σας θὰ γράψωμεν προσεχῶς. — κ. Τ. Π. Ἐνταῦθα. Δυστυχῶς δὲν διαθέτουμεν τὸ σας σελίδας. Ὅπωςδήποτε, εὐχαριστοῦμαι θὰ ἐδελχόμεθα ἕνα σύντομον σημειωμὰ σας περὶ τῆς πολυκρότου αὐτῆς δίκης. — κ. Κ. Θ. Πειραιῶ. Ἡ παραγγεῖλια σας ἐδόθη πρὸς ἐκτέλεσιν. — κ. Γ. Γκ. Δεσλίν. Στείλτε μας κάτι δικό σας καὶ θὰ σὰς ἀπαντήσωμεν εὐχαριστοῦμαι. — Ν. Γκ. Ἐλαφον. Ἐπειδὴ ἢ συζήτησιν περὶ χαλκοῦ καὶ μπρούτζου ἐτελείωσε, περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέρωμε, ὅπως μὰς γράφετε, ὅτι στὴ Λάκκα—Σοῦλι, ὅταν λέγουν «ἕνα χάλκωμα», ἐννοοῦν τὸ ἀντικείμενον ποῦ ἔχει γίνῃ ἀπὸ χαλκόν, καὶ ὅταν χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν ἀοριστῶς, «θὰ πάω στὰ Γιάννινα νὰ πάρω χάλκωμα», ἐννοοῦν τὸν χαλκόν. — κ. Γ. Δ. Ἐνταῦθα. Ποῦ βλέπετε τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν κακὴν πρόθεσιν τοῦ κριτικοῦ μας; Πρόκειται ἀπλοῦστατα περὶ τυπογραφικοῦ λάθους: τὸ πονῶ ἔγινε πονεῖ. — δ. Τ. Π. Πάτρας. Ὅταν ἐλάβαμε τὸ γράμμα σας, ἢ ἀπάντησιν σας εἶχε δημοσιευθῇ. Γιὰ τ' ἄλλα, εὐχαριστοῦμαι πολὺ. Θέλετε νὰ σὰς ἐπιστρέψωμε τὴν ἐπιστολὴν τῆς φίλης σας; — κ. Β. Α. Φάληρον. Ἐξηγήσεις αὐτοῦ τοῦ εἰδους διὰ τῆς «Νέας Ἑστίας» δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶν... — κ. Π. Τζ. Φάληρον. Λαμβάνομεν τὸ «*Lithon*» καὶ τακτικὰ ἀναφέρομεν τὰ περιεχόμενά του. — δ. Μ. Βλ. Χανιά. Ἐχετε πολὺ δίκιο. Ἐὰν βλέπομε κ' ἐμεῖς αὐτὰ. Ἀλλὰ τί μπορούμε νὰ κάνωμε; — κ. Ν. Ἀθ. Μυτιλήνην. Τὸ διήγημά σας θὰ δημοσιευθῇ λίαν προσεχῶς. Γιὰ τὸ ἄλλο, ὁ κ. Ε. θὰ φροντίσῃ. — κ. Γ. Π. Περάστε ἀπὸ τὸ γραφεῖον τῆς συντάξεως νὰ πάρετε σχετικὸν σημειωμὰ. — κ. Α. Τρ. Ἐνταῦθα. Περιμένομε. — Μελισσάνθη. Ποία ἢ δ/αίς σας; Ἐχομεν νὰ σὰς διαβιβάσωμεν ἐπιστολὴν ληφθεῖσαν εἰς τὰ γραφεῖα μας. — κ. Δ. Π. Ἀνδρίτσαινα. Διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, δημοσιεύομεν εἰς τὴν στήλην αὐτὴν μέρος μόνον τῆς ἐπιστολῆς σας: «Ἔμεῖς ἐδῶ (Ἀνδρίτσαινα) τὴν λέξιν χάλκωμα—χαλκώματα τὴ μεταχειρίζομαστε μετὰ τὴν ἴδια ἀκριβῶς σημασίαν, ποῦ τῆς δίδει ὁ κ. Βλαστός, μετὰ μόνον τὴν διαφορὰ (δὲν ξέρω ἂν τὸ γὰρ ὅτι ὅφει του καὶ τοῦτο ὁ κ. Βλαστός) ὅτι ἔστιν ἕνα χάλκωμα ἔχει συνήθως περιληπτικὴν σημασίαν=μπακιρικὰ. Π. χ. θὰ φωνίσουν τὸ χάλκωμα (=μπακιρικὰ γὰρ προικιδὸ) τῆς νύφης. Πόσο χάλκωμα (=μπακιρικὰ) παίρνει ἢ νύφη; Πόσο πουλιέται τὸ χάλκωμα; (=τὰ διάφορα χάλκωματα σκεῦη [μπακιρικὰ] ποῦ πωλοῦνται μετὰ τὴν ὁκιά). Τὴν ἴδια σημασίαν ἔχει καὶ ὁ πληθυντικὸς χαλκώματα π. χ. θὰ φέρωμε τὸν καλατζίη νὰ γανώσῃ τὰ χαλκώματα (=μπακιρικὰ). Τρουπήσαν τὰ χαλκώματα (=μπακιρικὰ). Τώρα, ἀπὸ τὸ χάλκωμα ἔγινε τὸ πολὺ ἐχρηστο σὲ μὰς ἐπίθετον χαλκωματένιος. Π. χ. μπρικ χαλκωματένιο, τσουκάλι χαλκωματένιο κ. λ. π.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»